

แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

โดย

นายวงศ์วรित ศุภปฐวีพงศ์

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการสาธารณะ)
สาขาวิชาการบริหารจัดการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2558
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

โดย

นายวงศ์วริศ ศุภปฐวีพงศ์

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการสาธารณะ)
สาขาวิชาการบริหารจัดการสาธารณะ สำหรับนักบริหาร
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2558
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

The Development of Election by Electronic Voting

BY

MR.WONGWARICH SUPHAPATTAWEEPONG

AN INDEPENDENT STUDY SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF
THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF
MASTER OF POLITICAL SCIENCE (PUBLIC AFFAIRS)
EXECUTIVE PROGRAM IN PUBLIC AFFAIRS
FACULTY OF POLITICAL SCIENCE
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2015
COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์

การค้นคว้าอิสระ

ของ

นายวงศ์วิศ ศุภปฐวีพงศ์

เรื่อง

แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้ง
ด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการสาธารณะ)

เมื่อ วันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2559

ประธานกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ

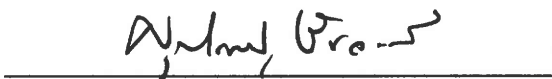
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไตรรัตน์ โภคพลากรณ์)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อรรณฤฤต ปัจฉิมนันท์)

คณบดี

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภสวัสดี ชัยวาลัย)

หัวข้อการค้นคว้าอิสระ	แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์
ชื่อผู้เขียน	นายวงศ์วิศ ศุภปฐวีพงศ์
ชื่อปริญญา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการสาธารณะ)
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	การบริหารจัดการสาธารณะสำหรับนักบริหาร รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ	รองศาสตราจารย์ ดร.อรรถกฤต ปัจฉิมนันท์
ปีการศึกษา	2558

บทคัดย่อ

“แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์” จัดทำขึ้นเพื่อศึกษากฎระเบียบและวิธีการปฏิบัติของการเลือกตั้งแบบเดิม และศึกษากฎระเบียบและวิธีการปฏิบัติของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการเลือกตั้งแบบเดิมกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ การศึกษาในครั้งนี้ได้เลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In depth interview) โดยประชากรกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเลือกตั้ง ข้าราชการประจำสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (สำนักงาน กกต.) รวม 5 ท่าน

ผลการศึกษาพบว่า การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นระบบการเลือกตั้งที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการเลือกตั้งแบบเดิม เนื่องจากการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นระบบการเลือกตั้งที่ไม่มีบัตรเสีย, ประหยัดงบประมาณในระยะยาว, ลดปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อม, มีความสะดวก รวดเร็ว รู้ผลไว, มีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องระหว่างจำนวนคนที่มาลงคะแนนกับจำนวนคะแนนเสียงที่ได้จากการประมวลผล รวมทั้งมีระบบที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้พิการทางสายตา และสำหรับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในรูปแบบ Overseas แล้ว ยังจะช่วยเพิ่มจำนวนประชาชนในการลงคะแนนเสียงให้มากขึ้น ในส่วนของการเตรียมความพร้อมสำหรับการนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยนั้น ควรดำเนินการอย่างน้อย 5 ด้าน ได้แก่ (1) การเตรียมความพร้อมของหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง (2) การเตรียมความพร้อมของประชาชน (3) การเตรียมความพร้อมด้านงบประมาณ (4) การเตรียมความพร้อมด้านกฎหมาย และ (5) การกำกับดูแลที่ดี ทั้งนี้ เพื่อให้การนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

Independent Study Title	The Development of Election by Electronic Voting
Author	Mr.Wongwarich Suphapattaweepong
Degree	Master of Political Science (Public Affairs)
Major Field/Faculty/University	Executive Program in Public Affairs Political Science Thammasat University
Independent Study Advisor	Associate Professor Attakrit Patchimnan, Ph.D.
Academic Years	2015

ABSTRACT

“The Development of Election by Electronic Voting” studied about regulations and means of Old Election, regulations and means of Electronic Voting, compared between Old Election and Electronic Voting. It also recommended the ways for develop the election by Electronic Voting. The research methodologies were literature reviewspecially public sector’s documents and in depth interviews the relevant persons such as Political Scientists, Election Experts, and Officials of Office of the Election Commission.

The research found that Electronic Voting more efficient than Old Election because Electronic voting no voided ballot, saving the budget in long-term, environmental friendly, convenience, had check and balance system, and convenience for visual disabled. Preparation forElectronic votingthe research suggested that Thailand should (1) preparation of the relevant authorities (2) preparation of the people (3) increasing the budget and supporting materials for implementation (4) amend relevant laws and regulations and (5) using good governance.

กิตติกรรมประกาศ

“แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์” ฉบับนี้ไม่อาจสำเร็จลุล่วงไปได้ หากปราศจากการอนุเคราะห์ ชี้แนะ และสนับสนุนจากบุคคลหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์ ดร.อรรถกฤต ปัจฉิมนันท์ อาจารย์ที่ปรึกษาผู้ให้ความรู้ คำแนะนำ ตรวจสอบ และแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่ทุกขั้นตอน เพื่อให้ภาคนิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ที่สุด ผู้วิจัยจึงใคร่ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่กรุณาให้สัมภาษณ์และให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษา โดยกลุ่มตัวอย่างที่สามารถออกนามได้ก็คือ ดร.ต้องการ แก้วเฉลิมทอง ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการเลือกตั้งและอาจารย์ประจำโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และคุณอภิวัฒน์ เรืองทรัพย์ รักษาการในตำแหน่งรองผู้อำนวยการจังหวัดบึงกาฬ ช่วยปฏิบัติงานสำนักวิจัยและพัฒนาการเลือกตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (อดีตผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาระบบเทคโนโลยีเลือกตั้ง) รวมไปถึงกลุ่มตัวอย่างอีกหลายท่านที่ไม่ประสงค์ให้ออกนาม ซึ่งผู้วิจัยต้องขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

วงศ์วิศ ศุภปฐวีพงศ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(2)
กิตติกรรมประกาศ	(3)
สารบัญตาราง	(8)
สารบัญภาพ	(4)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา	3
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง	5
2.1.1 ความหมายของการเลือกตั้ง	5
2.1.2 ประวัติความเป็นมาของการเลือกตั้ง	6
2.1.2.1 ประวัติความเป็นมาของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย	6
2.1.2.2 ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy)	8
2.1.2.3 ประวัติการเลือกตั้งไทย	8
2.1.3 ประเภทของการเลือกตั้ง	12
2.1.4 ระบบการเลือกตั้ง	13

2.1.4.1 ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก (Majority System หรือ First Past the Post-FPTP)	13
2.1.4.2 ระบบการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ (Party list system) หรือระบบเลือกตั้งแบบเป็นสัดส่วน (Proportional Representation)	15
2.1.4.3 ระบบการเลือกตั้งแบบผสม (Mixed Electoral Systems)	16
2.1.5 ความสำคัญของการเลือกตั้ง	18
2.1.6 หลักการในการเลือกตั้ง	19
2.1.7 วิธีการเลือกตั้ง (การใช้บัตรเลือกตั้ง)	20
2.1.7.1 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	20
2.1.7.2 การเตรียมตัวก่อนไปเลือกตั้ง	21
2.1.7.3 ขั้นตอนการลงคะแนนเลือกตั้ง	22
2.1.7.4 วิธีการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร	23
2.1.7.5 การเตรียมตัวเมื่อถึงวันเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร	24
2.1.8 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์	25
2.2 ทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์	25
2.2.1 หลักประสิทธิภาพ	25
2.2.2 หลักประสิทธิผล	27
2.3 การทบทวนวรรณกรรม	28
2.3.1 ประเทศอินเดีย	34
2.3.2 ประเทศเอสโตเนีย	35
2.3.3 ประเทศสวิตเซอร์แลนด์	36
2.3.4 ประเทศบราซิล	40
2.3.5 ประเทศออสเตรเลีย	41
2.3.6 ประเทศญี่ปุ่น	43
 บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	 45
 บทที่ 4 ผลการศึกษา	 48
4.1 การเลือกตั้งแบบเก่า (การใช้บัตรเลือกตั้ง)	48
4.1.1 จุดเด่นของการเลือกตั้งแบบเก่า (การใช้บัตรเลือกตั้ง)	48

4.1.2 ปัญหาของการเลือกตั้งแบบเก่า	49
4.2 การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์	54
4.2.1 จุดเด่นของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์	59
4.2.2 ปัญหาของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์	60
4.3 อภิปรายผลการศึกษา	65
4.3.1 การเตรียมความพร้อมของหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง	66
4.3.2 การเตรียมความพร้อมของประชาชน	66
4.3.3 การเตรียมความพร้อมด้านงบประมาณ	67
4.3.4 การเตรียมความพร้อมด้านกฎหมาย	69
4.3.5 การกำกับดูแลที่ดี	71
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ	72
5.1 สรุปผลการศึกษา	72
5.1.1 ความมีประสิทธิภาพของเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์	74
5.1.2 ความมีประสิทธิผลของเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์	75
5.1.3 เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์เอื้อต่อการใช้สิทธิของผู้พิการ	75
5.1.4 ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ-ภาคเอกชนทั้งในไทยและต่างประเทศ	76
5.2 ข้อเสนอแนะ	77
5.2.1 คุณสมบัติของผู้รับจ้าง	77
5.2.2 คุณสมบัติของเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์	77
5.2.3 การกำกับควบคุม	77
5.2.4 การอำนวยความสะดวก	78
รายการอ้างอิง	79
ภาคผนวก	81
ภาคผนวก ก รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	82
ภาคผนวก ข สรุปการให้สัมภาษณ์	84

ประวัติผู้เขียน

95

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 แสดงสถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	9
2.2 แสดงสถิติการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา	12
2.3 แสดงการเปรียบเทียบการลงคะแนนเลือกตั้งแบบใช้บัตรเลือกตั้งกับการลงคะแนนเลือกตั้งด้วย E-Voting System	29

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
4.1 แสดงตัวอย่างแนวทางการวินิจฉัยลักษณะบัตรดี	50
4.2 แสดงตัวอย่างแนวทางการวินิจฉัยลักษณะบัตรเสีย	51
4.3 แสดงเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 1 (TVM-A1)	54
4.4 แสดงเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 2 (TVM-A2)	55
4.5 แสดงเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 3 (TVM-A3)	56
4.6 แสดงเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 4 (TVM-A4)	57
4.7 Application “ตาสับปรอด”	62
4.8 Application “ดาวเหนือ”	63
4.9 Application “ฉลาดรู้ประชามติ”	64

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่อำนาจอธิปไตยทั้งสามอำนาจ อันได้แก่ อำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร และอำนาจอตุลาการ เป็นของปวงชนทั้งประเทศ ประชาชนทุกคนจึงมีสิทธิที่จะปกครองประเทศร่วมกัน แต่เนื่องด้วยสังคมมีขนาดใหญ่และมีความซับซ้อนมากขึ้น อันประกอบไปด้วยประชาชนจำนวนมากที่ต่างก็มีความต้องการที่หลากหลาย และบางครั้งอาจขัดแย้งกัน จึงเป็นไปได้ยากที่ประชาชนทุกคนจะได้เข้ามาใช้อำนาจอธิปไตยของตนเองโดยตรง และก็เป็นไปได้ยากที่ประชาชนทุกคนจะจัดการปกครองประเทศด้วยตนเองได้ทั้งหมด จึงก่อเกิดเป็นการปกครองในรูปแบบ “ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy)” ขึ้นมา กล่าวคือเป็นการปกครองที่มีบุคคลจำนวนหนึ่งซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนมาใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชน เพื่อทำหน้าที่บริหารและปกครองประเทศให้เป็นไปในทิศทางที่ตอบสนองเจตนารมณ์ของประชาชน ซึ่งการคัดเลือกตัวแทนของประชาชนเข้ามามีอำนาจปกครองประเทศนั้นมักกระทำผ่านกระบวนการเลือกตั้ง แม้ว่าการเลือกตั้งจะไม่ใช้ทั้งหมดของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่ “การเลือกตั้ง” ก็เป็นหัวใจสำคัญหรือเป็นองค์ประกอบหลักที่ขาดไม่ได้ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะหากปราศจากการเลือกตั้งแล้วก็จะไม่สามารถบอกได้อย่างเต็มปากว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ แต่ละประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยก็จะมีกรออกแบบกฎกติกาและรูปแบบการเลือกตั้งที่แตกต่างกันไป

ประเทศไทยเองก็มีการออกแบบกฎกติกาและรูปแบบการเลือกตั้งของตนเพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมไทย แม้ว่าประเทศไทยจะมีการเลือกตั้งมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้วก็ตาม กล่าวคือ นับตั้งแต่มีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 จะเห็นได้ว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาแทนราษฎรมาแล้ว 27 ครั้ง ในจำนวนนี้มีเลือกตั้ง 2 ครั้งที่ถูกวินิจฉัยให้เป็นโมฆะและไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ นั่นก็คือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2549 เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 และการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2557 เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 รวมถึงมีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา 4 ครั้ง แต่ถึงกระนั้น รูปแบบการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่ใช้อยู่เดิมหรือการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแบบใช้บัตรเลือกตั้ง (กากบาท) ก็ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากเท่าที่ควร สังเกตได้จากปัญหา/ความล้มเหลวของรูปแบบการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแบบเดิมตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ตัวอย่างเช่น

(1) ปัญหาด้านงบประมาณในการจัดการเลือกตั้ง ซึ่งในการจัดการเลือกตั้งแต่ละครั้งนั้น ใช้งบประมาณที่มีมูลค่าค่อนข้างสูง ทั้งในการจัดพิมพ์บัตรเลือกตั้ง การจ้างบุคลากรสำหรับ กระบวนการต่างๆ ในการเลือกตั้ง ยิ่งไปกว่านั้น หากการเลือกตั้งครั้งนั้นมีการทุจริตเกิดขึ้นก็ จำเป็นต้องสูญเสียงบประมาณจำนวนมากนี้อีกครั้งหนึ่งเพื่อจัดการเลือกตั้งใหม่

(2) ปัญหาในขั้นตอนการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มีหลายขั้นตอนและค่อนข้างยุ่งยาก ซึ่งทำให้มีความเสี่ยงสูงที่จะเกิดบัตรเสีย รวมไปถึงการเกิดบัตรเสียที่อาจเกิดขึ้นจากความบกพร่องของ กระดาษหรือปากกาที่ใช้ลงคะแนน หรือจากการกาบัตรผิด

(3) ปัญหาในขั้นตอนการนับคะแนนที่ใช้เวลาค่อนข้างนาน และอาจมีโอกาสดังที่ จะคลาดเคลื่อน/ผิดพลาดได้สูง ทั้งจากความเหนื่อยล้าของเจ้าหน้าที่นับคะแนน หรือจากปัจจัยแวดล้อม อื่นๆ ที่อาจทำให้การนับคะแนนผิดพลาดได้

(4) ปัญหาด้านการทุจริตในการเลือกตั้ง เนื่องจากการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในรูปแบบ เดิมนั้นยังง่ายต่อการทุจริตในการเลือกตั้ง ทั้งในกระบวนการลงคะแนน ซึ่งอาจมีการปลอมแปลง เอกสารมาใช้สิทธิ์เลือกตั้ง หรือในกระบวนการขนย้ายหีบบัตรเลือกตั้ง ซึ่งอาจเกิดการสับเปลี่ยนหรือ การสูญหายของหีบบัตรเลือกตั้งระหว่างทางได้ รวมไปถึงในกระบวนการนับคะแนน อันเนื่องมาจากมี การเปิดช่องให้เจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจในการวินิจฉัยบัตรดี-บัตรเสีย

ในหลายๆ ประเทศใช้รูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Smartmatic) เช่น สหรัฐอเมริกา บราซิล อินเดีย ญี่ปุ่น เป็นต้น ซึ่งการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วย ระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีจุดเด่นหลายประการด้วยกัน เช่น ประหยัดงบประมาณในระยะยาวทั้ง ค่าใช้จ่ายในการผลิตบัตรเลือกตั้ง ค่าใช้จ่ายในการจ้างบุคลากรในกระบวนการเลือกตั้ง ประหยัดเวลา ในกระบวนการนับคะแนน ทั้งยังสามารถลดจำนวนบัตรเสียได้อีกด้วย ดังนั้น ข้อดีของการ เลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์เหล่านี้จะช่วยพัฒนาประสิทธิภาพของการเลือกตั้งให้มีความสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง และแม่นยำมากยิ่งขึ้น

สำหรับประเทศไทยเอง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งก็มีแนวคิดที่จะนำการ ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้เช่นเดียวกัน โดยสำนักงานคณะกรรมการการ เลือกตั้งได้ร่วมมือกับบริษัท วิทยูการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ในการจัดสร้างเครื่องลงคะแนน อิเล็กทรอนิกส์ต้นแบบ และได้มีการนำไปทดลองใช้ในการเลือกตั้งระดับสหกรณ์ และ สถาบันการศึกษาต่างๆ บ้างแล้ว จึงมีความเป็นไปได้สูงที่ประเทศไทยอาจนำการลงคะแนนเสียง เลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์หรือเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเลือกตั้งในระดับชาติ ในอนาคตอันใกล้

ดังนั้น งานวิจัยชิ้นนี้จึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการเปรียบเทียบและวิธีการปฏิบัติของการเลือกตั้ง แบบเดิม (กากบาท ใส่ตู้ นับคะแนน) และศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นของการเลือกตั้งแบบเดิม รวมไปถึง

ศึกษากฎระเบียบและวิธีการปฏิบัติของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ พร้อมทั้งทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของรูปแบบการเลือกตั้งทั้งสอง เพื่อศึกษาถึงจุดเด่น-จุดด้อยของแต่ละรูปแบบ ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการเลือกตั้งของประเทศไทยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษากฎระเบียบและวิธีการปฏิบัติของการเลือกตั้งแบบเดิม (กากบาท ใส่ตู้ นับคะแนน)

1.2.2 เพื่อศึกษากฎระเบียบและวิธีการปฏิบัติของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Smartmatic)

1.2.3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการเลือกตั้งแบบเดิมกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Smartmatic)

1.2.4 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Smartmatic)

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 ได้ทราบถึงกฎระเบียบและวิธีการปฏิบัติของการเลือกตั้งแบบเดิม

1.3.2 ได้ทราบถึงกฎระเบียบและวิธีการปฏิบัติของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Smartmatic)

1.3.3 ได้ทราบถึงความแตกต่างระหว่างการเลือกตั้งแบบเดิมกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Smartmatic) ว่ามีจุดเด่น-จุดด้อยต่างกันอย่างไร

1.3.4 ได้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Smartmatic)

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์” มีขอบเขตการศึกษาดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

(1) กฎระเบียบและวิธีการปฏิบัติของการเลือกตั้งแบบเดิม (กากบาท ใส่ตู้ นับคะแนน)

(2) กฎระเบียบและวิธีการปฏิบัติของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Smartmatic)

(3) เปรียบเทียบระหว่างการเลือกตั้งแบบเดิมกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Smartmatic)

(4) เสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Smartmatic)

1.4.2 ขอบเขตด้านเวลา งานวิจัยนี้มีระยะเวลาในการศึกษาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2558 ถึงเดือนมีนาคม 2559

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากร ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเลือกตั้ง ข้าราชการประจำสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (สำนักงาน กกต.) รวม 5 ท่าน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

“แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์” เป็นการศึกษาวิเคราะห์ เปรียบเทียบกฎระเบียบและวิธีการการเลือกตั้งแบบเดิมและการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าโดยรวบรวมข้อมูลด้านกฎระเบียบ และวิธีการปฏิบัติของการเลือกตั้งแบบเดิมและการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่าง จุดเด่น-จุดด้อยของทั้งสองระบบ และนำไปสู่การเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง
- 2.2 ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์
- 2.3 ทบทวนวรรณกรรม

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

2.1.1 ความหมายของการเลือกตั้ง

ความหมายของ “การเลือกตั้ง” นั้น มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยามไว้ ตัวอย่างเช่น

วิสุทธิ โปธิแท่น ได้ให้ความหมายการเลือกตั้งไว้ว่า หมายถึง การที่บุคคลได้เลือกบุคคลหนึ่งหรือบุคคลจำนวนหนึ่งจากหลายๆ คน หรือจากบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งบัญชีหนึ่งหรือบัญชีจำนวนหนึ่งจากบัญชีรายชื่อหลายๆ บัญชี เพื่อให้ไปกระทำการอันหนึ่งอันใดแทนตน

กรมล ทองธรรมชาติและคณะ ได้ให้ความหมายการเลือกตั้งว่าเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เป็นกิจกรรมทางการเมืองอันแสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ด้วยการไปใช้สิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่ในรัฐสภา และในรัฐบาล เป็นกลไกแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนที่เรียกร้องสนับสนุนให้มีการปฏิบัติจัดทำหรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมือง และการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่มีผลกระทบต่อประชาชน ซึ่งคำนิยามนี้ถือเป็นคำนิยามของการเลือกตั้งที่มักถูกอ้างถึงอยู่เสมอในวงการรัฐศาสตร์

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว ได้ให้ความหมายการเลือกตั้งว่าเป็นกระบวนการทางการเมืองและการปกครอง เพราะการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนในการปกครอง

ประเทศ เจตจำนงดังกล่าวปรากฏอยู่ในลักษณะของการเรียกร้อง (Demand) หรือสนับสนุน (Support) ต่อการตัดสินใจทั้งหลายในระบบการเมือง¹

กล่าวโดยสรุปแล้ว การเลือกตั้ง หมายถึง กระบวนการหรือกิจกรรมทางการเมืองที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้แสดงออกซึ่งเจตจำนงของตนในการปกครองประเทศผ่านการเลือกบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เพื่อเข้าไปกระทำการหรือละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมืองแทนตน รวมไปถึงการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่มีผลกระทบต่อประชาชนด้วย

2.1.2 ประวัติความเป็นมาของการเลือกตั้ง

หากจะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของการเลือกตั้ง คงต้องย้อนกลับไปมองถึงจุดเริ่มต้นของการเลือกตั้ง นั่นคือ ประวัติความเป็นมาของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากทั้งการเลือกตั้งและการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันโดยตรง กล่าวคือ การเลือกตั้งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2.1.2.1 ประวัติความเป็นมาของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

คำว่า “ประชาธิปไตย” นั้นได้มีผู้ให้คำนิยามหรือกล่าวถึงความหมายของคำนี้ไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติศัพท์คำว่า “ประชาธิปไตย” ไว้ว่าหมายถึงระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่หรือการถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ซึ่งการปกครองระบอบในประชาธิปไตยนั้นประกอบด้วยหลักการสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

- (1) หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน
- (2) หลักสิทธิเสรีภาพ
- (3) หลักความเสมอภาคพื้นฐาน
- (4) หลักภราดรภาพ และหลักการเคารพเหตุผล

การปกครองระบอบประชาธิปไตยริเริ่มขึ้นครั้งแรกในยุคนครรัฐกรีกโบราณ (Ancient Greek) ที่ได้รับการกล่าวอ้างถึงในฐานะต้นแบบแห่งประชาธิปไตย โดยเฉพาะนครรัฐเอเธนส์ เมื่อเกือบ 2,600 ปี โดยพลเมืองในนครต่างๆ จะมาประชุมเพื่อแสดงความคิดเห็นในการปกครองบ้านเมือง พลเมืองชายที่บรรลุนิติภาวะทุกคนมีสิทธิร่วมประชุมเพื่อออกกฎหมายและตัดสินใจปัญหา ซึ่งเราเรียกการปกครองรูปแบบนี้ว่า “ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy)” กล่าวคือ เป็นลักษณะของการปกครองที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีสิทธิมีเสียงในการปกครองและมีสิทธิมีเสียงในกระบวนการกำหนดนโยบายเพื่อบริหารประเทศได้โดยตรง

¹กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ, “แนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง,” http://www.gpf.or.th/cgi-bin/CMS/SecretaryGeneral/secretary_f_1.pdf, (สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2559).

แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดของสังคมสมัยใหม่ ทั้งในเชิงโครงสร้างของสังคมที่มีความสลับซับซ้อนและจำนวนคนในสังคมที่เพิ่มมากขึ้น จึงเป็นเหตุให้ประชาชนทุกคนไม่สามารถเข้าไปมีส่วนในการปกครองตนเองได้ทั้งหมด ทั้งยังเป็นการยากลำบากในทางปฏิบัติที่จะสร้างกลไกรองรับการแสดงส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนทั้งหมดในสังคมได้อย่างรัดกุม จึงได้เกิดรูปแบบของประชาธิปไตยอีกประเภทหนึ่ง นั่นคือ ประชาธิปไตยโดยการใช้อำนาจทางอ้อมของประชาชนผ่านผู้แทน หรือเราเรียกการปกครองรูปแบบนี้ว่า “ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy)” หรือ “ประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy)” กล่าวคือเป็นลักษณะของการปกครองที่ประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นมาใช้อำนาจอธิปไตยแทนตน เพื่อทำหน้าที่บริหารและปกครองประเทศให้เป็นไปในทิศทางที่ตอบสนองเจตนารมณ์ของตนเอง ซึ่งรูปแบบการปกครองดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นผลักดันให้เกิดประชาธิปไตยสมัยใหม่ในอังกฤษช่วงต้น ค.ศ. 1200 โดยในอังกฤษมีการ “ปฏิวัติประชาธิปไตย” อย่างสำคัญอีก 2 ครั้ง ก่อนที่จะนำมาซึ่งการประกาศอิสรภาพของอเมริกาจากอังกฤษ เมื่อ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1776 และการ “ปฏิวัติประชาธิปไตย” ของฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม ค.ศ. 1789

สำหรับประเทศไทยเองก็มีแนวคิดที่จะนำการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในการปกครองประเทศเช่นเดียวกัน โดยเริ่มอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) พระองค์ทรงดำเนินนโยบายเพื่อเป็นการปูพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างค่อยเป็นค่อยไป เช่น ปฏิรูประบบราชการปี พ.ศ. 2435 และที่สำคัญคือการเลิกทาส ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานอันเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) พระองค์ทรงจัดตั้งเมืองสมมติขึ้นมีชื่อว่า “ดุสิตธานี” เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2461 ภายในบริเวณพระราชวังดุสิต เพื่อทดลองการปกครองบ้านเมืองในระบอบประชาธิปไตย และเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติในปี พ.ศ. 2468 พระองค์ทรงตั้งพระราชปณิธานที่จะวางรากฐานการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังปรากฏหลักฐานและเอกสารการเตรียมการพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนหลายครั้ง แต่ถูกยับยั้งจากที่ประชุมอภิรัฐมนตรีสภาว่ายังไม่ถึงเวลาอันสมควร จนในที่สุดมีกลุ่มบุคคลที่เรียกตัวเองว่า “คณะราษฎร” ได้ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรบอบ

สมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข จนถึงปัจจุบัน²

2.1.2.2 ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy)

ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) หรือ ประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) เป็นรูปแบบประชาธิปไตยที่ประเทศที่ใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยส่วนใหญ่รวมถึงประเทศไทยเองได้นำมาใช้ในการปกครองประเทศ เมื่อก้าวถึงประชาธิปไตยแบบตัวแทนซึ่งเป็นลักษณะของการปกครองที่ประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นมาใช้อำนาจอธิปไตยในการบริหารปกครองประเทศแทนตน คงต้องพิจารณาไปถึงกระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งผู้แทนในการใช้อำนาจทางการเมืองแทนประชาชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตยรูปแบบนี้

กระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวแทนในการใช้อำนาจทางการเมืองแทนประชาชนนั้นมีหลากหลายรูปแบบ ซึ่ง “การเลือกตั้ง” ถือเป็นรูปแบบพื้นฐานที่เหมาะสมที่สุด เนื่องจากการเลือกตั้งเป็นกิจกรรมที่สะท้อนถึงการแสดงเจตจำนงและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีอุดมการณ์และแนวนโยบายเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการของตน เพื่อเป็นตัวแทนเข้าไปปฏิบัติหน้าที่อย่างหนึ่งอย่างใด รวมถึงการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและสังคมการเลือกตั้งจึงเป็นเครื่องมืออันสำคัญและเป็นช่องทางให้ประชาชนสามารถแสวงหาทางเลือกในการปกครองและสนองความต้องการของพวกเขาเอง ดังนั้น การเลือกตั้งจึงถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการทางการเมืองที่เป็นพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน³

2.1.2.3 ประวัติการเลือกตั้งไทย

นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ประเทศไทยมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาแทนราษฎรมาแล้วทั้งสิ้น 27 ครั้ง และมีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภามาแล้วทั้งสิ้น 4 ครั้ง (ดังข้อมูลสถิติที่แสดงในตารางที่ 2.1 และตารางที่ 2.2)

²สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, หนังสือชุดประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง: วิธีประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง, <http://www.ect.go.th> (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2559).

³กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ, “แนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง,” http://www.gpf.or.th/cgi-bin/CMS/SecretaryGeneral/secretary_f_1.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2559).

ตารางที่ 2.1 แสดงสถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ที่	วันที่	วิธีการเลือกตั้ง	จำนวน ส.ส.	สาเหตุ
1	15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476	ทางอ้อม โดยประชาชนเลือกผู้แทนตำบล และผู้แทนตำบลจะเป็นผู้ เลือกตั้งผู้แทนราษฎร	78	เปลี่ยนแปลงการปกครอง
2	7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480	แบ่งเขต	91	ยุบสภา
3	12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2481	แบ่งเขต	91	ยุบสภา
4	6 มกราคม พ.ศ. 2489	แบ่งเขต	96	ยุบสภา
5	5 สิงหาคม พ.ศ. 2489	แบ่งเขต	จำนวน ส.ส.จาก การเลือกตั้ง เพิ่มขึ้น 82 คน	การเลือกตั้งเพิ่มเติม เนื่องจากรัฐธรรมนูญ เปลี่ยนเป็นระบบสภาจาก ระบบสภาเดียวเป็นระบบ 2 สภา ประกอบด้วยสภา ผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา จึงให้ยกเลิก ส.ส. ที่มาจาก การแต่งตั้ง
6	29 มกราคม พ.ศ. 2491	รวมเขตจังหวัด โดยกำหนดให้ จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งเดียว	99	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่
7	5 มิถุนายน พ.ศ. 2492	รวมเขต เรียงเบอร์ (เขตจังหวัด)	21 (เมื่อรวมกับการ เลือกตั้งเมื่อครั้งที่ 6 ทำให้มีจำนวน ส.ส. 120 คน)	การเลือกตั้งเพิ่มเติม ตามประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ใหม่ให้ครบตามจำนวนที่ กำหนด

ตารางที่ 2.1 แสดงสถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ต่อ)

ที่	วันที่	วิธีการเลือกตั้ง	จำนวน ส.ส.	สาเหตุ
8	26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2495	รวมเขต เรียงเบอร์ (เขตจังหวัด) โดยให้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง และเป็นระบบสภาเดียว มี ส.ส. 2 ประเภท	123	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่
9	26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500	รวมเขต เรียงเบอร์ (เขตจังหวัด)ผู้สมัครลงสมัครใน นามพรรคการเมือง	160	สภาฯ สิ้นสุดตามวาระ
10	15 ธันวาคม พ.ศ. 2500	รวมเขต เรียงเบอร์ (เขตจังหวัด)	160	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่
11	10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512	รวมเขต เรียงเบอร์ (เขตจังหวัด) รัฐสภาไทยเป็นระบบสองสภา คือสภาผู้แทนราษฎรมาจากการ เลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน และวุฒิสภามาจากการแต่งตั้ง	219	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่
12	26 มกราคม พ.ศ. 2518	แบบผสม (แบ่งเขตและรวมเขต)	269	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่
13	4 เมษายน พ.ศ. 2519	แบบผสม (แบ่งเขตและรวมเขต)	279	ยุบสภา
14	22 เมษายน พ.ศ. 2522	แบบผสม (แบ่งเขตและรวมเขต) โดยให้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง และให้ผู้สมัครสังกัดพรรค การเมือง เวลาสมัครให้มี หมายเลขเดียวกันทั้งพรรค จึง เลือกพรรคแทนการเลือก สมาชิกพรรค	301	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่

ตารางที่ 2.1 แสดงสถิติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ต่อ)

ที่	วันที่	วิธีการเลือกตั้ง	จำนวน ส.ส.	สาเหตุ
15	18 เมษายน พ.ศ. 2526	แบบผสม (แบ่งเขตและรวมเขต)	324	ยุบสภา
16	27 กรกฎาคม พ.ศ. 2529	แบบผสม (แบ่งเขตและรวมเขต)	347	ยุบสภา
17	24 กรกฎาคม พ.ศ. 2531	แบบผสม (แบ่งเขตและรวมเขต)	357	ยุบสภา
18	22 มีนาคม พ.ศ. 2535	แบบผสม (แบ่งเขตและรวมเขต)	360	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่
19	13 กันยายน พ.ศ. 2535	แบบผสม (แบ่งเขตและรวมเขต)	360	ยุบสภา
20	2 กรกฎาคม พ.ศ. 2538	แบบผสม (แบ่งเขตและรวมเขต)	391	ยุบสภา
21	17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539	แบบผสม (แบ่งเขตและรวมเขต)	395	ยุบสภา
22	6 มกราคม พ.ศ. 2544	แบบผสม (แบ่งเขตและบัญชีรายชื่อ)	แบ่งเขต 400 บัญชีรายชื่อ 100	ยุบสภา
23	6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548	แบบผสม (แบ่งเขตและบัญชีรายชื่อ)	แบ่งเขต 400 บัญชีรายชื่อ 100	สภาฯ สิ้นสุดตามวาระ
24	2 เมษายน พ.ศ. 2549	แบบผสม (แบ่งเขตและบัญชีรายชื่อ)	ศาลรัฐธรรมนูญได้ตัดสินให้การเลือกตั้งในครั้งนี้เป็นโมฆะ	
25	23 ธันวาคม พ.ศ. 2550	แบบผสม (แบ่งเขตและสัดส่วน)	แบ่งเขต 400 สัดส่วน 80	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่
26	3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554	แบบผสม (แบ่งเขตและบัญชีรายชื่อ)	แบ่งเขต 375 บัญชีรายชื่อ 125	ยุบสภา
27	2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557	แบบผสม (แบ่งเขตและบัญชีรายชื่อ)	การเลือกตั้งไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ	

ตารางที่ 2.2 แสดงสถิติการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา⁴

ที่	วันที่	วิธีการเลือกตั้ง	จำนวน ส.ว.	สาเหตุ
1	4 มีนาคม พ.ศ. 2543	แบ่งเขต	200	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่
2	19 เมษายน พ.ศ. 2549	แบ่งเขต	200	สภาฯ สิ้นสุดตามวาระ
3	2 มีนาคม พ.ศ. 2551	รวมเขต	150	ประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่
4	30 มีนาคม พ.ศ. 2557	รวมเขต	150	

2.1.3 ประเภทของการเลือกตั้ง

การจัดแบ่งประเภทของการเลือกตั้งนั้นอาจใช้หลักเกณฑ์ต่างๆ ได้หลากหลายในการพิจารณาจัดแบ่งประเภท เช่น ที่มาของการจัดการเลือกตั้ง การกำหนดเขตเลือกตั้ง วิธีการคิดคะแนน เป็นต้น โดยหากเราใช้เกณฑ์ที่มาของการจัดการเลือกตั้งในการพิจารณาจัดแบ่งประเภท จะสามารถแบ่งการเลือกตั้งออกได้เป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ ได้ดังนี้

(1) การเลือกตั้งทั่วไป (General Election) เป็นการเลือกตั้งที่มีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วประเทศมาลงคะแนนเสียงพร้อมๆ กัน ซึ่งจะเป็นเครื่องชี้วัดกระแสทางการเมืองของประเทศได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ เป็นเครื่องชี้วัดว่าประชาชนจะยังคงสนับสนุนรัฐบาลเดิมอีกหรือไม่

โดยการเลือกตั้งทั่วไปนั้นจะเกิดขึ้นใน 2 กรณี ได้แก่ กรณีแรกคือครบวาระที่จะต้องมีการเลือกตั้ง และกรณีที่สองคือยุบสภาผู้แทนราษฎร⁵

(2) การเลือกตั้งซ่อม (By Election) เป็นการเลือกตั้งบุคคลเข้าไปทำหน้าที่แทนในกรณีต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนด ในกรณีที่ผู้แทนราษฎรนั้นขาดจากสมาชิกภาพ เช่น ตาย ลาออก ถูกถอดถอนออกจากตำแหน่ง เป็นต้น ก็จะมีการเลือกตั้งซ่อมเพื่อให้ได้ผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่ในตำแหน่งนั้นๆ แทนบุคคลเดิม

(3) การเลือกตั้งเพิ่ม เป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนหลายๆ จังหวัดหรือหลายเขตเลือกตั้งในคราวเดียวกัน แต่ไม่ใช่การเลือกตั้งทั้งประเทศ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มเติมเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2492

⁴สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, *หนังสือชุดประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง: วิถีประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง*, <http://www.ect.go.th> (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2559).

⁵อัสลียา นิยมไทย และคณะ, *รายงานการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2548*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2549), 25.

(4) การเลือกตั้งซ้ำ (Re-election) คือการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่ อีกครั้งหนึ่งในกรณีที่สภานิติบัญญัติหรือศาลยุติธรรม/ศาลรัฐธรรมนูญ อันรวมไปถึงองค์การที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการเลือกตั้งที่กฎหมายให้อำนาจไว้วินิจฉัยว่าการเลือกตั้งนั้นเป็นโมฆะ หรือผิดต่อบทกฎหมายและได้มีคำสั่งที่ชอบให้เพิกถอนเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่แทนตำแหน่งที่พ้นไป⁶

อย่างไรก็ตาม หากใช้เกณฑ์ระดับการเลือกตั้งในการพิจารณาจัดแบ่งประเภทของการเลือกตั้งนั้น เราอาจแบ่งการเลือกตั้งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้ดังนี้

(1) การเลือกตั้งระดับชาติ ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี และสมาชิกวุฒิสภา มีวาระการดำรงตำแหน่ง 6 ปี

(2) การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น

- สมาชิกสภาท้องถิ่น ได้แก่ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด สมาชิกสภาเมืองพัทยา และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร มีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี

- ผู้บริหารท้องถิ่น ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเมืองพัทยา และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปี⁷

2.1.4 ระบบการเลือกตั้ง

ระบบการเลือกตั้งของประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 ระบบ คือ ระบบแบ่งเขตเลือกตั้ง (First Past the Post) และการเลือกตั้งระบบบัญชีรายชื่อ (Party List) หรือระบบเป็นสัดส่วน (Proportional Representation)

2.1.4.1 ระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมาก (Majority System หรือ First Past the Post-FPTP)

การแบ่งเขตเลือกตั้ง แบ่งออกได้เป็น 2 แบบ ได้แก่

(1) เขตเลือกตั้งแบบที่มีผู้แทนได้คนเดียว (single member districts) หรือที่เรียกว่า การเลือกตั้งแบบเขตเดียวเบอร์เดียว กล่าวคือ ในเขตเลือกตั้งหนึ่งๆ จะมีผู้แทนได้หนึ่งคน (แบ่งเขต) ผู้สมัครซึ่งได้รับคะแนนเลือกตั้งมากที่สุดในเขตเลือกตั้งนั้นจะเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง ใน

⁶กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ, แนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง, http://www.gpf.or.th/cgi-bin/CMS/SecretaryGeneral/secretary_f_1.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2559).

⁷สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, หนังสือชุดประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง: วิธีประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง, <http://www.ect.go.th> (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2559).

กรณีที่มีผู้ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งมากที่สุดเท่ากันหลายคน อาจใช้วิธีการจับสลาก การถือคะแนนสูงสุด (Plurality หรือ Simple majority) เป็นเกณฑ์เช่นนี้ อาจทำให้ผู้ได้รับเลือกตั้งมีคะแนนไม่ถึงกึ่งหนึ่งของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง จึงเป็นลักษณะเสียงข้างมากแบบสัมพันธ์กับการที่ผู้ชนะการเลือกตั้งเป็นเพียงผู้ได้คะแนนเสียงมากกว่าผู้สมัครเลือกตั้งคนอื่นๆ เท่านั้น

การแบ่งเขตการเลือกตั้งที่เขตการเลือกตั้งหนึ่งจะมีตัวแทนหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับการเลือกตั้งเพียงคนเดียว ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งจะเลือกตั้งตัวแทนได้เพียงคนเดียว และทั้งประเทศจะมีตัวแทนของประชากรในแต่ละเขตการเลือกตั้ง เขตการเลือกตั้งละหนึ่งคนเท่านั้น การแบ่งเขตการเลือกตั้งประเภทเขตละหนึ่งคน จึงให้ความสำคัญกับสัดส่วนของประชากรในหนึ่งเขต การเลือกตั้งที่จะต้องมีความเท่ากันหรือใกล้เคียงกันตามหลักความเสมอภาค (equality) เพื่อให้ได้ตัวแทนที่มาจากจำนวนประชากรที่เท่ากันหรือใกล้เคียงกัน

รูปแบบนี้มีข้อดีคือ การที่เขตเลือกตั้งเล็กลงจะทำให้ผู้แทนกับประชาชนมีความใกล้ชิด และค่าใช้จ่ายในการหาเสียงน้อยลง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับหลักหนึ่งคนหนึ่งเสียง (one man one vote) ที่ให้ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการเลือกผู้แทนได้ 1 คน แต่ก็มีข้อเสียคือ การที่เขตเลือกตั้งเล็กลงก็จะทำให้การแข่งขันสูงขึ้น อาจนำมาซึ่งความรุนแรงหรือการซื้อสิทธิขายเสียงได้ง่าย เพราะมีผู้ได้รับเลือกเพียงคนเดียว การทุจริตก็ทำได้ง่ายขึ้น ประเทศที่ใช้ระบบเลือกตั้งแบบนี้ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ อินเดีย ปากีสถาน บังกลาเทศ เป็นต้น

(2) เขตเลือกตั้งหนึ่งมีผู้แทนได้หลายคน (multi-member districts) หรือ การเลือกตั้งแบบรวมเขต หมายถึง เขตเลือกตั้งที่สามารถเลือกผู้แทนไปนั่งในสภานิติบัญญัติได้มากกว่าหนึ่งคน ตามสัดส่วนจำนวนประชากรที่มีในเขตเลือกตั้งนั้นๆ ทั้งนี้การเลือกตั้งแบบรวมเขต ใช้กันในประเศยุโรปตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตมักใช้ควบคู่กับระบบการคิดคะแนนแบบเสียงข้างมากธรรมดา กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งก็คือ ผู้ที่ได้คะแนนเสียงมากกว่าผู้สมัครอื่นๆ โดยการเลือกตั้งแบบรวมเขต แบ่งออกได้เป็น 2 ระบบ ได้แก่

(2.1) ระบบรวมเขตเรียงเบอร์ (Block vote หรือ BV systems) กล่าวคือ ในเขตเลือกตั้งหนึ่งมีผู้แทนได้หลายคน (รวมเขต) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งคนหนึ่งสามารถเลือกผู้สมัครได้หลายคน (เรียงเบอร์) แต่ไม่เกินจำนวนของผู้แทนหรือที่นั่งที่มีในเขตเลือกตั้งนั้น เช่น เขตเลือกตั้งหนึ่งมีผู้แทนได้ 3 คน ก็มีสิทธิลงคะแนนเลือกผู้แทนได้ 3 คน และเลือกโดยไม่จำเป็นว่าจะต้องเลือกผู้สมัครจากกลุ่มเดียวหรือพรรคเดียวกัน ผู้สมัครที่ได้คะแนนสูงสุดเรียงตามลำดับจนครบจำนวนผู้แทนที่พึงมีในเขตนั้นจะเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง การเลือกตั้งในระบบนี้ จะยึดถือเขตการปกครองขนาดใหญ่ที่สำคัญเป็นหลัก ได้แก่ รัฐ มลรัฐ จังหวัด เป็นต้น ผู้มีสิทธิออกเสียงในเขตเลือกตั้งแบบนี้ จะเลือกตัวแทนในจำนวนที่ไม่เกินจำนวนที่ตัวแทนเขตนั้นพึงมี รูปแบบนี้มีข้อดีคือผู้ลงคะแนนอาจเลือกผู้สมัครได้จากหลายๆ พรรค ทำให้มีอิสระในการลงคะแนน และการแข่งขันไม่สูงนัก

สำหรับในกรณีของประเทศไทย ภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดให้ใช้ระบบรวมเขตเรียงเบอร์ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งถูกนำไปปฏิบัติจริงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550

(2.2) ระบบรวมเขตเบอร์เดียว (Single vote หรือ SV systems) ในเขตเลือกตั้งหนึ่งมีผู้แทนได้หลายคน (รวมเขต) ผู้มีสิทธิเลือกตั้งคนหนึ่งสามารถเลือกผู้สมัครได้คนเดียว (เบอร์เดียว) ผู้สมัครที่ได้คะแนนสูงสุดเรียงตามลำดับจนครบจำนวนผู้แทนที่พึงมีในเขตนั้นเป็นผู้ได้รับเลือกตั้ง ทั้งนี้ มีการตั้งข้อสังเกตว่า เขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตนั้น มีแนวโน้มไปสู่การเกิดหรือมีลักษณะระบบสองพรรค (two party system) ในขณะที่การเลือกตั้งแบบรวมเขตจะก่อให้เกิดระบบหลายพรรค (multi-party system) แต่ทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ ด้วย เนื่องจากในกระบวนการทางการเมืองมีปัจจัยหลายประการที่มีส่วนกำหนดจำนวนพรรคการเมือง ในกรณีประเทศไทย ภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดให้ใช้ระบบรวมเขตเบอร์เดียว ในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ที่กำหนดให้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งและลงคะแนนเสียงเพื่อเลือกผู้สมัครที่มีคะแนนสูงสุดได้เพียงจังหวัดละ 1 คน โดยไม่คำนึงถึงเกณฑ์ด้านจำนวนประชากรและขนาดพื้นที่⁸ ซึ่งถูกนำไปปฏิบัติจริงในการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2551

2.1.4.2 ระบบการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ (Party list system) หรือระบบเลือกตั้งแบบเป็นสัดส่วน (Proportional Representation)

การเลือกตั้งระบบบัญชีรายชื่อ (Party-list proportional representation) เป็นรูปแบบของการเลือกตั้งแบบเป็นสัดส่วน ที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนเสียงจากประชาชนกับที่นั่งที่พรรคการเมืองจะได้รับในฐานะสมาชิกรัฐสภา โดยทั่วไปอยู่ในรูปแบบของการเลือกจากบัญชีรายชื่อผู้สมัครของพรรค ซึ่งมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามรูปแบบบัญชีรายชื่อ

ทั้งนี้ ประเทศไทยได้นำระบบบัญชีรายชื่อแบบปิด (closed list) มาใช้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อหรือแบบสัดส่วน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งระบบบัญชีรายชื่อแบบปิด ก็คือระบบที่ผู้ออกเสียงเลือกตั้งจะเลือกลงคะแนนให้ผู้สมัครจากบัญชีใดบัญชีหนึ่งของพรรคการเมืองเท่านั้น ซึ่งโดยทั่วไปถือเป็นเอกลักษณ์ของพรรคการเมืองในการกำหนด

⁸นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, “การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตและแบบรวมเขต,” <http://kpi2.kpi.ac.th/wiki/index.php/>, การเลือกตั้งแบบแบ่งเขตและแบบรวมเขต (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2559).

ลำดับผู้สมัครในบัญชีรายชื่อ และถ้าบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองใดได้รับเลือก ผู้สมัครทุกคนในบัญชีรายชื่อนั้นหรือพรรคนั้นก็ได้รับการเลือกตั้งตามสัดส่วนของคะแนนที่พรรคได้ในเขตเลือกตั้งนั้น

ข้อสังเกตต่างๆ เกี่ยวกับระบบบัญชีรายชื่อ มีดังนี้

- เป็นระบบที่เอื้อประโยชน์ต่อเสียงข้างน้อย เพื่อให้ทุกกลุ่มหรือทุกพรรคมีที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรตามสัดส่วนคะแนนนิยมหรือคะแนนที่ได้รับ
- นิยมใช้สำหรับประเทศที่เป็นประชาธิปไตยใหม่ ในปัจจุบันมีประเทศที่ใช้ระบบบัญชีรายชื่อประมาณ 1 ใน 3 ของประเทศที่มีการเลือกตั้ง
- มีข้อวิจารณ์ว่าไม่เปิดโอกาสให้เลือกผู้สมัครเป็นรายบุคคลและผู้สมัครไม่จำเป็นต้องคลุกคลีกับพื้นที่⁹ เพราะอำนาจในการจัดอันดับผู้สมัครเป็นเอกสิทธิ์ของพรรคการเมือง ดังนั้นจึงมีแนวโน้มที่พรรคการเมืองจะจัดอันดับผู้สมัครที่พรรคต้องการให้ได้รับเลือกตั้ง เช่น ผู้สนับสนุนทางการเงินของพรรค ไว้ในอันดับต้นๆ โดยไม่คำนึงว่าผู้สมัครรายดังกล่าวมีความคลุกคลีใกล้ชิดกับประชาชนหรือไม่

2.1.4.3 ระบบการเลือกตั้งแบบผสม (Mixed Electoral Systems)

เป็นการใช้ระบบเลือกตั้งสองระบบพร้อมกันในการเลือกตั้งครั้งเดียวกัน ระบบเลือกตั้งแบบผสมสามารถใช้ระบบเลือกตั้งแบบเป็นสัดส่วนพร้อมกับระบบเสียงข้างมากธรรมดา หรือแบบเป็นสัดส่วนพร้อมกับระบบเสียงข้างมากเด็ดขาดก็ได้ บางประเทศให้ผู้ใช้แทนทั้งสองประเภทในจำนวนเท่าๆ กัน แต่มีบางประเทศกำหนดให้ผู้ใช้แทนประเภทหนึ่งมากกว่าอีกประเภทหนึ่ง โดยระบบการเลือกตั้งแบบผสมนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) ระบบการเลือกตั้งแบบผสมการแบ่งเขตกับแบบเป็นสัดส่วน (Mixed Member Proportional หรือ MMP) และ (2) ระบบการเลือกตั้งแบบคู่ขนานระหว่างการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตและแบบเป็นสัดส่วน (Paralleled Proportional) ซึ่งนับตั้งแต่ประเทศไทยมีการนำระบบการเลือกตั้งแบบผสมมาใช้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้เลือกใช้ระบบการเลือกตั้งแบบคู่ขนานระหว่างการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตและแบบเป็นสัดส่วน ซึ่งโดยหลักการแล้วระบบการเลือกตั้งแบบคู่ขนานระหว่างการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตและแบบเป็นสัดส่วน การจัดสรรที่นั่งของผู้สมัครในระบบเขตเลือกตั้งและระบบเป็นสัดส่วนจากบัญชีรายชื่อของพรรค จะเป็นอิสระจากกัน โดยจะไม่นำคะแนนจากระบบเลือกตั้งสองระบบมาคิดรวมกัน และไม่มีการชดเชยคะแนนเพื่อให้ที่นั่งที่พรรค

⁹ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, “การเลือกตั้งแบบระบบบัญชีรายชื่อ,” <http://kpi2.kpi.ac.th/wiki/index.php/> (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2559).

การเมืองได้รับการสะท้อนสัดส่วนคะแนนที่แท้จริงของพรรคการเมืองจากระบบบัญชีรายชื่อ ทั้งนี้สามารถสรุปการเลือกตั้งแบบผสมในประเทศไทยได้ดังนี้

การเลือกตั้งแบบผสมในประเทศไทย

ดังที่กล่าวไปแล้วว่า ประเทศไทยได้มีการใช้ระบบการเลือกตั้งแบบผสมในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นับตั้งแต่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา กล่าวคือ ได้จำแนกการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

(1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต มีจำนวน 400 คน จาก 400 เขตเลือกตั้ง โดยกำหนดเขตเลือกตั้งไว้ในหนึ่งจังหวัดมี 1 -17 เขต ยกเว้นกรุงเทพมหานคร มี 37 เขต ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเสียงเลือกผู้สมัครได้ 1 คน โดยผู้ที่ได้คะแนนสูงสุด เป็นผู้ได้รับการเลือกตั้ง ซึ่งถือเป็นการเลือกตั้งระบบเสียงข้างมากธรรมดา (Simple Majority) แบบเขตเดียวเบอร์เดียว

(2) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ มีจำนวน 100 คน โดยใช้ประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง กล่าวคือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเสียงเลือกได้ 1 พรรคการเมือง โดยบัญชีรายชื่อต้องได้คะแนนขั้นต่ำ ร้อยละ 5 ของคะแนนรวมทั้งประเทศ ซึ่งรูปแบบของบัญชีรายชื่อเป็นแบบปิด ถือเป็นการเลือกตั้งแบบเป็นสัดส่วน (Proportional Representation)

ต่อมาในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังคงลักษณะระบบการเลือกตั้งแบบผสมไว้ โดยกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 480 คน โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตจำนวน 400 คน และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วนจำนวน 80 คน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต จำนวน 400 คน จาก 76 จังหวัด ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิลงคะแนนเลือกผู้สมัครได้เท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พึงมีได้ในแต่ละเขตเลือกตั้ง โดยการแบ่งเขตเลือกตั้งนั้น กระทำโดยการนำจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 400 คน ไปหารจำนวนประชากรตามที่สำนักทะเบียนกลางประกาศเพื่อให้ได้ค่าเฉลี่ยประชากรต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน แล้วนำไปคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละจังหวัดจะพึงมี โดยจังหวัดที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน 3 คน ให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งและจังหวัดที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มากกว่า 3 คน ให้แบ่งเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง โดยแต่ละเขตจะมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน 3 คน กรณีแบ่งเขตเลือกตั้งให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครบ 3 คนไม่ได้ ให้แบ่งเขตเลือกตั้งให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2 คน และ 1 คนตามลำดับ ซึ่งถือเป็นการเลือกตั้งระบบเสียงข้างมากธรรมดา (Simple Majority) แบบรวมเขตเรียงเบอร์

(2) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน มีจำนวน 80 คน จาก 8 กลุ่มจังหวัด ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเลือกบัญชีรายชื่อผู้สมัครที่พรรคการเมืองจัดทำได้เพียงหนึ่งบัญชีรายชื่อเท่านั้น และการกำหนดเขตเลือกตั้งแบบสัดส่วน โดยแบ่งบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองออกเป็นกลุ่มจังหวัด จำนวน 8 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้กลุ่มละ 10 คน รวม 80 คน¹⁰ ทั้งนี้ เป็นการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อในระบบปิด

2.1.5 ความสำคัญของการเลือกตั้ง

เนื่องด้วยสังคมสมัยใหม่มีจำนวนคนและมีความซับซ้อนมากขึ้น จึงไม่อาจจะปกครองได้ด้วยระบอบประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) จึงเกิดเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) ซึ่งจำเป็นต้องมีการเลือกตั้งเพื่อให้ได้มาซึ่งผู้แทนในการใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชน โดยเป็นการมอบอำนาจให้บุคคลหรือคณะบุคคลไปทำหน้าที่ปกครอง จัดสรรผลประโยชน์และดูแลทุกข์สุขของประชาชน

ดังนั้น การเลือกตั้งจึงมีความสำคัญต่อประชาชนในการแสดงเจตจำนง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้วยการไปทำหน้าที่ใช้สิทธิของตนเองเลือกผู้แทนในระดับต่างๆ โดยเลือกผู้ที่ตนเห็นว่าประโยชน์แก่ส่วนรวมตามแนวทางที่ตนต้องการโดยพิจารณาจากนโยบายของผู้สมัครหรือพรรคของผู้สมัครซึ่งการมอบอำนาจให้ใครก็ตามทำหน้าที่แทนเราจะต้องมอบด้วยความระมัดระวัง เพราะผลกระทบจากการใช้อำนาจนั้นจะส่งผลกระทบต่อตัวเราเอง และสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

นอกจากนี้ การเลือกตั้งยังมีความสำคัญต่อประชาธิปไตยเพราะทำหน้าที่สะท้อนหลักการที่เป็นหัวใจหลายประการของระบอบประชาธิปไตย ได้แก่

(1) หลักการที่ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน กล่าวคือ ประชาชนเป็นผู้มีสิทธิกำหนดว่าใครควรจะเป็นผู้ใช้อำนาจทางการเมือง และมีสิทธิถอดถอนผู้ใช้อำนาจเหล่านั้นออกจากอำนาจเมื่อบริหารงานไม่เป็นที่น่าพอใจ

(2) หลักการเรื่องการมีส่วนร่วมและการแข่งขันทางการเมือง ด้วยการเปิดให้มีการแข่งขันกันอย่างเปิดเผยและเสรีในการขึ้นสู่อำนาจรัฐ แทนที่จะเป็นการสืบทอดผ่านทางสายเลือด โดยการผูกขาดแต่งตั้งกันเองในหมู่ชนชั้นนำ หรือด้วยการใช้กำลังอำนาจเพื่อยึดครองอำนาจรัฐ

(3) หลักการเรื่องความเสมอภาคทางการเมืองผ่านหลักการหนึ่งคนหนึ่งเสียง สถาบันและกระบวนการเลือกตั้งให้โอกาส ให้พื้นที่ และให้อำนาจกับประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ในกระบวนการเลือกตั้ง ทุกคนได้ใช้สิทธิทางการเมืองในฐานะพลเมืองอย่างเสมอหน้ากันเมื่อเข้าคูหาเลือกตั้ง ทุกคนมีสิทธิมีเสียงเท่ากัน

¹⁰นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, “การเลือกตั้งระบบผสม,” <http://kpi2.kpi.ac.th/wiki/index.php/> (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2559).

แท้จริงแล้ว ประชาธิปไตยอาจจะไม่ได้ประกันความเท่าเทียมเสมอภาคทางเศรษฐกิจหรือวัฒนธรรม แต่ประชาธิปไตยกันไม่ให้ความแตกต่างในด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิ เชื้อชาติ ศาสนา เพศสภาพ การศึกษา ชั้นชน มาเป็นเกณฑ์กำหนดชี้ขาดการใช้สิทธิทางการเมือง (ชาร์ลส์ ติลลี อ่างถึงในประจักษ์ ก้องกีรติ, (ม.ป.ป.)¹¹

2.1.6 หลักการในการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งแต่ละครั้งจะต้องมีคุณสมบัติหรือหลักการสำคัญดังต่อไปนี้ เพื่อให้การเลือกตั้งครั้งนั้นๆ เป็นกลไกที่สะท้อนถึงความเป็นประชาธิปไตยของประเทศ

(1) ความเป็นอิสระแห่งการเลือกตั้ง (Free election) หมายถึง ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทุกคนต้องสามารถใช้สิทธิของตนและตัดสินใจลงคะแนนได้อย่างอิสระ ปราศจากการบีบบังคับ ชูเชื้อ หรือใช้อิทธิพลใดๆ ต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นการใช้กำลังหรือการใช้สินจ้าง

(2) หลักการเลือกตั้งมีกำหนดระยะเวลา (Periodic election) หมายถึง การจัดให้มีการเลือกตั้งตามกำหนดระยะเวลา สืบเนื่องมาจากการมีกฎหมายกำหนดอย่างชัดเจนในการดำรงตำแหน่งของผู้แทน เมื่อผู้แทนดำรงตำแหน่งครบวาระจะต้องมีการจัดการเลือกตั้งขึ้นตามกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน เช่น กำหนดให้มีการเลือกตั้งโดยปกติทุก 4 ปี เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสในการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้แทน และมีโอกาสในการตัดสินใจเลือกตั้งครั้งต่อไป

(3) หลักการเลือกตั้งทั่วไป (Universal suffrage) หมายถึง การเลือกตั้งที่เปิดโอกาสให้มีการออกเสียงเลือกตั้งอย่างทั่วถึง โดยไม่มีการกีดกันหรือจำกัดสิทธิบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นพิเศษ

(4) หลักการเลือกตั้งโดยการลงคะแนนลับ (Secret voting) หมายถึง การลงคะแนนเสียงของผู้เลือกตั้งแต่ละคนต้องเป็นความลับ โดยบุคคลอื่นไม่อาจล่วงรู้ได้ว่าผู้ใช้สิทธิได้ลงคะแนนให้กับผู้สมัครคนใด เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์ ปราศจากอิทธิพลใดๆ ที่จะมีผลกระทบต่อเสรีภาพของผู้เลือกตั้ง

(5) หลักการเลือกตั้งอย่างเสมอภาค (Equal suffrage) หมายถึง การเลือกตั้งที่ผู้เลือกตั้งใช้สิทธิได้อย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าอยู่ในสถานะ อาชีพ เพศ หรือศาสนาใด ทุกคนมีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่ากัน กล่าวคือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกคนจะมีคะแนนเสียงเพียงหนึ่งคะแนน

¹¹ประจักษ์ ก้องกีรติ, *นิทานสอนใจว่าด้วยความโง่ จน เจ็บ ของผู้เลือกตั้งชนบท: มายาคติและอคติของนักรัฐศาสตร์ไทย*, <http://tu101.org/wp-content/uploads/2016/02/1-02.pdf>, 142-143, (สืบค้นเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2559).

(One man, One vote) และทุกๆ คะแนนเสียงจะมีความสำคัญเท่าเทียมกันหรือทุกๆ คะแนนเสียง จะถูกนับเพียงหนึ่งครั้งเท่านั้น

(6) หลักการเลือกตั้งอย่างแท้จริง (Genuine election) หมายถึง การเลือกตั้งที่ผู้เลือกตั้งมีทางเลือก โดยในการเลือกตั้งแต่ละครั้งมีการเปิดโอกาสให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งหลากหลาย เพื่อให้ผู้เลือกตั้งได้พิจารณาเลือกคนหรือพรรคเข้าไปทำหน้าที่แทนตนให้ดีที่สุด¹²

2.1.7 วิธีการเลือกตั้ง (การใช้บัตรเลือกตั้ง)

ประเทศไทยใช้การลงคะแนนเลือกตั้งแบบใช้บัตรเลือกตั้งมาเป็นระยะเวลานาน ซึ่งในส่วนนี้จะได้อธิบายให้เห็นถึงกฎระเบียบต่างๆ และวิธีการการเลือกตั้งของการลงคะแนนเลือกตั้งรูปแบบนี้

2.1.7.1 คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

(1) คุณสมบัติผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดคุณสมบัติผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาไว้ดังนี้

- 1.1) มีสัญชาติไทย หรือมีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี
- 1.2) อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ ในวันที่ 1 มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง
- 1.3) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 90 วันนับถึงวันเลือกตั้ง¹³

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ยังได้กำหนดลักษณะบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาไว้ดังนี้

- 1.1) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช

¹²สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, *หนังสือชุดประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง: วิถีประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง*, <http://www.ect.go.th> (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2559).

¹³ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านน้อยกว่า 90 วัน มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่เคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านติดต่อกันครั้งสุดท้ายไม่น้อยกว่า 90 วัน

- 1.2) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
 - 1.3) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
 - 1.4) วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- (2) คุณสมบัติผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2554 ได้กำหนดคุณสมบัติผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นไว้ดังนี้
- 2.1) มีสัญชาติไทย หรือมีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ มาแล้ว ไม่น้อยกว่า 5 ปี
 - 2.2) อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง
 - 2.3) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 1 ปีนับถึงวันเลือกตั้ง
 - 2.4) ผู้ที่ย้ายทะเบียนบ้านจากเขตเลือกตั้งหนึ่งไปยังเขตเลือกตั้งหนึ่งภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเดียวกันไม่ถึง 1 ปีนับถึงวันเลือกตั้ง สามารถไปลงคะแนนในเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านครั้งสุดท้ายเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 1 ปี
- นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2554 ยังได้กำหนดลักษณะบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นไว้ดังนี้
- 2.1) วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
 - 2.2) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
 - 2.3) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาลหรือโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย
 - 2.4) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง
 - 2.5) มีลักษณะอื่นตามที่กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด

2.1.7.2 การเตรียมตัวก่อนไปเลือกตั้ง

ก่อนไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งในการเลือกตั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องมีการเตรียมพร้อมไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งดังนี้

(1) ก่อนวันเลือกตั้ง 20 วัน ตรวจสอบรายชื่อจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ที่ ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ ที่ทำการเขต ที่ทำการ อบต. สำนักงานเทศบาล ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หรือเขตชุมชน

(2) ก่อนวันเลือกตั้ง 15 วัน ตรวจสอบรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งและที่เลือกตั้งจากหนังสือแจ้งเจ้าบ้าน

(3) ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 10 วัน หากพบว่าไม่มีชื่อตนเองหรือมีชื่อผู้ไม่มีสิทธิเลือกตั้งปรากฏอยู่ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ให้แจ้งนายทะเบียนอำเภอหรือนายทะเบียนท้องถิ่น โดยนำหลักฐานสำเนาทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชนหรือบัตรประจำตัวอื่นใดที่ทางราชการออกให้มาแสดงด้วย

(4) กรณีไม่สามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ให้ทำหนังสือชี้แจงเหตุกรณีที่ทำให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งไม่ได้ และให้ระบุเลขประจำตัวประชาชนและที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน ก่อนหรือหลังวันเลือกตั้ง 7 วัน

(5) ตรวจสอบและเตรียมหลักฐานในการใช้สิทธิเลือกตั้ง ได้แก่ บัตรประจำตัวประชาชน บัตรหรือหลักฐานที่ราชการหรือหน่วยงานของรัฐออกให้ มีรูปถ่ายและหมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 13 หลัก เช่น บัตรประจำตัวข้าราชการ บัตรประจำตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ ใบขับขี่ หนังสือเดินทาง เป็นต้น

2.1.7.3 ขั้นตอนการลงคะแนนเลือกตั้ง

ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ดังต่อไปนี้

(1) ตรวจสอบรายชื่อ ตรวจสอบรายชื่อและลำดับที่จากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ประกาศไว้หน้าหน่วยเลือกตั้ง

(2) ยื่นบัตรประชาชน ยื่นบัตรประชาชนและลงลายมือชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อเป็นหลักฐานการมาใช้สิทธิเลือกตั้ง

(3) รับบัตรเลือกตั้ง ลงลายมือชื่อ หรือพิมพ์ลายนิ้วหัวแม่มือขวาบนต้นขั้วบัตรเลือกตั้ง พร้อมรับบัตร เพื่อเป็นหลักฐานการได้รับบัตรเลือกตั้ง

(4) ทำเครื่องหมายกากบาท เข้าคูหาลงคะแนน ทำเครื่องหมายกากบาท X ลงในช่องทำเครื่องหมาย

(4.1) บัตรเลือกตั้ง ส.ส. แบบแบ่งเขต เลือกผู้สมัครเพียงหมายเลขเดียว

(4.2) บัตรเลือกตั้ง ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ เลือกพรรคการเมืองเพียงหมายเลขเดียว

(4.3) บัตรเลือกตั้ง ส.ว. เลือกผู้สมัครเพียงหมายเลขเดียว

(4.4) บัตรเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น เลือกผู้สมัครเพียงหมายเลขเดียว

(4.5) บัตรเลือกตั้ง ส.อบต. เลือกผู้สมัครได้เท่ากับจำนวนสมาชิกที่มีในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ กล่าวคือ อบต.ที่มีหมู่บ้านเดียว เลือก ส.อบต. ได้ 6 คน, อบต.ที่มี 2 หมู่บ้าน เลือก ส.อบต. ได้หมู่บ้านละ 3 คน และ อบต.ที่มีมากกว่า 2 หมู่บ้าน เลือก ส.อบต.ได้หมู่บ้านละ 2 คน

(4.6) บัตรเลือกตั้ง ส.ท. เลือกผู้สมัครได้ 6 คน

(4.7) บัตรเลือกตั้ง ส.อบจ. เลือกผู้สมัครเพียงหมายเลขเดียว

(4.8) บัตรเลือกตั้ง สมาชิกสภาเมืองพัทยา เลือกผู้สมัครได้ 6 คน

(4.9) บัตรเลือกตั้ง ส.ก. เลือกผู้สมัครได้เพียงหมายเลขเดียว

(4.10) หากไม่ประสงค์เลือกใครหรือพรรคการเมืองใด ให้ทำเครื่องหมายกากบาท X ในช่องไม่ลงคะแนน

(5) หย่อนบัตรด้วยตนเอง เมื่อลงคะแนนเสร็จแล้วพับบัตรเลือกตั้งให้เรียบร้อยและหย่อนบัตรลงในหีบบัตรเลือกตั้งด้วยตนเอง

2.1.7.4 วิธีการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร

สำหรับผู้ที่มิคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น แต่มีถิ่นที่อยู่นอกราชอาณาจักร เช่น ไปทำงาน ไปศึกษาต่อ หรือจะเดินทางไปต่างประเทศในช่วงที่ใกล้จะมีการเลือกตั้งและไม่สามารถกลับมาทันใช้สิทธิเลือกตั้งภายในประเทศ สามารถขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรได้ ตามวิธีการดังต่อไปนี้

(1) การลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร สามารถขอลงทะเบียนด้วยตนเองได้ โดยเลือกวิธีใดก็ได้ ดังต่อไปนี้

(1.1) กรณีที่พำนักอยู่ในต่างประเทศ สามารถลงทะเบียนได้ที่สถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่

(1.2) กรณีที่ยังอยู่ในประเทศไทย แต่จะเดินทางไปต่างประเทศในช่วงการเลือกตั้ง สามารถลงทะเบียนได้ที่สำนักทะเบียนท้องถิ่น หรือสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัด (กกต. จังหวัด)

(2) การยื่นคำร้องลงทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร สามารถติดต่อขอรับแบบคำร้องขอใช้สิทธิจากสถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่ หรือ กกต. จังหวัด หรือดาวน์โหลดแบบคำร้องจากเว็บไซต์ของสถานเอกอัครราชทูต/กรมการกงสุล ซึ่งการยื่นคำร้องขอใช้สิทธิดังกล่าวจะต้องแนบเอกสารหรือสำเนาเอกสารหลักฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(2.1) บัตรประจำตัวประชาชน หรือ

(2.2) หนังสือเดินทาง หรือ สำเนาหนังสือเดินทาง หรือ

(2.3) บัตรประจำตัวที่มีภาพถ่ายและเลขประจำตัวประชาชน 13

หลัก ที่ออกให้โดยราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือ องค์กรอิสระ

(3) เมื่อกรอกข้อมูลในแบบคำร้องลงทะเบียนขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรเสร็จแล้วให้จัดส่งไปยังสถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่ หรือ กกต. จังหวัด โดยการลงทะเบียนทางไปรษณีย์ หรือทางโทรสาร หรือทำหนังสือมอบหมายให้บุคคลใดดำเนินการแทน

เมื่อทำตาม 3 ขั้นตอนดังกล่าวข้างต้นเสร็จแล้ว สามารถรอรับการประชาสัมพันธ์และการติดต่อจากสถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่ให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรได้

2.1.7.5 การเตรียมตัวเมื่อถึงวันเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร

(1) เตรียมหลักฐานที่ต้องใช้แสดงตนในการลงคะแนนเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

(1.1) บัตรประจำตัวประชาชน หรือ

(1.2) หนังสือเดินทาง หรือ สำเนาหนังสือเดินทาง หรือ

(1.3) บัตรประจำตัวที่มีภาพถ่ายและเลขประจำตัวประชาชน 13

หลัก ที่ออกให้โดยทางราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือ องค์กรอิสระ

(2) ตรวจสอบวิธีการลงคะแนนเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร ซึ่งเอกอัครราชทูต/กงสุลใหญ่จะเป็นผู้กำหนดวิธีการลงคะแนนซึ่งดำเนินการได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

(2.1) การลงคะแนน ณ ที่เลือกตั้ง (คูหาลงคะแนน) เป็นการลงคะแนนโดยกำหนดสถานที่เลือกตั้งซึ่งอาจเป็นที่สถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่ หรือสถานที่อื่นซึ่งเอกอัครราชทูต/กงสุลใหญ่เป็นผู้กำหนด โดยจะมีการตั้งคูหาและหีบบัตร

(2.2) การลงคะแนนทางไปรษณีย์ เมื่อสถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่ กำหนดให้มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งทางไปรษณีย์ สถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่จะจัดส่งบัตรเลือกตั้งและเอกสารคำแนะนำการใช้สิทธิเลือกตั้งให้แก่ผู้มีสิทธิเพื่อทำการลงคะแนน และผู้มีสิทธิจะต้องส่งเอกสารคืนสถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่ภายในวันรับคืนที่กำหนดไว้

(2.3) วิธีอื่น เอกอัครราชทูต/กงสุลใหญ่อาจจะกำหนดวิธีอื่น เช่น การจัดหน่วยเลือกตั้งเคลื่อนที่หรือสัญจรไปรับการลงคะแนนเลือกตั้งตามสถานที่ต่างๆ เช่น โรงงาน หรือที่พักของแรงงานไทย วัดไทย หรือชุมชนที่มีคนไทยอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น¹⁴

¹⁴กรมการกงสุล, “วิธีการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร,” <http://www.consular.go.th/main/th/services/1314/19875> (สืบค้นเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2559).

2.1.8 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

การลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Voting) หมายถึง การนำระบบหรือเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการลงคะแนนเลือกตั้ง ซึ่งการลงคะแนนด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีรูปแบบที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับรูปแบบของเทคโนโลยีที่นำมาใช้ และยังขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางวัฒนธรรมของประเทศนั้นๆ ด้วย ซึ่งมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น โดยการลงคะแนนด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

(1) การลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้ง (polling place e-voting) คือ การลงคะแนนที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องทำการลงคะแนนที่หน่วยเลือกตั้งด้วยตนเอง และถูกตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมการลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้ง เช่น การลงคะแนนโดยใช้ระบบจอสัมผัสและตรวจนับด้วยเครื่องประมวลผลหรือรวมคะแนนทันทีภายหลังการลงคะแนนของผู้ลงคะแนนแต่ละคน การลงคะแนนโดยใช้คอมพิวเตอร์และตรวจนับด้วยเครื่องรวมคะแนนจากเครือข่ายภายในหน่วยเลือกตั้ง เป็นต้น

(2) การลงคะแนนนอกหน่วยเลือกตั้ง (remote e-voting) คือ การลงคะแนนที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเสียงที่ใดก็ได้ นอกหน่วยเลือกตั้ง เช่น การลงคะแนนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การลงคะแนนด้วยโทรศัพท์ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การลงคะแนนเลือกตั้งนอกหน่วยเลือกตั้งนั้นยังถูกวิพากษ์วิจารณ์และตั้งข้อสงสัยมากกว่าการลงคะแนนที่หน่วยเลือกตั้ง นับตั้งแต่ปัญหาการตรวจสอบผู้ลงคะแนนที่แท้จริง (การพิสูจน์ยืนยันบุคคล) นอกจากนี้ความเที่ยงตรงของการลงคะแนนยังยากต่อการตรวจสอบ เนื่องจากถูกส่งผ่านไปตามระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือเครือข่ายของการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ที่ยากต่อการตรวจสอบ¹⁵

2.2 ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์

2.2.1 หลักประสิทธิภาพ

ประสิทธิภาพ คือ ความสัมพันธ์ที่ได้สัดส่วนระหว่างคุณภาพและปริมาณของปัจจัยนำเข้า คุณภาพและปริมาณของปัจจัยส่งออกจากการผลิต (Gordon et al., 1990: 14 อ้างถึง

¹⁵จัวร์ ทัพวงษ์, “เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์: ประสบการณ์ของต่างประเทศเพื่อการประยุกต์ใช้กับประเทศไทย,” *วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน* ปีที่ 14 ฉ. 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม .2550) : 13-15.

ใน พลอย สืบวิเศษ, 2558) กล่าวอีกนัยหนึ่งประสิทธิภาพ ก็คือ อัตราส่วนที่สะท้อนให้เห็นการเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติงานหนึ่งหน่วยต่อค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปในการปฏิบัติงานหนึ่งหน่วยนั้น (Campball, 1977: 36 อ้างถึงใน พลอย สืบวิเศษ, 2558)¹⁶

หลักประสิทธิภาพ (Efficiency) คือ การบริหารงานตามแนวทางการกำกับดูแลที่ดีให้สำเร็จลุล่วงตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ โดยใช้เทคนิคและเครื่องมือการบริหารจัดการที่เหมาะสมให้องค์กรสามารถใช้ทรัพยากรทั้งด้านต้นทุน แรงงาน และระยะเวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติงานตามภารกิจเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม¹⁷

โดยทั่วไปแล้ว การจะพิจารณาว่าการดำเนินการใดๆ มีประสิทธิภาพหรือไม่นั้น มักพิจารณาในสองมิติ ได้แก่ (1) การพิจารณาประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนการเงินหรือต้นทุนทางทรัพยากร กล่าวคือ การดำเนินการใดๆ ที่ใช้ต้นทุนการเงินหรือต้นทุนทางทรัพยากร (ปัจจัยนำเข้า-Inputs) ผ่านกระบวนการ (process) ในปริมาณน้อยที่สุด เพื่อให้ได้ผลผลิต (ปัจจัยนำออก-Outputs) มากที่สุด ถือว่าเป็นการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ ในทางกลับกัน การดำเนินการใดๆ ที่ใช้ต้นทุนการเงินหรือต้นทุนทางทรัพยากรเข้าสู่กระบวนการผลิตในปริมาณเท่ากันหรือมากกว่า แต่กลับได้ผลผลิตในปริมาณน้อยกว่าก็จะถือเป็นการดำเนินการที่ไม่มีประสิทธิภาพหรือมีประสิทธิภาพที่น้อยกว่าโดยเปรียบเทียบ และ (2) การพิจารณาประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนทางเวลา กล่าวคือ การดำเนินการใดๆ ผ่านกระบวนการผลิตโดยใช้ระยะเวลาสั้นที่สุด เพื่อให้ได้ผลผลิตจำนวนหนึ่ง ถือว่าเป็นการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ ในทางกลับกัน การดำเนินการใดๆ ผ่านกระบวนการผลิตโดยใช้ระยะเวลานานกว่าโดยเปรียบเทียบ แต่กลับได้ผลผลิตในปริมาณน้อยกว่าหรือเท่ากับก็จะถือเป็นการดำเนินการที่ไม่มีประสิทธิภาพหรือมีประสิทธิภาพที่น้อยกว่านั่นเอง กล่าวโดยสรุปก็คือ ประสิทธิภาพ คือ ความสัมพันธ์ที่ได้สัดส่วนระหว่างต้นทุนทางการผลิตสินค้าและบริการ (ต้นทุนการเงินหรือต้นทุนทางทรัพยากร และต้นทุนทางเวลา) ต่อหนึ่งหน่วยที่ผลิตได้ที่มีมากกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (Benchmark) ทั้งนี้ สามารถแสดงสูตรการคำนวณหาประสิทธิภาพได้ดังนี้

¹⁶พลอย สืบวิเศษ, “เอกสารประกอบการสอนวิชา รอ.6004 องค์กรสมัยใหม่,” (กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2558), 100.

¹⁷มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, *หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี*, http://www.ubu.ac.th/web/files_up/09f2011090210071513.docx (สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2559).

$$E = \frac{O}{I}$$

โดยที่	E	=	ประสิทธิภาพ (Efficiency)
	O	=	ผลผลิต/ปัจจัยนำออก (Outputs)
	I	=	ต้นทุน/ปัจจัยนำเข้า (Inputs)

ทั้งนี้ เมื่อกล่าวถึงหลักประสิทธิภาพแล้ว ก็เลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องกล่าวถึงหลักการบริหารที่คู่กันกับหลักประสิทธิภาพ นั่นก็คือ “หลักประสิทธิผล” ซึ่งจะได้อธิบายดังต่อไปนี้

2.2.2 หลักประสิทธิผล

ประสิทธิผล คือ ระดับที่องค์การบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ (Daft, 2004: 22 อ้างถึงใน พลอย สืบวิเศษ, 2558)¹⁸

โดยทั่วไปแล้ว หลักประสิทธิภาพที่กล่าวถึงไปข้างต้นมักจะถูกพิจารณาควบคู่ไปกับหลักประสิทธิผล ซึ่งหลักประสิทธิผล (Effectiveness) ก็คือ ผลการปฏิบัติงานที่บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว การจะพิจารณาว่าผลของการดำเนินการใดๆ มีประสิทธิผลหรือไม่นั้น มักพิจารณาโดยการเปรียบเทียบค่าผลลัพธ์ของงานว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยวัดใน 2 ด้าน คือ (1) วัดผลผลิตที่ทำออกมาว่าถึงเป้าหมายหรือไม่ และ (2) วัดความสามารถขององค์การว่าช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกทุกคนให้ดีขึ้น และช่วยตอบสนองความต้องการหรือไม่¹⁹

โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยทั้งหลักประสิทธิภาพ (Efficiency) และหลักประสิทธิผล (Effectiveness) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบการเลือกตั้งแบบเดิมและการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ อันจะนำไปสู่การเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ต่อไป

¹⁸พลอย สืบวิเศษ, “เอกสารประกอบการสอนวิชา รว.6004 องค์การสมัยใหม่,” (กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2558), 101.

¹⁹จินดา อูสมาน, “ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝันในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้,” (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2549), 15.

2.3 การทบทวนวรรณกรรม

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งในประเทศไทยนั้น ผู้ศึกษาพบว่าส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณหรือเชิงสำรวจโดยมุ่งศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกตั้ง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งของประชาชน รวมไปถึงเป็นการมุ่งศึกษาไปที่ตัวระบบเลือกตั้งเสียเป็นส่วนใหญ่ แทบจะไม่มีงานศึกษาเกี่ยวกับการลงคะแนนเลือกตั้งเลย ไม่ว่าจะเป็นในเชิงประสิทธิภาพหรือในเชิงปัญหาของรูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน หรือการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ก็ยังมีงานศึกษาอยู่ค่อนข้างจำกัด ผู้ศึกษาจึงได้พยายามสืบค้นและทบทวนงานวิจัยที่มีประเด็นใกล้เคียงกับที่กำลังศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์การเลือกตั้งที่กำลังศึกษา และเพื่อนำมาปรับประยุกต์ใช้กับงานวิจัยของผู้ศึกษาเอง โดยผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของการศึกษาในครั้งนี้มาจากหลากหลายสาขาวิชาหลากหลายองค์ความรู้ เรียกได้ว่ามีมุมมองที่ใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์ที่แตกต่างกันไป ทั้งจากมุมมองทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ (วิทยาศาสตร์), มุมมองทางด้านกฎหมาย (นิติศาสตร์) รวมไปถึงมุมมองทางด้านรัฐศาสตร์ ซึ่งผลงานวิจัยและผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้องมีดังต่อไปนี้

สุปิน ต้นเชวง (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การออกแบบและพัฒนาระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความมั่นคงปลอดภัย” ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาเชิงวิศวกรรมศาสตร์ โดยได้ทำการศึกษาถึงปัญหาของระบบการลงคะแนนเลือกตั้งระบบเก่า และออกแบบโมเดลต้นแบบระบบ E-Voting System ขึ้น เพื่อใช้ในการพัฒนาระบบการลงคะแนนเลือกตั้งที่มีความปลอดภัย โดยประยุกต์นำจุดเด่นทั้งระบบเดิมและระบบ E-voting System มาผนวกเข้าด้วยกัน

แม้งานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นการศึกษาเชิงวิศวกรรมศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ (E-voting System) ให้มีความมั่นคงปลอดภัยเป็นสำคัญ โดยพยายามออกแบบให้คล้ายพฤติกรรมดั้งเดิมของระบบการเลือกตั้งของไทย เพื่อให้ใช้งานง่าย และใช้ได้กับทุกระดับชนชั้น และลดปัญหาการโกงการเลือกตั้ง ด้วยการตรวจสอบตัวตนของบุคคลก่อนเลือกตั้งโดยใช้ลายนิ้วมือ และเลขบัตรประจำตัวประชาชน ซึ่งระบบนี้มีความปลอดภัยในระดับหนึ่งเนื่องการใช้เทคโนโลยีการเข้ารหัส (Cryptography) อีกทั้งยังลดค่าใช้จ่าย จำนวนกระดาษ และความผิดพลาดของการเลือกตั้งระบบเดิม

โดยในงานวิจัยได้นำเสนอความรู้พื้นฐานของการเลือกตั้งโดย E-Voting System ขึ้นตอนและปัญหาของระบบการเลือกตั้งแบบเก่า, แนวทางการแก้ไขปัญหาโดยใช้ E-Voting System, เปรียบเทียบการลงคะแนนเลือกตั้งแบบใช้บัตรเลือกตั้งกับการลงคะแนนเลือกตั้งด้วย

E-Voting System พร้อมทั้งยังรวบรวมข้อดีของระบบการเลือกตั้งด้วย E-Voting System เอาไว้อีกด้วย

ตารางที่ 2.3 แสดงการเปรียบเทียบการลงคะแนนเลือกตั้งแบบใช้บัตรเลือกตั้งกับการลงคะแนนเลือกตั้งด้วย E-Voting System

ขั้นตอน	การลงคะแนนเลือกตั้งแบบใช้บัตรเลือกตั้ง	การเลือกตั้งด้วยเครื่องลงคะแนนเลือกตั้ง
ก่อนวันเลือกตั้ง	1. เตรียมเจ้าหน้าที่ บัตรเลือกตั้งและวัสดุอุปกรณ์	1. เตรียมเจ้าหน้าที่ เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งและวัสดุอุปกรณ์
วันเลือกตั้ง	1. ประชาชนแสดงบัตรประจำตัวต่อเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้ง 2. เจ้าหน้าที่ตรวจสอบชื่อในบัญชีรายชื่อควบคุมการเข้าไปในคูหา/การหย่อนบัตรเลือกตั้ง 3. เจ้าหน้าที่มอบบัตรเลือกตั้งให้ประชาชน 4. ประชาชนไปกาบัตรในคูหา 5. หย่อนบัตรลงหีบบัตรเลือกตั้ง	1. ประชาชนแสดงบัตรประจำตัวต่อเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้ง 2. Scan ลายนิ้วมือ 3. ประชาชนไปกดเครื่องลงคะแนนเลือกผู้สมัคร/พรรคในคูหา
การนับคะแนน	1. ขนส่งหีบบัตรเลือกตั้งไปยังสถานที่นับคะแนน 2. ตรวจสอบหีบบัตรเลือกตั้ง 3. ตรวจสอบจำนวนบัตรเลือกตั้งในหีบบัตรเลือกตั้ง 4. แยกบัตรเป็นมัดๆ ละ 50 ฉบับ แล้วนำไปรวมไว้ 5. นำบัตรเลือกตั้งไปนับที่ละกระดานๆ ละ 500 ฉบับ 6. นำคะแนนแต่ละกระดานมารวมเป็นคะแนนแต่ละคน/พรรค 7. ประกาศผลคะแนน	1. ตรวจสอบผลจากเครื่องรวมคะแนน 2. ประกาศผลคะแนน

ตารางที่ 2.3 แสดงการเปรียบเทียบการลงคะแนนเลือกตั้งแบบใช้บัตรเลือกตั้งกับการลงคะแนนเลือกตั้งด้วย E-Voting System (ต่อ)

ขั้นตอน	การลงคะแนนเลือกตั้งแบบใช้บัตรเลือกตั้ง	การเลือกตั้งด้วยเครื่องลงคะแนนเลือกตั้ง
หลังวันเลือกตั้ง	1. เก็บรักษาบัตรเลือกตั้งและวัสดุอุปกรณ์ (ใช้ที่เก็บมาก) 2. ประกาศผลการเลือกตั้งทำลายบัตรเลือกตั้งและเอกสาร ที่ไม่มีการร้องเรียนตามที่กำหนด	1. เก็บรักษาเครื่องลงคะแนน และวัสดุอุปกรณ์ 2. ประกาศผลการเลือกตั้ง 3. เก็บผลคะแนนลงในฐานข้อมูลไว้เป็นหลักฐานในการตรวจสอบภายหลัง

นอกจากนี้ งานวิจัยชิ้นนี้ยังได้สรุปถึงข้อดีของระบบการเลือกตั้งด้วย E-Voting System ไว้หลายประการ ดังนี้

(1) เพิ่มจำนวนผู้ใช้สิทธิมากขึ้นเนื่องจากไม่จำเป็นต้องเดินทางกลับต่างจังหวัด สามารถใช้สิทธิได้ทุกที่

(2) ลดค่าใช้จ่าย ลดจำนวนเจ้าหน้าที่ในการที่มาคุมการเลือกตั้งหรือเจ้าหน้าที่นับคะแนน ลดงบประมาณในการพิมพ์บัตรเลือกตั้ง รวมไปถึงลดขั้นตอนและเวลาที่ใช้ในการพิมพ์บัตรเลือกตั้ง

(3) ลดความผิดพลาดที่เกิดจากการเลือกตั้ง เช่น การนับคะแนนของเจ้าหน้าที่ผิด, บัตรหาย, หรือกาเครื่องหมายผิดตำแหน่งทำให้เกิดบัตรเสีย

(4) ลดการทุจริตในการเลือกตั้ง ผลการเลือกตั้งมีความโปร่งใส เนื่องจากมีความปลอดภัยสูงกว่าระบบเก่า อีกทั้งยังสามารถตรวจสอบการลงคะแนนหลังการเลือกตั้งได้เช่นเดียวกับการเก็บบัตรเลือกตั้งไว้ กรณีมีปัญหา

(5) ลดเวลาที่ใช้ในการนับคะแนนและการรวมผลคะแนนเลือกตั้ง

(6) ลดขั้นตอนและเวลาในการจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ก่อนการเลือกตั้ง ทั้งยังช่วยให้การบริหารจัดเก็บวัสดุ อุปกรณ์ และหลักฐานหลังการเลือกตั้งดีขึ้น และใช้พื้นที่ในการจัดเก็บน้อยลง รวมไปถึงลดปริมาณและสถานที่ในการจัดเก็บหลักฐานเกี่ยวกับการเลือกตั้งลง

กล่าวโดยสรุป E-Voting System นั้นจะเข้ามาช่วยแก้ไขข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนของระบบการเลือกตั้งแบบเก่า เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการลงคะแนนเลือกตั้งให้มีความปลอดภัยและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นิพนธ์ พิมพ์พีช และคณะ (2558) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ระบบต้นแบบการเลือกตั้งออนไลน์แบบไร้สาย” ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ก็เป็นการศึกษาเชิงวิศวกรรมศาสตร์อีกเช่นเดียวกัน โดยได้ทำการพัฒนาระบบการเลือกตั้งออนไลน์แบบไร้สาย โดยรวมคุณสมบัติเด่นและพยายามแก้ไขจุดบกพร่องของระบบแบบเก่าและแบบอิเล็กทรอนิกส์ และเพื่อให้การนับคะแนนเป็นไปด้วยความรวดเร็ว สะดวก และปลอดภัย

ระบบการเลือกตั้งออนไลน์แบบไร้สายที่พัฒนาขึ้นมานั้นส่งผ่านข้อมูลแบบออนไลน์ผ่านเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ GSM ที่มีการเข้ารหัสที่มีความปลอดภัยสูง พร้อมทั้งยังได้พัฒนาให้ระบบสามารถทำงานแบบออฟไลน์ได้ด้วยซึ่งจะทำให้เสถียรภาพและการใช้งานของระบบโดยรวมดียิ่งขึ้น ซึ่งโครงสร้างของระบบเลือกตั้งออนไลน์แบบไร้สาย ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ หน่วยนับคะแนนและหน่วยลงคะแนน โดยตัวเครื่องหน่วยนับคะแนนนั้นสามารถใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ทั่วไปได้เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงานและราคาไม่แพง ขณะที่ตัวเครื่องหน่วยลงคะแนนพัฒนาโดยใช้ embedded PC ซึ่งใช้พลังงานต่ำและสามารถใช้ระบบไฟฟ้าสำรองจากแบตเตอรี่ได้ อีกทั้งยังใช้การลงคะแนนผ่านหน้าจอแบบสัมผัสเพื่อเพิ่มความสะดวกในการใช้งานให้แก่ผู้ลงคะแนน

งานวิจัยระบุว่าจากการทดสอบใช้งานจริงพบว่าระบบที่พัฒนาขึ้นนั้นมีจุดเด่นหลายประการ ดังนี้

(1) มีความยืดหยุ่นในการใช้งานมาก เนื่องจากสามารถเลือกรูปแบบของบัตรเลือกตั้งและจำนวนบัตรเลือกตั้งที่จะใช้ในการเลือกตั้งครั้งนั้นได้จากตัวเครื่องนับคะแนน โดยไม่ต้องตั้งค่าที่ตัวเครื่องลงคะแนนซึ่งมีเป็นจำนวนมาก

(2) มีความปลอดภัยเพียงพอ เนื่องจากตัวเครื่องลงคะแนนที่จะต้องถูกส่งออกไปยังหน่วยเลือกตั้งนั้นไม่สามารถที่จะเชื่อมต่อกับอุปกรณ์สื่อสารอื่นๆ เพิ่มเติมหากไม่ทำการเปิดฝาเครื่องและซอฟต์แวร์ที่ตัวเครื่องจะไม่สามารถรับรู้ข้อมูลที่จะใช้ในการเลือกตั้งที่หน่วยนั้นได้ เนื่องจากค่าเหล่านี้ตัวเครื่องรวมคะแนนจะเป็นผู้ส่งไปให้เท่านั้น ในส่วนของการส่งข้อมูลการรายงานผลการลงคะแนนนั้นเนื่องจากการส่งผ่านระบบไร้สายผ่าน SMS และยังทำการเข้ารหัสข้อมูลอีกครั้งหนึ่งจึงเป็นความปลอดภัยเพียงพอที่จะป้องกันการโจมตีระบบ

(3) น่าจะสามารถนำไปใช้ได้กับการเลือกตั้งทั่วประเทศ เนื่องจากมีเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ครอบคลุมประชากรแทบทั้งหมด และระบบนี้ยังสามารถใช้แหล่งพลังงานจากแบตเตอรี่ ทำให้สามารถทำงานได้โดยปราศจากไฟฟ้ากระแสสลับ

(4) มีความน่าเชื่อถือในเรื่องความถูกต้องของข้อมูลเกือบ 100% เนื่องจากเมื่อเลือกหมายเลขใดก็ตามเครื่องจะบันทึกหมายเลขนั้น รวมถึงมีการรายงานผลออนไลน์อย่างถูกต้องแม่นยำสามารถทราบผลได้อย่างรวดเร็ว แก้ปัญหาความผิดพลาดและความล่าช้าในการนับคะแนน

(5) ในอนาคตหากมีการเชื่อมต่อกับเครื่องอ่านบัตรประชาชนอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องอ่านลายนิ้วมือ จะทำให้สามารถยืนยันตัวบุคคลและการใช้สิทธิในการเลือกตั้งของบุคคลนั้นๆ ได้ และยังสามารทำให้การเลือกตั้งพัฒนาไปถึงขั้นที่สามารถลงคะแนนที่หน่วยเลือกตั้งอื่นๆ ที่ไม่ใช่เขตเลือกตั้งของบุคคลนั้นได้ โดยไม่ต้องเปิดให้มีการลงทะเบียนและใช้สิทธิล่วงหน้า ซึ่งเป็นการลดขั้นตอนและงบประมาณในส่วนนี้ลงไป

นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ที่เข้าร่วมทดสอบมีความพึงพอใจกับความสะดวกในการใช้งานระบบนี้ค่อนข้างมาก และถึงแม้ว่าผู้ทดสอบส่วนใหญ่จะยอมรับว่าการออกแบบระบบนั้นมีความน่าเชื่อถือ แต่จากข้อเสนอแนะที่ได้รับก็ยังเป็นห่วงเรื่องความน่าเชื่อถือของระบบเพราะระบบทำงานแบบอัตโนมัติมากเกินไป ในทางกลับกัน คณะผู้วิจัยกลับมองว่าการลดขั้นตอนที่มนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้องกับระบบให้น้อยเท่าใด ก็ยิ่งเป็นการเพิ่มความปลอดภัยของระบบมากขึ้นเท่านั้น

สมบูรณ บัญญาภิรมย์ (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเลือกตั้งภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย” ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาจากมุมมองทางด้านกฎหมาย โดยได้ทำการศึกษาถึงบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง และศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิธีการนำเครื่องอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเลือกตั้ง รวมถึงศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการเลือกตั้งในประเทศต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการกำหนดแนวทางในการตรากฎหมาย หรือแก้ไขบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญต่อไป

ในงานวิจัยชิ้นนี้ได้กล่าวถึงปัญหาหรือข้อจำกัดทางกฎหมายในการลงคะแนนเลือกตั้งทางอิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายรองรับสถานะของการนำเอาระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการลงคะแนนเลือกตั้ง โดยงานวิจัยชิ้นนี้วิเคราะห์ถึงปัญหาของทางเลือกเทคโนโลยีต่างๆ ที่มีความเป็นไปได้ในการนำมาใช้ดำเนินการลงคะแนนเลือกตั้งทางอิเล็กทรอนิกส์ ตั้งแต่การลงคะแนนเลือกตั้งแบบกำกับที่ใช้ระบบจอสัมผัสจนถึงการลงคะแนนเลือกตั้งทางไกลด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ (เครื่องมือลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์, เครื่องปลายทางของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, เครื่องข่ายตู้เอทีเอ็ม, เครื่องคอมพิวเตอร์บุคคล, โทรศัพท์ (แบบติดตั้งและแบบเคลื่อนที่), โทรศัพท์มือถือ) โดยวิเคราะห์ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการสำหรับการลงคะแนนเลือกตั้งทางอิเล็กทรอนิกส์ อันได้แก่ (1) สถานที่ตั้ง (2) การพิสูจน์ยืนยันหรือการรับรองบุคคล (3) การต่อประสาน (4) ท่อร้อยสาย และ (5) การรวบรวมและประมวลผล

จากผลการศึกษาวิเคราะห์พบว่าทุกเทคโนโลยีต่างก็มีปัญหาที่ต้องได้รับการจัดการ ยกตัวอย่างเช่น ปัญหาของการนำเครื่องคอมพิวเตอร์บุคคลมาใช้ในการการลงคะแนนเลือกตั้ง เนื่องจากมีความเสี่ยงจากการถูกไวรัสโจมตี หรือปัญหาของการนำโทรศัพท์มาใช้ในการการลงคะแนนเลือกตั้ง ซึ่งมีปัญหาเรื่องความปลอดภัยเนื่องจากมีความเสี่ยงที่อาจจะถูกดักฟัง เป็นต้น โดยจากผลการศึกษาพบว่าในระยะสั้นนั้น เทคโนโลยีที่เป็นไปได้มากที่สุด คือเครื่องมือลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ ในหน่วยเลือกตั้ง ส่วนในระยะยาว พบว่าโทรศัพท์มือถือเชิงโต้ตอบและอินเทอร์เน็ตอาจเป็นช่องทางที่เหมาะสมในการดำเนินการลงคะแนนเลือกตั้งทางอิเล็กทรอนิกส์

อย่างไรก็ดี ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการรองรับสถานะทางกฎหมายของการลงคะแนนเลือกตั้งทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเป็นการทำให้การเลือกตั้งทางอิเล็กทรอนิกส์มีความน่าเชื่อถือและมีผลบังคับในทางกฎหมายเช่นเดียวกับการเลือกตั้งแบบเดิมที่เคยปฏิบัติอยู่

สุนิดา วีระนนท์ (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่มีต่อการนำเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาช่วยในการเลือกตั้ง” ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาจากมุมมองทางรัฐศาสตร์ โดยได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่มีต่อการใช้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่มีต่อการใช้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด 380 คน

ผลการศึกษาพบว่าความคิดเห็นของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่มีต่อการนำเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาช่วยในการบริหารจัดการเลือกตั้งอยู่ในระดับสูง อีกทั้งยังพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งหน่วยงานที่สังกัด และเขตเลือกตั้งของจังหวัด ไม่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดในการใช้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ มีเพียงปัจจัยในเรื่องประสิทธิภาพของเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งเท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดในการนำเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ โดยปัจจัยที่เป็นประโยชน์ของเครื่องลงคะแนนในด้านความเร็ว ความถูกต้อง น้ำหนักเบา และการลดความผิดพลาดในการลงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั้นมีความคิดเห็นอยู่ในระดับสูง แต่มีความเหมาะสมกับการใช้งานภายในประเทศมีความคิดเห็นเพียงระดับปานกลางเท่านั้น กล่าวคือ แม้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์จะมีประสิทธิภาพในการทำงานเพียงใด แต่หากประชาชนในประเทศไม่รู้หนังสือ ท้องถิ่นบางพื้นที่ยังทุรกันดารอยู่ การลงคะแนนโดยเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ก็อาจจะยังมีความผิดพลาดอยู่ ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจึงควรประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ ต่อการทำงานของเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์

บทความเรื่อง “เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์: ประสบการณ์ของต่างประเทศเพื่อการประยุกต์ใช้กับประเทศไทย” (จุไร ทัพวงษ์, 2550, 16-31; 35-37) โดยบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ความคุ้มค่าของการใช้เครื่องลงคะแนนแทนวิธีการใช้บัตรเลือกตั้งแบบในปัจจุบัน” ที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ร่วมมือกับ บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ในการนำองค์ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology) มาใช้ในการจัดสร้างเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ต้นแบบ ซึ่งประกอบด้วยเครื่องลงคะแนนและเครื่องรวมคะแนน ทั้งนี้โดยอาศัยประสบการณ์จากประเทศต่างๆ มาเป็นแนวทางในการวิจัยและพัฒนาโดยวิศวกรชาวไทย เพื่อให้มีความเหมาะสมกับระบบการเลือกตั้งของประเทศไทย

งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งศึกษารูปแบบของการนำเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเลือกตั้งของประเทศต่างๆ จำนวน 12 ประเทศ ได้แก่ (1) อินเดีย (2) บราซิล (3) เบลเยียม (4) ออสเตรเลีย (5) ฝรั่งเศส (6) ญี่ปุ่น (7) สหรัฐอเมริกา (8) ไอร์แลนด์ (9) เอสโตเนีย (10) สวิตเซอร์แลนด์ (11) แคนาดา และ (12) สหราชอาณาจักร พร้อมทั้งนำประสบการณ์ของประเทศต่างๆ เหล่านั้นมาเป็นข้อพิจารณาและการนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับประเทศไทย โดยผู้ศึกษาจะขอหยิบยกประสบการณ์การนำเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเลือกตั้งของประเทศต่างๆ ที่ปรากฏในบทความชิ้นนี้ ตัวอย่างเช่น

2.3.1 ประเทศอินเดีย

การลงคะแนนด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศอินเดียเป็นการลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้ง (polling place e-voting) โดยใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ที่เรียกว่า EVM (Electronic Voting Machine) ซึ่งถูกผลิตและพัฒนาขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1989-1990 โดย Bharat Electronics Ltd., Bangalore และ Electronic Corporation of India Ltd., Hyderabad ซึ่งถูกนำมาใช้ในการเลือกตั้งทั่วไปในปี ค.ศ. 2000 ด้วยความต้องการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้ในการจัดการเลือกตั้งเพื่อลดปัญหาของการจัดการเลือกตั้งแบบเก่า (การใช้บัตรเลือกตั้ง) เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการจัดการเลือกตั้งในการจัดพิมพ์บัตรเลือกตั้ง ความไม่สะดวกในการเคลื่อนย้ายบัตรและหีบบัตร รวมถึงปัญหาที่เกิดจากบัตรเสีย ซึ่งเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์นี้ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ เครื่องลงคะแนน และเครื่องรวมคะแนน โดยเครื่องลงคะแนนและเครื่องรวมคะแนนของแต่ละหน่วยเลือกตั้งจะถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกันภายในแต่ละหน่วยเลือกตั้ง เพื่อให้เครื่องรวมคะแนนสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลการลงคะแนนของผู้ลงคะแนนเมื่อมีการลงคะแนนแต่ละครั้ง และสามารถประมวลผลได้ทันทีภายหลังการสิ้นสุดการเลือกตั้ง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการลงคะแนนโดยใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์จะช่วยจัดการทุจริตการเลือกตั้งในรูปแบบต่างๆ ภายในประเทศอินเดีย เช่น การจู่โจมหน่วยเลือกตั้งโดยกลุ่มติดอาวุธที่ข่มขู่เจ้าหน้าที่ในหน่วย หรือการลักลอบขโมยหีบบัตรเลือกตั้งขณะขนส่งไปสู่ศูนย์เลือกตั้ง เป็นต้น แต่ก็ยังมีข้อถกเถียงในความโปร่งใสของการใช้เครื่องลงคะแนน เนื่องจากมีความวิตกกังวลเรื่องความปลอดภัยของซอฟต์แวร์ที่ถูกนำมาใช้ แม้ว่าบริษัทผู้ผลิตเครื่องลงคะแนนจะออกมาแถลงถึงความมั่นใจในความโปร่งใสและปลอดภัยในการใช้ซอฟต์แวร์ในเครื่องลงคะแนนแล้วก็ตาม

2.3.2 ประเทศเอสโตเนีย

นอกจากการลงคะแนนด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบที่ผู้ลงคะแนนต้องไปทำการลงคะแนนที่หน่วยเลือกตั้งด้วยตนเองแล้ว (polling place e-voting) ยังมีการลงคะแนนด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์อีกรูปแบบหนึ่ง ก็คือ การลงคะแนนทางไกลแบบอิเล็กทรอนิกส์ (remote e-voting) ซึ่งผู้ลงคะแนนสามารถลงคะแนนเสียงผ่านเครือข่ายการสื่อสารโดยเฉพาะเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งประเทศเอสโตเนียก็เป็นหนึ่งในตัวอย่างของประเทศที่ได้นำรูปแบบการลงคะแนนทางไกลแบบอิเล็กทรอนิกส์นี้มาใช้

ประเทศเอสโตเนียใช้การลงคะแนนทางไกลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตร่วมกับการลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้ง ซึ่งประเทศเอสโตเนียได้ร่างกฎหมายรองรับการลงคะแนนทางไกลแบบอิเล็กทรอนิกส์ขึ้นในปี ค.ศ. 2002 และในปี ค.ศ. 2003 คณะกรรมการการเลือกตั้ง (The National Electoral Committee) ได้มอบหมายให้ Estonian Company Cybernetica Ltd. พัฒนาระบบโปรแกรมสำหรับการลงคะแนน จนกระทั่งระบบโปรแกรมสำหรับการลงคะแนนดังกล่าวถูกพัฒนาออกมาในปี ค.ศ. 2004 และในปีเดียวกันนี้เอง ระบบการลงคะแนนทางไกลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตถูกนำมาทดลองใช้ใน a consultative referendum ในเมือง Tallhinn และถูกนำมาใช้ในการเลือกตั้ง local government council ในปี ค.ศ. 2005

ประเทศเอสโตเนียได้จัดการลงคะแนนทางไกลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตก่อนวันเลือกตั้งจริง 4 - 6 วัน ระหว่างเวลา 8.00 - 24.00 น. โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องแสดงตนด้วย digital signature ผ่านบัตรประชาชนเพื่อขอลงคะแนนเลือกตั้ง ซึ่งลักษณะพิเศษของประเทศเอสโตเนียที่ทำให้การจัดการลงคะแนนทางไกลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นไปได้อย่างรวดเร็วกว่าประเทศอื่นๆ ก็คือ การใช้บัตรประชาชนที่เป็นบัตรฝังไมโครชิพ เมื่อทำการแสดงตนและได้รับการตรวจสอบแล้วว่าเป็นผู้มีสิทธิจริง ผู้มีสิทธิจะสามารถเข้าสู่หน้าจอของการลงคะแนนเพื่อลงคะแนนและยืนยันการลงคะแนน และเมื่อยืนยันการลงคะแนนแล้ว ข้อมูลการลงคะแนนของผู้ลงคะแนนจะถูกส่งไปยังเซิร์ฟเวอร์ของการเลือกตั้ง

เมื่อสิ้นสุดกำหนดเวลาการลงคะแนนทางไกลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตแล้ว รายชื่อของผู้ที่ลงคะแนนเสียงผ่านระบบทางไกลทั้งหมดจะถูกจัดส่งไปตามเขตเลือกตั้งแต่ละหน่วย ก่อนวันเลือกตั้งจริง เพื่อเก็บไว้ตรวจสอบในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมาลงคะแนนที่หน่วยเลือกตั้งในวันเลือกตั้งจริงอีกครั้ง ภายหลังจากการลงคะแนนทางไกลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตแล้ว ถ้าผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงการลงคะแนนของตนหรือต้องการกลับไปใช้การลงคะแนนในรูปแบบเก่า หน่วยเลือกตั้งก็สามารถทำได้ โดยที่คะแนนที่ได้จากการลงคะแนนแบบทางไกลของผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้นั้นนั้นจะถูกยกเลิกและลบออกไป เพื่อไม่ให้เกิดการนับซ้ำ

2.3.3 ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

ในปี ค.ศ. 2000 รัฐบาลของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ได้มอบหมายให้ The Federal Chancellery ไปศึกษาถึงความเป็นไปได้ที่จะนำเอาการลงคะแนนทางไกลแบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศ และมอบหมายให้ 3 Cantons คือ The States of Zurich, Neuchatel และ Geneva ทำการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนารูปแบบการลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์และทดสอบการใช้งาน

สำหรับเหตุผลที่สนับสนุนให้เห็นว่าการลงคะแนนเสียงทางไกลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเหมาะสมที่จะนำมาใช้กับการจัดการลงคะแนนในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ได้แก่

- (1) ความสะดวกในการลงคะแนนแต่ละครั้ง เนื่องจากประชากรชาวสวิตเซอร์แลนด์ต้องทำการลงคะแนนกว่า 4 - 5 ครั้งในรอบปี
- (2) พลเมืองชาวสวิตเซอร์แลนด์กว่าร้อยละ 65 สามารถเข้าถึงและเชื่อมโยงเข้ากับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และยังพบว่าในทุกวันพลเมืองชาวสวิตเซอร์แลนด์ 1 ใน 3 คนเข้าไปค้นหาข้อมูลจากเว็บไซต์ ซึ่งจากการเข้าถึงและความคุ้นเคยกับการเข้าสู่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตของพลเมืองชาวสวิตเซอร์แลนด์นี้เองจึงทำให้ระบบลงคะแนนเสียงทางไกลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเหมาะสมที่จะนำมาใช้
- (3) พลเมืองชาวสวิตเซอร์แลนด์กว่า 1 ใน 10 อาศัยอยู่ต่างประเทศ ดังนั้นการลงคะแนนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตจึงเหมาะสมที่จะนำมาใช้
- (4) บริการสาธารณะของประเทศได้ปรับตัวให้เข้ากับวิธีการดำเนินชีวิตรูปแบบใหม่ๆ ของพลเมืองชาวสวิตเซอร์แลนด์ รวมถึงระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของประเทศด้วย

สำหรับระบบการลงคะแนนผ่านเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศสวิตเซอร์แลนด์นั้นการจัดการพัฒนาและควบคุมโดยภาครัฐ นั่นคือ The State's Center of Information Technologies (CTI) ร่วมกับบริษัทเอกชนอีก 2 แห่ง คือ Hewlett-Packard (HP) และ Wisekey ดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงการลงคะแนนทางไกลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตภายใต้ข้อกำหนดที่กำหนดโดยรัฐบาลของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ อย่างไรก็ตาม การลงคะแนน

ทางไกลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการลงคะแนน นอกจากการลงคะแนน หน่วยเลือกตั้ง และการลงคะแนนผ่านทางไปรษณีย์ (postal voting)

อย่างไรก็ดี การนำเอาเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ นั้น ไม่ว่าจะในรูปแบบการลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งหรือการลงคะแนนนอกหน่วยเลือกตั้ง (การลงคะแนนทางไกล) ก็จะต้องคำนึงถึงความสามารถในการจัดการการลงคะแนนที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องตามหลักประชาธิปไตยไม่ต่างไปจากการลงคะแนนแบบการใช้บัตรเลือกตั้งนั่นก็คือ “(1) ผู้มีคุณสมบัติและสิทธิในการลงคะแนนจะต้องมีสิทธิลงคะแนนอย่างอิสระ (2) ทุกๆ คะแนนเสียงของผู้ลงคะแนนจะถูกนับเพียงหนึ่งครั้งเท่านั้น (3) ความสามารถรักษาความลับในการลงคะแนนของผู้ลงคะแนน (4) มีความเที่ยงตรงในการแสดงเจตนาของของผู้ลงคะแนน (5) ปลอดภัยจากอิทธิพลหรือการคุกคามต่อผู้ลงคะแนนในระหว่างการลงคะแนน”

แนวคิดที่สำคัญของการนำเอาเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ นั้นสืบเนื่องมาจากความต้องการที่จะขจัดข้อจำกัดหรือปัญหาอันเกิดจากการลงคะแนนในรูปแบบของการใช้บัตรเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นการสิ้นเปลืองทรัพยากรและเวลาในการจัดพิมพ์และขนส่งบัตรเลือกตั้ง การทุจริตในการลงคะแนน การทุจริตในการนับคะแนน รวมไปถึงความล่าช้าในการนับคะแนนและประมวลผลการนับคะแนน ซึ่งการนำเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ก็จะช่วยลดงบประมาณในการจัดการการเลือกตั้ง โดยเฉพาะงบประมาณในการจัดพิมพ์บัตรเลือกตั้ง ช่วยลดปริมาณบัตรเสีย อีกทั้งยังช่วยให้การนับคะแนน การรวมคะแนน และการประกาศผลการเลือกตั้งนั้นรวดเร็วยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์ยังสามารถตอบสนองต่อความแตกต่างทางด้านการใช้ภาษาในบางประเทศที่ประชากรมีความหลากหลายทางเชื้อชาติและภาษา เนื่องจากสามารถจัดให้มีการแสดงบัตรเลือกตั้งในภาษาต่างๆ ได้ทันที และยังจะช่วยให้ผู้ที่ทุพพลภาพสะดวกและเป็นส่วนตัวในการลงคะแนนมากยิ่งขึ้น เช่น การใช้อักษรเบรลล์เข้าช่วยในการลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์สำหรับผู้ทุพพลภาพทางสายตา เป็นต้น

สำหรับเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยที่ถูกคิดค้นและพัฒนาขึ้น โดย บริษัท วิทย์การบินแห่งประเทศไทย จำกัด มีรูปแบบที่ใกล้เคียงกับเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศอินเดีย ซึ่งเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์นี้ประกอบไปด้วย 2 ส่วน ได้แก่

(1) เครื่องลงคะแนน (Ballot unit: BU) ทำหน้าที่แทนบัตรเลือกตั้ง เพียงแต่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเปลี่ยนรูปแบบการลงคะแนนจาก “การทำเครื่องหมายกากบาท” มาเป็น “การกดปุ่ม” เลือกหมายเลขของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ต้องการบนเครื่องลงคะแนนในคูหาแทนเท่านั้น ทั้งนี้บนเครื่องลงคะแนนยังมีแถบอักษรเบรลล์สำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีปัญหาทางสายตาด้วย

(2) เครื่องรวมคะแนน (Counting unit: CU) ทำหน้าที่แทนหีบบัตรเลือกตั้งและกระดานรวมคะแนน โดยเครื่องรวมคะแนนจะถูกเชื่อมต่อกับเครื่องลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้ง

เมื่อผู้ลงคะแนนใช้สิทธิลงคะแนนด้วยการกดเลือกหมายเลขในเครื่องลงคะแนนที่ค้นหาเลือกตั้ง เครื่องรวมคะแนนจะทำหน้าที่บันทึกและประมวลผลการลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งทันที

นอกจากนี้ งานวิจัยชิ้นนี้ยังได้กล่าวถึงประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการนำเอาเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทย ทั้งการลดต้นทุนงบประมาณการจัดการและบริหารการเลือกตั้ง รวมถึงลดปัญหาในการจัดการและบริหารการเลือกตั้งจากการเลือกตั้งรูปแบบปัจจุบัน อันได้แก่

(1) การจัดพิมพ์บัตรเลือกตั้งจะต้องจัดพิมพ์ไม่น้อยกว่าจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ทำให้มีบัตรเลือกตั้งที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์เหลือ ซึ่งการใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์จะช่วยประหยัดงบประมาณในส่วนนี้ นอกจากนี้ยังช่วยลดปัญหาการจกเก็บและทำลายบัตรเลือกตั้ง ลดปัญหาการพิมพ์บัตรเลือกตั้งปลอม รวมถึงลดปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ที่ต้องนำมาใช้ทำกระดาษ

(2) การใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์จะช่วยลดจำนวนบุคลากร โดยเฉพาะบุคลากรที่ใช้ในการนับคะแนนรวม เนื่องจากมีเครื่องรวมคะแนนที่สามารถประมวลผลออกมาได้ทันที ภายหลังจากสิ้นสุดการเลือกตั้ง ซึ่งจะช่วยให้การนับคะแนนและประกาศผลการเลือกตั้งเป็นไปได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

(3) การใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์จะช่วยขจัดปัญหามาตรฐานในการวินิจฉัยบัตรเลือกตั้ง ช่วยขจัดความผิดพลาดในการชานบัตรไม่ตรงกับหมายเลขของผู้สมัคร และน่าจะมีส่วนช่วยลดความเหนื่อยล้าของผู้ปฏิบัติงานในหน่วยเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการนับคะแนน

(4) การใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์คาดว่าจะช่วยลดจำนวนบัตรเสีย

(5) การใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์คาดว่าจะสามารถนำเอาเครื่องลงคะแนนมาใช้งานได้หลายครั้ง และรองรับการเลือกตั้งได้หลายระดับ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ รองรับได้ทั้งการเลือกตั้งแบบการเลือกหนึ่งคนหนึ่งหมายเลข (one man one vote) และแบบหนึ่งคนหลายเบอร์ (multiple vote)

ยิ่งไปกว่านั้น งานวิจัยชิ้นนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะถึงการที่ประเทศไทยจะนำเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาใช้จริง โดยเสนอแนะให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องเตรียมการให้มีความพร้อม มีการประชาสัมพันธ์ถึงการใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ให้แก่ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ทั้งยังต้องมีการฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งทั้งหมดเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงกระบวนการเลือกตั้ง และการใช้งานเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงต้องมีการทดลองใช้งานเครื่องลงคะแนน เพื่อรับฟังความคิดเห็นข้อติชมและข้อเสนอแนะ เพื่อนำเอามาพัฒนาและปรับปรุงเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการได้

ดียิ่งขึ้นในอนาคต นอกจากนี้ยังต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมในมิติอื่นๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และกฎหมาย เพื่อรองรับข้อถกเถียงและโต้แย้งด้านต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในทุกประเด็น

กล่าวโดยสรุป จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดที่ได้กล่าวไปนั้น ผู้ศึกษามีข้อสังเกตว่างานศึกษาที่เหล่านี้ต่างให้ข้อสรุปที่ใกล้เคียงและสอดคล้องกันในหลายๆ ประเด็น อันได้แก่

(1) งานศึกษาที่เหล่านี้ต่างก็ให้ข้อสรุปถึงการลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิม (การใช้บัตรเลือกตั้ง) ว่ามีปัญหาอยู่ในหลายประการ โดยสามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

(1.1) สูญเสียงบประมาณและทรัพยากรในกระบวนการจัดการเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก ทั้งการจัดพิมพ์บัตรเลือกตั้ง รวมถึงการจ้างเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

(1.2) ปัญหาการทุจริตในการเลือกตั้ง เช่น การปลอมแปลงเอกสาร การปลอมแปลงบัตรเลือกตั้ง การสลับหีบบัตรเลือกตั้งขณะทำการขนย้าย การใช้ดุลยพินิจในการวินิจฉัยการเลือกตั้งของเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นต้น

(1.3) ความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการเลือกตั้ง เช่น มีบัตรเสียจำนวนมาก เนื่องจากมีขั้นตอนในการลงคะแนนเลือกตั้งค่อนข้างซับซ้อนจึงอาจก่อให้เกิดความผิดพลาดได้สูง รวมไปถึงความผิดพลาดในการนับคะแนนที่อาจเกิดขึ้นจากความเหนื่อยล้าของเจ้าหน้าที่ เป็นต้น

(1.4) ความล่าช้าในการนับคะแนนและประกาศผลการเลือกตั้ง

(2) งานศึกษาที่เหล่านี้ต่างก็ให้ข้อสรุปว่าการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการลงคะแนนเลือกตั้งจะสามารถช่วยแก้ปัญหาการลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิมได้หลายประการ โดยสามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

(2.1) ลดการสูญเสียงบประมาณและทรัพยากรในกระบวนการจัดการเลือกตั้งในระยะยาว เช่น ลดงบประมาณและทรัพยากรในการจัดทำบัตรเลือกตั้ง ลดจำนวนบุคลากรที่ใช้ในกระบวนการเลือกตั้ง โดยเฉพาะในการนับคะแนน เป็นต้น

(2.2) ลดความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการเลือกตั้ง เช่น ลดจำนวนบัตรเสีย ลดปัญหาการนับคะแนนผิด เป็นต้น

(2.3) ลดการทุจริตในการเลือกตั้ง เนื่องจากมีระบบที่รัดกุมและปลอดภัยมากกว่าการลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิม รวมไปถึงลดขั้นตอน/กระบวนการที่อาจก่อให้เกิดการทุจริต เช่น ขั้นตอนการขนย้ายหีบเลือกตั้ง ขั้นตอนการนับคะแนน เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้ผลการเลือกตั้งมีความโปร่งใส

(2.4) การนับคะแนนและประกาศผลการเลือกตั้งเป็นไปได้อย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

(2.5) ช่วยเพิ่มจำนวนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง เนื่องจากการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีความสะดวกมากกว่าการลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิม

อย่างไรก็ดี การจะนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการลงคะแนนเลือกตั้งนั้นก็ยังมีข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย รวมถึงต้องมีการศึกษาและเตรียมความพร้อมในอีกหลายๆ ด้าน เช่น การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ให้กับเจ้าหน้าที่และประชาชน ซึ่งการศึกษาประสบการณ์จากประเทศต่างๆ ที่มีการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการลงคะแนนเลือกตั้งจะช่วยให้เราเข้าใจการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มากยิ่งขึ้น และสามารถนำประสบการณ์ของประเทศต่างๆ เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยต่อไปได้

ผลการศึกษาจากงานวิจัยที่ได้ทบทวนมาข้างต้นทำให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึงข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการลงคะแนนเลือกตั้งทั้งในรูปแบบเดิมและการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ โดยได้มุมมองที่แตกต่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นวิศวกรรม นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ ทำให้ผู้ศึกษาได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาหรือข้อจำกัดบางประการของการลงคะแนนเลือกตั้งรูปแบบเดิม รวมถึงมีการศึกษาประสบการณ์จากต่างประเทศที่เคยใช้ระบบนี้มาก่อนแล้ว เพื่อนำมาพัฒนาระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่จะนำมาใช้กับการเลือกตั้งของประเทศไทยต่อไป ทั้งนี้ยังเป็นประโยชน์สำหรับการเตรียมความพร้อมในมิติต่างๆ เพื่อรองรับการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

อย่างไรก็ดี จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้กล่าวถึงไปทั้งหมดนี้ ทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจปรากฏการณ์การลงคะแนนเลือกตั้งเพิ่มมากขึ้น เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการตั้งคำถามและเก็บรวบรวมข้อมูล รวมไปถึงใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์และเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ต่อไป

2.3.4 ประเทศบราซิล

ประเทศบราซิลเป็นประเทศแรกในโลกที่ใช้การลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างเต็มรูปแบบ โดยได้นำเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในปี ค.ศ. 1996 และเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ได้ถูกนำมาใช้เป็นการทั่วไปในการเลือกตั้งประธานาธิบดีในปี ค.ศ. 2000 โดยในการเลือกตั้งครั้งนั้นได้ใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์กว่า 40,000 เครื่องกระจายไปตามเขตเลือกตั้งต่างๆ ทั่วประเทศ ซึ่งเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ที่ถูกนำมาใช้ใน ประเทศบราซิลถูกพัฒนาขึ้นโดย The Brazilian Company Omnitech

เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศบราซิลเป็นเครื่องลงคะแนนที่ประกอบไปด้วยหน้าจอ และแป้นปุ่มกด ซึ่งเมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้กดหมายเลขผู้สมัครที่ต้องการแล้ว หน้าจอจะปรากฏหมายเลขและชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง รวมทั้งรูปภาพของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้เลือก เพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทำการตรวจสอบอีกครั้ง โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถยืนยันการลงคะแนนหรือ

แก้ไขการลงคะแนนใหม่ได้ สำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ทุพพลภาพทางสายตาก็สามารถใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์นี้ได้ด้วยตัวเอง เนื่องจากมีขั้นตอนที่ไม่ซับซ้อน และที่แป้นปุ่มกดยังมีสัญลักษณ์อักษรเบรลล์กำกับอยู่ด้วย

ต่อมาได้มีการนำเครื่องพิมพ์สำหรับพิมพ์แผ่นกระดาษแสดงการลงคะแนนที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละคนได้เลือกไว้ โดยให้นำกระดาษที่พิมพ์ออกมาไปหย่อนลงในถุงที่จัดไว้ก่อนที่จะออกจากหน่วยเลือกตั้ง การพิมพ์กระดาษยืนยันการลงคะแนนนี้นอกจากจะช่วยตรวจสอบการลงคะแนนของผู้ลงคะแนนแล้ว ยังเป็นทางเลือกในการตรวจทานกับผลการลงคะแนนที่ได้จากเครื่องลงคะแนนอีกครั้งหนึ่งในกรณีที่มิข้อสงสัยด้วย แต่การใช้เครื่องลงคะแนนที่มีเครื่องพิมพ์ซึ่งได้นำมาใช้ในการเลือกตั้งเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 2002 ก็ได้ถูกยกเลิกไปในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2004 เนื่องจากการตรวจสอบความถูกต้องด้วยวิธีนี้ทำให้ต้องเสียงบประมาณในการจัดหาและติดตั้งเครื่องพิมพ์ อีกทั้งยังใช้เวลาการลงคะแนนมากกว่า รวมถึงระบบการสุ่มตรวจสอบก็มีการถกเถียงกันว่าควรสุ่มก่อนเลือกตั้งหรือสุ่มภายหลังจากการเลือกตั้ง

ประเทศบราซิลได้ให้ประเทศเพื่อนบ้านที่เริ่มมีการลงคะแนนด้วยเครื่องลงคะแนนยืมเครื่องลงคะแนนของตน เครื่องลงคะแนนของบราซิลจึงถูกนำไปใช้ในหลายๆ ประเทศ เช่น ปารากวัย เอกวาดอร์ เป็นต้น นอกจากนี้ประเทศบราซิลเองยังได้วางแผนที่จะขายเครื่องลงคะแนนแก่ประเทศต่างๆ ที่สนใจใช้เครื่องลงคะแนนของประเทศบราซิลด้วย

2.3.5 ประเทศออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลียเริ่มใช้การลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นครั้งแรกในการเลือกตั้ง The ACT (Australian Capital Territory) Legislative Assembly ในเดือนตุลาคมปี ค.ศ. 2001 และถูกปรับปรุงและนำมาใช้อีกครั้งในการเลือกตั้งครั้งต่อมาในเดือนตุลาคม ปี ค.ศ. 2004 อย่างไรก็ตามการลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์ยังคงถูกใช้ควบคู่ไปกับการลงคะแนนแบบบัตรเลือกตั้ง ซึ่งรูปแบบการลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่นำมาใช้ก็คือ การลงคะแนนผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมโยงกับเซิร์ฟเวอร์ด้วยเครือข่ายที่เชื่อมโยงกันภายในหน่วยเลือกตั้งเท่านั้น ผลการลงคะแนนจึงไม่ได้ถูกส่งผ่านหรือเชื่อมโยงกับเครือข่ายทางอินเทอร์เน็ตที่ไม่สามารถตรวจสอบได้ นอกจากนี้ยังนำเอาการนับคะแนนด้วยคอมพิวเตอร์เพื่อช่วยในการประมวลผลอย่างรวดเร็วมาใช้พร้อมกันไปด้วย ซึ่งรูปแบบการใช้งานเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศออสเตรเลียรู้จักกันนั้นก็คือ EVACS (electronic voting and counting system)

การลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นรูปแบบที่เชื่อถือได้และปลอดภัย ซึ่งจะช่วยให้ลดข้อผิดพลาดจากการนับคะแนนเลือกตั้งด้วยมือ รวมถึงช่วยลดระยะเวลาในการนับคะแนน และช่วยลดจำนวนการลงคะแนนที่เป็นโมฆะหรือการลงคะแนนผิดพลาดอย่างไม่ตั้งใจของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง นอกจากนี้ยังสามารถตอบสนองความหลากหลายของผู้มีสิทธิเลือกตั้งด้วยหน้าจอคอมพิวเตอร์ที่มี

ภาษาให้เลือกถึง 12 ภาษา และยังสามารถตรวจสอบให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ตาบอดหรือทุพพลภาพ ให้สามารถลงคะแนนเสียงได้โดยสะดวก เนื่องจากมีการเตรียมหูฟังและเทปเสียงแนะนำขั้นตอนการเลือกตั้งเอาไว้ในคูหาเลือกตั้ง

สำหรับรูปแบบการลงคะแนนของประเทศออสเตรเลียนั้นขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเลือกว่าจะใช้บัตรเลือกตั้งหรือใช้คอมพิวเตอร์ในการลงคะแนน กรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเลือกที่จะใช้บัตรเลือกตั้งก็ให้ลงคะแนนเสียงตามขั้นตอนปกติ ส่วนกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเลือกที่จะใช้คอมพิวเตอร์ในการเลือกตั้ง จะได้รับบัตรที่มีบาร์โค้ดเพื่อใช้รูดผ่านเครื่องอ่านบัตร ณ คูหาเลือกตั้ง โดยบาร์โค้ดที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้รับนั้นเป็นไปแบบสุ่ม ไม่ได้เป็นไปตามลำดับของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ทำให้ไม่สามารถทำการตรวจสอบได้ว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งคนใดเลือกผู้สมัครคนใด เมื่อเครื่องอ่านยืนยันบาร์โค้ดของผู้มีสิทธิเลือกตั้งกับเครื่องเซิร์ฟเวอร์ของหน่วยเลือกตั้งแล้ว หน้าจอคอมพิวเตอร์จะเปลี่ยนเป็นรายชื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งหมด โดยรายชื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นจะไม่ได้มีลำดับแน่นอน แต่จะได้รับการสับเปลี่ยนกันไป ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถใช้ปุ่มกดเคลื่อนขึ้นเคลื่อนลง หรือไปทางซ้ายทางขวาได้ตามความพอใจ เมื่อพบรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ต้องการจะเลือกแล้ว ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถแรเงารายชื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ตนต้องการเลือกได้จนครบตามจำนวนที่ต้องการ ซึ่งในขั้นตอนการเลือกลำดับต่างๆ นี้ถ้าผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องการเปลี่ยนแปลงการเลือกที่ลำดับใดก็สามารถกลับไปแก้ไขใหม่ได้ หรือหากต้องการที่จะยกเลิกการเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในลำดับต่างๆ ที่กระทำมาก่อนหน้านั้นทั้งหมดเพื่อเริ่มต้นขั้นตอนการเลือกตั้งลำดับใหม่อีกครั้งก็สามารถทำได้ และเมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องการยืนยันการลงคะแนนของตนจะต้องรูดบัตรบาร์โค้ดในขั้นสุดท้ายเพื่อยืนยันเจตนาสมัครของตน และระบบจะทำการตรวจสอบบาร์โค้ดอีกครั้งเพื่อตรวจสอบว่าตรงกับบาร์โค้ดที่ถูกรูดในตอนเริ่มต้นลงคะแนนเสียงหรือไม่ ถ้าพบว่าบาร์โค้ดสอดคล้องกัน ข้อมูลการลงคะแนนจะถูกส่งผ่านจากเครื่องคอมพิวเตอร์ ณ คูหาเลือกตั้งที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งใช้อยู่ไปที่คอมพิวเตอร์ประมวลผลของหน่วยเลือกตั้ง

สำหรับการนับคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์นั้น การลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์จะสามารถนับผลคะแนนได้ทันที โดยการนำข้อมูลการลงคะแนนที่บันทึกไว้จากหน่วยเลือกตั้งต่างๆ ในรูปแบบของ ซีดีรอมมารวมคะแนนที่ศูนย์รวมคะแนนส่วนกลาง ส่วนการลงคะแนนด้วยบัตรลงคะแนนนั้น ข้อมูลการลงคะแนนจะถูกบันทึกเข้าสู่เครื่องคอมพิวเตอร์โดยพนักงานลงคะแนน และจะถูกสอบทานด้วยการบันทึกข้อมูลชุดเดียวกันโดยพนักงานลงคะแนนอีก 2 คน หลังจากนั้นข้อมูลการลงคะแนนจะถูกคำนวณและประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งข้อมูลคะแนนเสียงจากการลงคะแนนทั้งสองรูปแบบจะปรากฏใน the electoral commission's website และจะถูก update อยู่ตลอดเวลา ทำให้ประชาชนสามารถติดตามและตรวจสอบการเปลี่ยนแปลง

ของข้อมูลที่ทำให้การรวบรวม คำนวณ และประมวลผลได้ตลอดจนการรวบรวม คำนวณ และประมวลผลจะเสร็จสิ้นสมบูรณ์

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศออสเตรเลียยังมีนโยบายปรับปรุงในรายละเอียดบางประการสำหรับการลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์ในการเลือกตั้งครั้งถัดไป (ในปี ค.ศ. 2008) เช่น จัดให้มีระดับความดังของเสียงในเทปเสียงที่ให้คำแนะนำในการเลือกตั้งในคูหาเลือกตั้งที่มีระดับของความดังที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น, ปรับปรุงรูปแบบและขนาดของตัวอักษรที่ปรากฏบนจอคอมพิวเตอร์, ปรับปรุงรูปแบบของบัตรบาร์โค้ดและเครื่องอ่านบาร์โค้ดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งของประเทศออสเตรเลียยังได้ศึกษาความเป็นไปได้ที่จะนำเอาเทคโนโลยีรูปแบบอื่นๆ มาใช้ เช่น เครื่องลงคะแนนแบบคอมพิวเตอร์ที่เคลื่อนย้ายไปยังที่ต่างๆ ได้, เครื่องลงคะแนนแบบจอสัมผัส, การใช้เครื่องสแกนบัตรลงคะแนนเสียงจากบัตรลงคะแนน เป็นต้น (Australian Capital Territory, 2005)

2.3.6 ประเทศญี่ปุ่น

พัฒนาการของการนำเอาการลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศญี่ปุ่นเริ่มตั้งแต่มีการประชุมศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ในกลุ่ม The Association of Electronic Voting System ในเดือนเมษายน ปี ค.ศ. 1989 ก็ได้มีการเสนอให้นำเอาการลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ต่อ The Ministry of Home Affairs ในเดือนมีนาคมปี ค.ศ. 1992 และมีการทดลองนำเอาเครื่องลงคะแนนแบบสัมผัสมาให้ประชาชนรู้จักและทดลองใช้ พร้อมทั้งทำการเก็บรวบรวมข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อนำไปปรับปรุงรูปแบบและกระบวนการลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ให้มีความเหมาะสมมากขึ้น นอกจากนี้ยังได้มีความพยายามในการนำเอาการลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาปรับใช้ต่อการลงคะแนนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ทุพพลภาพ โดยเฉพาะผู้พิการทางสายตา โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่พิการทางสายตาได้มีโอกาสทดลองใช้เครื่องลงคะแนนในปี ค.ศ. 1999 ซึ่งได้นำไปสู่ข้อเสนอแนะให้มีการนำเอาระบบเสียงมาใช้ประกอบการลงคะแนน

ต่อมาในปี ค.ศ. 2001 รัฐสภาญี่ปุ่นได้ผ่านร่างกฎหมายว่าด้วยการลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ (The special law of electronic voting) ซึ่งมีผลบังคับใช้ในเดือนกุมภาพันธ์ ปี ค.ศ. 2002 ส่งผลให้มีการนำเอาการลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้เป็นครั้งแรกในการเลือกตั้งของเทศบาลเมือง Niimi จังหวัด Okayama เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน ปี ค.ศ. 2002 สำหรับรูปแบบการลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ก็คือ เครื่องลงคะแนนแบบสัมผัส (touch screen) โดยใช้ปากกาสัมผัสกับหน้าจอ

ขั้นตอนการลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นเริ่มจากการแสดงตนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามขั้นตอน เมื่อตรวจสอบและยืนยันสิทธิการลงคะแนนแล้ว ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะได้รับบัตรลงคะแนนเสียง (voting card) ที่ใช้สำหรับสอดเข้าไปในเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ในคูหา

เลือกตั้ง จากนั้นเมื่อเข้าคูหาเลือกตั้งและสอดบัตรลงคะแนนเสียงที่ได้รับลงในช่องของเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์เพื่อเริ่มกระบวนการการลงคะแนนเลือกตั้ง หน้าจอจะแสดงรายชื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้งมาให้ผู้ลงคะแนนได้ใช้ปากกาสัมผัสกับชื่อของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ตนต้องการเลือก เมื่อเสร็จสิ้นการลงคะแนนแล้ว ข้อมูลการลงคะแนนจะถูกเก็บไว้ที่ส่วนประมวลผลข้อมูลของเครื่องลงคะแนน และบัตรลงคะแนนเสียงจะดึงออกจากเครื่องโดยอัตโนมัติ โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องคืนบัตรเลือกตั้งให้กับเจ้าหน้าที่ในหน่วยเลือกตั้งก่อนที่จะออกจากหน่วยเลือกตั้ง

การประเมินผลการลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์พบว่าผู้ลงคะแนนส่วนใหญ่ประเมินว่าการลงคะแนนด้วยเครื่องลงคะแนนมีรูปแบบที่เรียบง่ายและมีขั้นตอนการใช้ที่ไม่ยุ่งยาก รวมไปถึงในกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่สูงอายุที่วิตกกังวลว่าจะมีปัญหาเกี่ยวกับการใช้การลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์กลับพบว่ามีการประเมินผลว่าพึงพอใจกับการลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์ ดังนั้นข้อวิตกกังวลที่ว่าเครื่องลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์จะก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มบุคคลที่คุ้นเคยกับการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์กับกลุ่มบุคคลที่ไม่คุ้นเคยกับการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (digital divide) จึงลดน้อยลง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่นำมาใช้จะมีความพยายามที่จะตอบสนองต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ทุพพลภาพทางสายตาด้วยการนำเอาอักษรเบรลล์มาใช้ในการนำเอา the convex symbol มาใช้สำหรับบุคคลที่มีปัญหาด้านการมองเห็น รวมถึงการนำเอาระบบการแนะนำด้วยเสียงมาใช้สำหรับผู้ทุพพลภาพทางสายตาที่ไม่สามารถใช้อักษรเบรลล์ได้ แต่ก็ยังมีข้อถกเถียงว่ายังไม่สามารถตอบสนองต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีปัญหาทุพพลภาพบางประเภท เช่น ผู้ทุพพลภาพที่ทั้งหูหนวกและตาบอด ผู้ที่มีปัญหาทางสติปัญญา และผู้ทุพพลภาพที่มีปัญหาร้ายแรงทางกายภาพ เป็นต้น จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาและคิดค้นรูปแบบการลงคะแนนแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ลงคะแนนทุกคนอย่างเสมอภาคกันต่อไปในอนาคต

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

“แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์” เป็นการศึกษา ภาวะเปรียบเทียบและวิธีการปฏิบัติในการเลือกตั้งของการเลือกตั้งแบบเดิมและการเลือกตั้งด้วยระบบ อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งต้องการทราบถึงข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งสองรูปแบบ โดยมุ่งนำผลวิจัย ไปประยุกต์ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบจุดเด่น-จุดด้อยของการเลือกตั้งทั้งสองรูปแบบ เพื่อนำไปสู่ แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ รวมไปถึงการเตรียมความ พร้อมเพื่อรองรับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ต่อไป

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงได้เลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) ในการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพนั้นมีคุณลักษณะสำคัญที่ สอดคล้องเหมาะสมกับการศึกษาครั้งนี้ ยกตัวอย่างเช่น

(1) การวิจัยเชิงคุณภาพเน้นการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษาอย่างเป็นองค์รวม (Holistic Perspective) โดยอาศัยการรวบรวมข้อมูลหลายมิติของปรากฏการณ์ที่กำลังศึกษา เพื่อให้ ได้ข้อมูลในภาพรวมและรอบด้าน

(2) การวิจัยเชิงคุณภาพให้ความสำคัญแก่กรณีที่มีลักษณะเฉพาะ (Unique Case Orientation) ให้ความสำคัญแก่การศึกษารณีที่เฉพาะเจาะจง เพื่อทำความเข้าใจเชิงลึกในประเด็นที่ กำลังศึกษา

(3) การวิจัยเชิงคุณภาพมีความยืดหยุ่นในการออกแบบการวิจัย (Design Flexibility) เปิดกว้างไว้สำหรับความเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้น สามารถยืดหยุ่นได้ตามความจำเป็นและตาม ความเหมาะสมกับสถานการณ์

ดังนั้น ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพจึงเหมาะที่จะนำมาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นอย่าง ยิ่ง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการเลือกตั้งแบบเดิมและการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ อย่างรอบด้าน และเนื่องด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นเป็นการศึกษาเชิงลึก จึงจำเป็นต้องอาศัย เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้อาศัยการเก็บ รวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่งควบคู่กันไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น อันได้แก่

(1) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ในครั้งนี้ (Documentary Research) ทั้งจากเอกสารวิชาการ บทความทางวิชาการ งานวิจัยและ วิทยานิพนธ์ รวมถึงการศึกษาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการลงคะแนน เลือกตั้งทั้งในรูปแบบเดิมและการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้มา ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

(2)การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ในการเก็บข้อมูลจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนั้นเป็นการสนทนาที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจน เพื่อการเรียนรู้และความเข้าใจระดับลึกในประเด็นที่กำลังศึกษาวิจัย โดยผู้ศึกษาเลือกใช้เทคนิคนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลก็เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการลงคะแนนเลือกตั้งทั้งในรูปแบบเดิมที่ใช้อยู่ในปัจจุบันและการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่มีการนำร่องและมีแนวโน้มว่าจะขยายขอบเขตกว้างขึ้นในอนาคต

อีกทั้งยังใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการหรือแบบกึ่งมีโครงสร้าง(Semi Structured Interview) กล่าวคือ มีการใช้แนวคำถามเป็นแนวทางดำเนินการสัมภาษณ์ แต่คำถามและลำดับคำถามนั้นสามารถยืดหยุ่นได้ เพื่อให้การสัมภาษณ์สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนที่มีความแตกต่างกันทั้งคุณวุฒิ และวัยวุฒิ อาทิ ทศนคติ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งประชากรกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเลือกตั้ง ข้าราชการประจำสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (สำนักงาน กกต.) รวม 5 ท่าน

ทั้งนี้ จากการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารต่างๆ หรือการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องนั้นจะเป็นข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประเด็นที่กำลังศึกษา และจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้เป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งสำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้คือ “แบบสัมภาษณ์” นั้นเอง โดยประเด็นคำถามหลักในการสัมภาษณ์ มีดังต่อไปนี้

(1)คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่งหน้าที่การงานของผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อให้ทราบถึงความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ความเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งทั้งการเลือกตั้งแบบเดิมและการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ของผู้ให้สัมภาษณ์

(2) คำถามเกี่ยวกับการลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิม ตัวอย่างเช่น

(2.1) จุดเด่น-จุดด้อยของการลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิม เพื่อให้ทราบถึงจุดเด่นและจุดด้อยของการลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิม ว่าการลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิมมีจุดเด่น (ประโยชน์หรือข้อดี) และจุดด้อย (ข้อจำกัดหรือข้อควรระมัดระวัง) อย่างไรบ้าง ซึ่งจะช่วยให้มีข้อมูลที่ครอบคลุมในการนำไปวิเคราะห์ เปรียบเทียบกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้ข้อเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

(3) คำถามเกี่ยวกับการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ตัวอย่างเช่น

(3.1) จุดเด่น-จุดด้อยของการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ทราบถึงจุดเด่นและจุดด้อยของการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ว่าการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มีจุดเด่น (ประโยชน์หรือข้อดี) และจุดด้อย (ข้อจำกัดหรือข้อควรระมัดระวัง) อย่างไรบ้าง ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัยมีข้อมูลที่ครอบคลุมในการนำไปวิเคราะห์ เปรียบเทียบกับการเลือกตั้งแบบเดิมเพื่อให้ข้อเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

(3.2) การนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้มีความเหมาะสมกับประเทศไทยมากน้อยเพียงใด เพื่อให้ทราบว่าหากมีการนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับประเทศไทยจะมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ทั้งในแง่บริบททางการเมือง สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และระบบบริหารงานภาครัฐของประเทศไทย

(3.3) ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์จะช่วยพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งของไทยได้มากน้อยเพียงใด เพื่อให้ทราบว่ามีการนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับประเทศไทยจะช่วยพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งของประเทศไทยได้มากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะในแง่ของความคุ้มค่าเชิงงบประมาณในการจัดการเลือกตั้ง การลดข้อผิดพลาดในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจากการใช้ระบบเลือกตั้งแบบเดิม (เช่น การแก้ไขปัญหาบัตรเสีย เป็นต้น) ความมีประสิทธิภาพในการนับคะแนนเสียงเลือกตั้ง ปัญหาการทุจริตในการเลือกตั้ง (เช่น การใช้ตุลยพินิจในการวินิจฉัยการเลือกตั้งของเจ้าหน้าที่รัฐ การขนย้ายหีบบัตรเลือกตั้ง การปลอมแปลงบัตรเลือกตั้ง เป็นต้น)

(3.4) หากประเทศไทยจะนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ควรมีการเตรียมความพร้อมในด้านใดบ้าง เช่น ด้านกฎหมาย ด้านการงบประมาณ ด้านองค์การ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (สำนักงาน กกต.) ในฐานะหน่วยงานปฏิบัติหลัก) ด้านการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน ด้านการสร้างเชื่อมั่นในระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน เป็นต้น

ทั้งนี้ เนื่องจากเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นมีความยืดหยุ่นและไม่มีโครงสร้างที่เคร่งครัด ดังนั้นประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ที่วางไว้ข้างต้นนั้นจึงสามารถปรับเปลี่ยนได้เพื่อให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์

บทที่ 4

การอภิปรายการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

ในบทนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารและจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการเลือกตั้ง เพื่อให้ได้มาซึ่งผลสรุปเกี่ยวกับข้อได้เปรียบ-ข้อเสียเปรียบ (จุดเด่น-จุดด้อย) ของการลงคะแนนเลือกตั้งทั้งแบบเก่า (การใช้บัตรเลือกตั้ง) และการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการเสนอแนวทางการพัฒนาการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

4.1 การเลือกตั้งแบบเก่า (การใช้บัตรเลือกตั้ง)

สำหรับคำถามหลักเกี่ยวกับการลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิมที่ใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่างก็คือ จุดเด่น-จุดด้อยของการลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิมคืออะไร ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์เป็นดังนี้

4.1.1 จุดเด่นของการเลือกตั้งแบบเก่า(การใช้บัตรเลือกตั้ง)

(1) การใช้บัตรเลือกตั้งถือได้ว่าเป็นรูปแบบที่ง่ายที่สุดสำหรับนำมาใช้ในการลงคะแนนเลือกตั้งในประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทยได้ใช้บัตรเลือกมาอย่างยาวนานตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งแรกเมื่อปี 2575 เรื่อยมาจนถึงในปัจจุบัน จึงทำให้ประชาชนเกิดความคุ้นชินกับการใช้บัตรเลือกตั้ง แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบบัตรเลือกตั้งไปบ้างก็ตาม

(2) ผลสืบเนื่องมาจากจุดเด่นของการลงคะแนนเลือกตั้งโดยการใช้บัตรเลือกตั้งในข้อ (1) ในมิติของความง่ายและความคุ้นชินของประชาชนในประเทศต่อการเลือกตั้งโดยใช้บัตรเลือกตั้ง จึงทำให้เจ้าหน้าที่ กรรมการประจำหน่วย รวมถึงประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเลือกตั้งได้โดยไม่ต้องมีการศึกษาหรือทำความเข้าใจกระเบื้อง วิธีการในการเลือกตั้งมากนัก หากยังคงใช้รูปแบบการเลือกตั้งแบบเดิมนี้อีกต่อไป แต่ในทางกลับกัน หากมีการเปลี่ยนรูปแบบการเลือกตั้งใหม่ให้เป็นการเลือกตั้งโดยอาศัยระบบอิเล็กทรอนิกส์หรือเทคโนโลยีใหม่ๆ ก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ กรรมการประจำหน่วย รวมถึงประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องมีการศึกษา ต้องมีการทำความเข้าใจ ต้องมีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับกระเบื้องและวิธีการของการเลือกตั้งรูปแบบใหม่ให้เป็นที่เข้าใจกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งผลที่ตามมาก็คือต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากในการสร้างความรู้ความเข้าใจเสียใหม่

(3) หากพิจารณางบประมาณในการลงทุนสำหรับการจัดการเลือกตั้งรูปแบบเก่าในแต่ละครั้ง (ในระยะสั้น) อาจนับได้ว่าเป็นการลงทุนที่ใช้งบประมาณไม่มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับงบประมาณในการลงทุนเพื่อเปลี่ยนรูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งใหม่ เช่น เปลี่ยนไปใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจำเป็นต้องใช้งบประมาณในการลงทุนค่อนข้างสูง เป็นต้น

4.1.2 ปัญหาของการเลือกตั้งแบบเก่า

เนื่องจากการเลือกตั้งในรูปแบบเก่า (การใช้บัตรเลือกตั้ง) ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีขั้นตอนที่ค่อนข้างยุ่งยากและซับซ้อนการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนจึงอาจมีช่องโหว่ซึ่งจะนำไปสู่ข้อผิดพลาดและอาจเกิดปัญหาการทุจริตได้ โดยปัญหาของการเลือกตั้งรูปแบบเก่านั้นสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

(1) มีบัตรเสียจำนวนมากเนื่องจากการลงคะแนนเลือกตั้งรูปแบบนี้เป็นระบบที่ไม่ได้มีความยืดหยุ่นมากนัก หากผู้ลงคะแนนได้กลางใจในบัตรเลือกตั้งแล้วเกิดเปลี่ยนใจหรือกาผิดช่องแล้วต้องการจะแก้ไข ผู้ลงคะแนนจะไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงใดๆ ได้ รวมไปถึงผู้ลงคะแนนจะต้องกาบาทในรูปแบบที่ได้กำหนดไว้เท่านั้น หากกาผิดไปจากรูปแบบที่กำหนดไว้อาจมีผลให้บัตรเลือกตั้งนั้นถูกพิจารณาให้กลายเป็นบัตรเสียได้เช่นกัน

(2) การคำนวณผลคะแนนล่าช้าเนื่องจากการลงคะแนนโดยใช้บัตรเลือกตั้งอาศัยกำลังคนในการนับและชานคะแนนทีละใบ จึงใช้เวลานานกว่าจะทราบผลคะแนน

(3) การลงคะแนนเลือกตั้งโดยการใช้บัตรเลือกตั้งยังไม่เป็นที่ยอมรับในเรื่องความโปร่งใสสำหรับต่างประเทศเนื่องจากการลงคะแนนเลือกตั้งโดยการใช้บัตรเลือกตั้งมีจุดอ่อนและปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะปัญหาการทุจริต อีกทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่มีจะใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการเลือกตั้งซึ่งได้รับการยอมรับในเรื่องความโปร่งใสมากกว่า

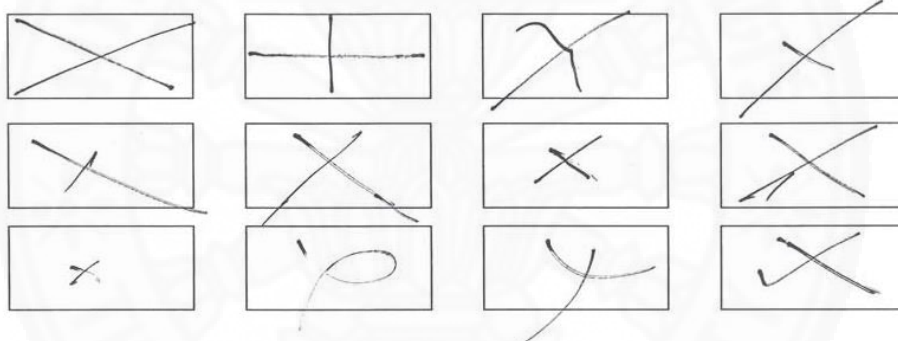
(4) แม้การจัดการเลือกตั้งรูปแบบเก่าในแต่ละครั้งจะใช้งบประมาณในการลงทุนน้อยกว่าการลงทุนเพื่อเปลี่ยนรูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งใหม่ แต่หากพิจารณางบประมาณในระยะยาวของการลงคะแนนโดยใช้บัตรเลือกตั้งอาจถือเป็นค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง เนื่องจากการเลือกตั้งโดยการใช้บัตรเลือกตั้งนั้นมีค่าใช้จ่ายในกระบวนการในกระบวนการต่างๆ มากมาย เช่น ค่าใช้จ่ายในการจ้างบุคลากร ทั้งกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการนับคะแนน เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย, ค่าใช้จ่ายในการขนย้ายหีบบัตรเลือกตั้ง, รวมถึงค่าใช้จ่ายในการพิมพ์บัตร ทำลายบัตรเลือกตั้ง และค่าสถานที่เก็บบัตรเลือกตั้ง

(5) การพิมพ์บัตรเลือกตั้งแต่ละครั้งนอกจากจะเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณแล้ว ยังเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมอีกด้วย เนื่องจากต้องใช้กระดาษมาเป็นวัสดุในการผลิตเป็นจำนวนมากมหาศาล เช่น ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) จำเป็นต้องผลิตบัตรเลือกตั้งประมาณ

ร้อยละตามจำนวนผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด แม้ในความเป็นจริงจะมีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยกว่าจำนวนผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมดก็ตาม

(6) เสียเวลาในการวินิจฉัยบัตรดี/บัตรเสียของกรรมการนับคะแนนเนื่องจากบัตรเลือกตั้งที่ใช้สำหรับลงคะแนนนั้นจะเว้นช่องไว้เพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ทำเครื่องหมายกากบาทลงในช่องว่างนั้น แต่การทำเครื่องหมายกากบาทของแต่ละคนอาจมีลักษณะแตกต่างกันไป ยิ่งไปกว่านั้น ผู้มีสิทธิเลือกตั้งบางคนอาจเขียนเครื่องหมายอื่นนอกเหนือไปจากที่กำหนด ซึ่งการเขียนเครื่องหมายอื่นนอกเหนือไปจากที่กำหนดอาจมีผลให้บัตรเลือกตั้งนั้นถูกพิจารณาให้กลายเป็นบัตรเสียได้ (ดังภาพแสดงตัวอย่างแนวทางการวินิจฉัยลักษณะบัตรดีและบัตรเสีย)ด้วยเหตุนี้เอง กรรมการนับคะแนนจึงอาจต้องเสียเวลาในวินิจฉัยบัตรดีและบัตรเสียตามที่ได้กล่าวไป

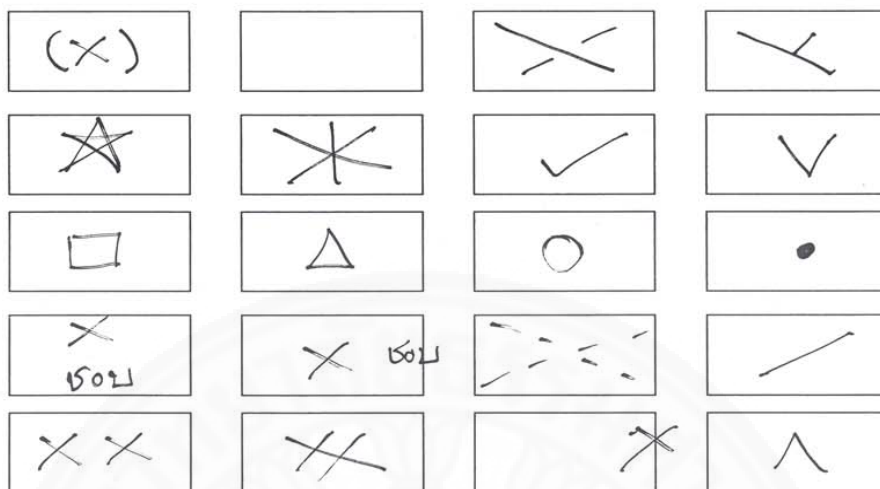
บัตรดี เช่น

ภาพที่ 4.1 แสดงตัวอย่างแนวทางการวินิจฉัยลักษณะบัตรดี¹

¹ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, “คู่มือคณะกรรมการนับคะแนนเลือกตั้ง (กนค.) สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นใหม่,” <http://www.ect.go.th/local1.pdf> (สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2559).

บัตรเสีย เช่น

ภาพที่ 4.2 แสดงตัวอย่างแนวทางการวินิจฉัยลักษณะบัตรเสีย²

(7) มีปัญหาโต้แย้งหรือเรื่องร้องคัดค้านของผู้สมัครและผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่เห็นด้วยกับการวินิจฉัยบัตรดี/บัตรเสียของกรรมการประจำหน่วยเนื่องจากการลงคะแนนเลือกตั้งในรูปแบบนี้อาศัยกำลังคนในการนับและชานคะแนน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ได้ใช้ดุลยพินิจในการวินิจฉัยบัตรดี/บัตรเสีย ซึ่งในหลายๆ ครั้งก่อให้เกิดความไม่โปร่งใส และเกิดปัญหาข้อโต้แย้งต่างๆ ตามมา

(8) ปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าทั้งในเขตเลือกตั้งและนอกเขตเลือกตั้ง รวมไปถึงการลงคะแนนเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร กล่าวคือ ปัญหาของการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าในเขตเลือกตั้ง เช่น ประชาชนสับสน เวลาลงคะแนน, การประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่มาใช้สิทธิล่วงหน้าไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายที่ระเบียบกำหนด, มีการหาเสียงบริเวณสถานที่จัดการเลือกตั้ง ในวันเลือกตั้งล่วงหน้า และมีการจำหน่ายสุราในวันเลือกตั้งล่วงหน้า, การรอกแบบฟอร์มขอให้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าในเขตเลือกตั้งทำให้เสียเวลา และมีผู้มาใช้สิทธิจำนวนมาก แต่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ เป็นต้น สำหรับปัญหาของการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้านอกเขตเลือกตั้ง เช่น การประชาสัมพันธ์เกิดขึ้นในห้วงเวลาจำกัด ทำให้ประชาชนไม่ทราบและเกิดความ

² สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, “คู่มือคณะกรรมการนับคะแนนเลือกตั้ง (กนค.) สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นใหม่,” <http://www.ect.go.th/local1.pdf> (สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2559).

สับสน จึงไม่ได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก, ผู้มาใช้สิทธิมีเป็นจำนวนมาก ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่มีเวลาพัก, เอกสารแบบคำขอส่งมาช้า ทำให้เจ้าหน้าที่ทำงานไม่ทัน, ระยะเวลาการจัดการเลือกตั้ง กระชั้นชิดเกินไป ทำให้ผู้มาแจ้งสิทธิลงทะเบียนขอใช้สิทธิไม่ทัน และประชาชนไม่เข้าใจการขอใช้สิทธิเลือกตั้งนอกเขตจังหวัด และกรณีผู้เคยแจ้งลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งนอกเขตจังหวัดมีหมายเหตุตลอดไป หรือกรณีผู้มีรายชื่อลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร/นอกเขตจังหวัด และมีหมายเหตุในแบบ ส.ส.11 เป็นต้น ในส่วนของปัญหาของการลงคะแนนเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรที่สำคัญก็คือการที่ระยะเวลาในการปฏิบัติงานของสถานทูตมีจำกัด ทำให้ต้องเร่งรัดจัดการเลือกตั้ง

(9) ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในวันลงคะแนนเลือกตั้งมีหลายประการ ดังนี้

1) การปฏิบัติเมื่อถึงเวลา 15.00 น. ขณะปิดการลงคะแนนยังมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งเหลืออยู่ในสถานที่จัดการเลือกตั้ง แต่ยังมีได้แสดงตน ทำให้ไม่ได้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งการปฏิบัติไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

2) การให้ใช้บัตรแสดงตนได้หลายประเภท ทำให้เกิดความสับสน

(3) การให้กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งเขียนหมายเลขในบัตรลำดับที่ในแบบ ส.ส.11 ทำให้เกิดความสับสน เข้าใจว่าเป็นบัตรคิว และบางครั้งที่มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งหลายคนพร้อมกัน ทำให้ต้องเสียเวลารอนาน

(4) การลงชื่อในแบบ ส.ส.11 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งบางคนเขียน/เซ็นชื่อตัวใหญ่/เอียง ทำให้ล้าไปในส่วนของผู้อื่นและผู้มีสิทธิเลือกตั้งบางคนเขียนช้า และในบัญชีไม่มีเส้นบรรทัด และกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งบางคนเขียนหนังสือช้า ทำให้เสียเวลาในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

(5) ตามระเบียบแล้ว กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งต้องมาส่งหีบบัตรเลือกตั้งอย่างน้อย 5 คน ทำให้เกิดปัญหาในการรับส่งในบางพื้นที่ เช่น ในพื้นที่เกาะ หรือพื้นที่ที่เดินทางลำบาก

(6) การตรวจสอบลำดับที่ในแบบ ส.ส. 11 ที่ป้ายประกาศหน้าสถานที่จัดการเลือกตั้งในกรณีที่มีผู้มาใช้สิทธิเป็นจำนวนมากจะทำให้การตรวจสอบลำดับที่ทำได้ล่าช้า

(7) มีประชาชนบางส่วนไม่ทราบสถานที่จัดการเลือกตั้ง

(8) ปัญหาผู้มีสิทธิเลือกตั้งสับสนระยะเวลาของคุณสมบัติ กล่าวคือ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านไม่น้อยกว่า 90 วัน ในขณะที่การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านไม่น้อยกว่า 1 ปี นอกจากนี้ยังเกิดปัญหาจากการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2544 ในกรณีที่ประชาชนขอใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนอกเขตจังหวัด ซึ่งประชาชนไม่ทราบว่าต้องลงทะเบียนแจ้งย้ายกลับ ทำให้ไม่สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2548 ได้

(9) การอ่านชื่อและที่อยู่ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งต่างๆ บางครั้งอ่าน บางครั้งไม่อ่าน ทำให้ไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

(10) กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งที่พรรคการเมืองส่งมาส่วนมากจะมากอยจับผิดเจ้าหน้าที่กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง

(11) การฉีกบัตรเลือกตั้งตามรอยปรุ เกิดปัญหารอยปรุไม่ค่อยทะลุ ทำให้ฉีกบัตรเลือกตั้งได้ยาก

(12) ปัญหาการให้ความสะดวกแก่คนชรา คนพิการ ในเรื่องบัตรเลือกตั้งทั้ง 2 ชนิด ที่ช่องไม่ตรงกัน การใช้บัตรทาบบอาจเกิดความผิดพลาดได้

(13) หน่วยเลือกตั้งที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งเกิน 500 คน/หน่วย ไม่สามารถจัดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ครบ

(14) กรณีที่กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งขอลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง อาจจะไปมีชื่ออยู่ในแบบ ส.ส. 31 ได้

(15) อาสาสมัครจากองค์การเอกชนบางแห่งไม่รับบทบาทหน้าที่ของตนเอง

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการทุจริตที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในขั้นตอนการนับคะแนนเลือกตั้ง ซึ่งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาปัญหาและการตรวจสอบการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาได้สรุปถึงช่องทางที่ทำให้เกิดการกระทำทุจริตไว้อย่างละเอียดในรายงานการพิจารณาศึกษาเรื่อง “การเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา” ดังนี้

(1) อาจมีการทุจริตขณะลงคะแนนเสียง ณ หน่วยเลือกตั้งกล่าวคือ อาจมีการลงชื่อในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งแทนผู้ที่ไม่มาลงคะแนน แล้วนำบัตรเลือกตั้งที่ทำการกากบาทแล้วไปหย่อนลงในหีบบัตรเลือกตั้ง

(2) อาจมีการทุจริตระหว่างเดินทางจากหน่วยเลือกตั้งถึงสถานที่นับคะแนน

1) ส่งหีบบัตรล่าช้า

2) อาจมีการเปลี่ยนบัตรเลือกตั้งขณะเดินทางเคลื่อนย้ายหีบบัตรเลือกตั้ง

จากหน่วยเลือกตั้งไปยังสถานที่นับคะแนน

(3) อาจมีการทุจริต ณ สถานที่นับคะแนนเลือกตั้งซึ่งอาจเกิดทุจริตได้ตั้งแต่ขั้นตอนการนับจำนวนบัตรเลือกตั้ง การรวมบัตรเลือกตั้ง การนับบัตรเลือกตั้งเป็นคะแนน ไปจนถึงขั้นตอนการรวมคะแนนเลือกตั้ง

1) ไม่ตรวจสอบความเรียบร้อยขณะทำการตรวจรับหีบบัตร เช่น ไม่ตรวจสอบความเรียบร้อยของหีบบัตรว่าถูกเปิดมาก่อนหรือไม่ไม่นับจำนวนบัตรที่เหลือและต้นหีบบัตรที่เหลือ

2) อาจมีการนำบัตรเลือกตั้งปลอมหรือบัตรเลือกตั้งที่เตรียมไว้มาเปลี่ยนใส่แทน

3) มีการกาบบัตรดีให้เป็นบัตรเสีย

4) ส่งบัตรเลือกตั้งที่นับคะแนนแล้วไปทำการนับซ้ำ

5) วินิจฉัย อ่านชานบัตร หรือกรอกคะแนนผิดจากความจริง

ทั้งนี้ ปัญหาข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นเหล่านี้อาจเกิดจากการตั้งใจที่จะทุจริต หรืออาจเกิดจากความเหนื่อยล้าของเจ้าหน้าที่ก็เป็นไปได้เช่นเดียวกัน

4.2 การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

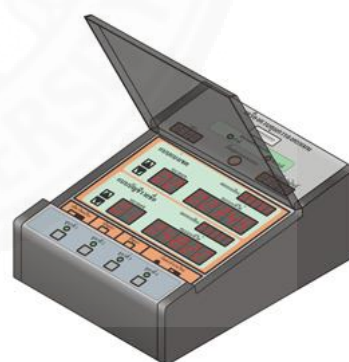
รูปแบบการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ประเทศไทยได้มีการศึกษาและมีความสนใจที่นำมาใช้นั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1. เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ร่วมมือกับ บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด วิจัย พัฒนา และผลิตเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งให้เหมาะสมกับการเลือกตั้งในประเทศไทย โดยได้จัดทำบันทึกข้อตกลงระหว่างกันขึ้นเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2545 โดยทั้งสองหน่วยงานได้ร่วมกันพัฒนาเครื่องลงคะแนนอย่างต่อเนื่องจนมาถึงรุ่นที่ 4 (รุ่นล่าสุด)

พัฒนาการของเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งที่ได้มีการผลิตแล้วในประเทศไทย³

เครื่องลงคะแนนรุ่นที่ 1 แทนบัตรเลือกตั้ง

เครื่องรวมคะแนนรุ่นที่ 1 แทนหีบบัตรเลือกตั้ง

ภาพที่ 4.3 แสดงเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 1 (TVM-A1)

³ สำนักวิจัยและพัฒนาการเลือกตั้ง, “ประวัติเครื่องลงคะแนนเลือกตั้ง,” <http://tvm.ect.go.th/about.php#.V1wJMvmLTIV> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2559).

บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ได้ออกแบบเครื่องลงคะแนนเลือกตั้ง
ต้นแบบรุ่นที่ 1 โดยมีคุณลักษณะเด่น คือ

- (1) สามารถรองรับการลงคะแนนแบบหนึ่งคนหนึ่งเบอร์ (One Man One Vote)
- (2) ออกแบบให้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งมีความคล้ายคลึงกับบัตรเลือกตั้งและหีบ
บัตรเลือกตั้งที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมากที่สุด เพื่อให้ประชาชนเกิดความคุ้นเคยและยอมรับเครื่อง
ลงคะแนนเลือกตั้งได้ง่าย โดยแบ่งเป็น

-เครื่องรวมคะแนน จำนวน 1 เครื่อง จะถูกนำมาใช้แทน หีบบัตรเลือกตั้งเครื่อง
ลงคะแนน จำนวน 4 เครื่อง (สำหรับ 4 คูหา) จะถูกนำมาใช้แทน บัตรเลือกตั้ง

- (3) มีปุ่ม "ไม่ประสงค์ลงคะแนน" สำหรับผู้ที่ต้องการงดออกเสียงหรือไม่ประสงค์จะ
ลงคะแนน

(4) มีอักษรเบรลล์สำหรับผู้พิการทางสายตา

(5) มีปุ่มอนุญาตการลงคะแนน โดยผู้มาใช้สิทธิจะสามารถลงคะแนนได้ก็ต่อเมื่อ
ได้รับการตรวจสอบสิทธิและได้รับการอนุญาตจากกรรมการโดยการกดปุ่มอนุญาตลงคะแนน

(6) แบตเตอรี่สามารถรองรับการทำงานได้ 12 ชั่วโมง

(7) สามารถประกาศผลการเลือกตั้งได้ทันที เมื่อการลงคะแนนเสร็จสิ้น

จากผลการทดสอบการใช้งานเครื่องต้นแบบรุ่นที่ 1 ในห้องทดลอง และผลจากการ
สาธิตและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบ มีข้อเสนอแนะและความคิดเห็นจากผู้ใช้งานใน
เรื่องความไม่เหมาะสมในการกดปุ่มอนุญาตการลงคะแนน ซึ่งทำให้เกิดความสับสนกับกรรมการผู้
ควบคุมสำหรับการเลือกตั้งที่ยาวนาน จากผลการทดสอบและข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้ใช้งาน บริษัท
วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด จึงได้ออกแบบปรับปรุงเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบจากรุ่น
แรกเกิดเป็นเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 2

เครื่องลงคะแนนรุ่นที่ 2

เครื่องรวมคะแนนรุ่นที่ 2

ภาพที่ 4.4 แสดงเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 2 (TVM-A2)

โดยเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 2 นั้นถูกพัฒนาให้มีคุณลักษณะเด่นเพิ่มเติมจากเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 1 คือ

(1) เปลี่ยนระบบการกดปุ่มอนุญาตการลงคะแนนในเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 1 ที่ก่อให้เกิดความสับสนเป็นระบบการหน่วงเวลาอัตโนมัติเพื่ออนุญาตการลงคะแนน (Time Delay)

(2) มีระบบเสียงพูดแนะนำการลงคะแนนในทุกขั้นตอน

(3) มีเครื่องพิมพ์บันทึกคะแนนเพื่อเป็นหลักฐานยืนยันในกรณีที่มีข้อสงสัย

หลังจากที่ได้รวบรวมข้อมูลในการนำเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งรุ่นที่ 2 ออกจัดสาธิตและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบ บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด จึงได้พัฒนาเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 3 ขึ้นมาเพื่อให้สามารถรองรับการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและในระดับท้องถิ่น กล่าวคือ สามารถรองรับการเลือกตั้งทั้งประเภทหนึ่งคนหนึ่งเบอร์ (One Man One Vote) และ แบบหนึ่งคนหลายเบอร์ (Multiple Votes) ได้ในคราวเดียวกัน ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งได้เห็นชอบให้ บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ผลิตเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 3 ขึ้น จำนวน 100 ชุด เพื่อนำออกสาธิตและเผยแพร่ให้กับประชาชนทั่วประเทศ

เครื่องลงคะแนนรุ่นที่ 3

เครื่องรวมคะแนนรุ่นที่ 3

ภาพที่ 4.5 แสดงเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 3 (TVM-A3)

โดยเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 3 ถูกพัฒนาให้มีคุณลักษณะพิเศษเพิ่มขึ้นจากเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 2 ดังนี้

(1) รองรับการลงคะแนนได้ถึง 2 ประเภทพร้อมๆ กันสำหรับการเลือกตั้งในแต่ละครั้ง เช่น การเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แบบแบ่งเขต และ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แบบบัญชีรายชื่อ

(2) กำหนดรูปแบบการลงคะแนนได้ทั้งแบบหนึ่งคนหนึ่งเบอร์ (One Man One Vote) และแบบหนึ่งคนหลายเบอร์ (Multiple Votes)

(3) มีนาฬิกาบอกเวลาการลงคะแนน

(4) สามารถรายงานผลการลงคะแนนได้ทันทีทั้ง 2 ประเภท เมื่อปิดการเลือกตั้ง

(5) สามารถทดสอบการลงคะแนนก่อนการเปิดคูหา

(6) มีเครื่องพิมพ์เก็บคะแนนเพื่อเป็นหลักฐานยืนยัน ในกรณีที่มีข้อข้องใจ

จากผลการสาธิตและประชาสัมพันธ์เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งรุ่นที่ 3 ทำให้ได้รับข้อเสนอแนะเพื่อนำไปพัฒนาเครื่องลงคะแนนรุ่นที่ 4 (รุ่นล่าสุด)

เครื่องลงคะแนนรุ่นที่ 4

เครื่องรวมคะแนนรุ่นที่ 4

ภาพที่ 4.6 แสดงเครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 4 (TVM-A4)

เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งต้นแบบรุ่นที่ 4 ถูกพัฒนาขึ้นเป็นรุ่นล่าสุด ซึ่งมีคุณลักษณะพิเศษเพิ่มเติมจากรุ่นก่อนหน้า ดังนี้

(1) เจ้าหน้าที่จะต้องกดปุ่มอนุญาตก่อน เครื่องลงคะแนนจึงจะสามารถทำงานได้

(2) สามารถรองรับผู้สมัครได้ 30 หมายเลข จากเดิมมีเพียง 20 หมายเลข ทำให้สามารถใช้ในการเลือกตั้งได้หลากหลายยิ่งขึ้น

(3) ปุ่มกดหมายเลขมีขนาดใหญ่ขึ้นและแสงไฟในหมายเลขที่เลือกมีความสว่างและชัดเจนขึ้น ทำให้ผู้มาใช้สิทธิสามารถกดปุ่มหมายเลขได้สะดวกและเห็นหมายเลขที่เลือกแล้วได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

(4) สามารถเลือกได้เฉพาะหมายเลขที่มีผู้สมัครเท่านั้น

(5) เครื่องลงคะแนนจะมีใบบันทึกหมายเลข (Slip) ออกจากตัวเครื่องลงคะแนน เมื่อผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งได้กดเลือกหมายเลขที่ต้องการและกดปุ่มยืนยันแล้ว โดยใบบันทึกหมายเลขจะทำให้ผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งเกิดความมั่นใจว่าตนกดหมายเลขใด เครื่องได้บันทึกหมายเลขนั้นจริง

(6) มีปุ่มยกเลิก ใช้สำหรับยกเลิกหมายเลขที่ผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งได้เลือกไปแล้วและต้องการเปลี่ยนแปลงหมายเลขที่เลือก โดยทำการกดปุ่มยกเลิก ซึ่งจะยกเลิกหมายเลขที่เลือกทั้งหมด แล้วเลือกหมายเลขที่ต้องการใหม่ ทั้งนี้ การยกเลิกต้องทำก่อนยืนยันการลงคะแนน หากยืนยันการลงคะแนนไปแล้วจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรใดๆ ได้อีก

(7) ไฟแสดงสถานะคูหามีขนาดใหญ่ขึ้นและสว่างมากขึ้น สามารถมองเห็นได้ทั้งภายในและภายนอกคูหา ทำให้กรรมการประจำหน่วยและผู้ที่ใช้สิทธิเลือกตั้งมองเห็นสัญญาณไฟได้พร้อมๆ กัน ซึ่งจากเดิมสัญญาณไฟจะมีขนาดเล็กและมองเห็นได้เฉพาะกรรมการประจำหน่วย ทำให้ผู้ใช้สิทธิเกิดความไม่มั่นใจว่าการลงคะแนนของตนเสร็จสมบูรณ์หรือไม่ เนื่องจากไฟแสดงสถานะคูหาจะเป็นอีกจุดหนึ่งที่สามารถบอกได้ว่าการลงคะแนนนั้นสมบูรณ์หรือไม่ หากสมบูรณ์ไฟแสดงสถานะคูหาจะเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีแดงสลัสีเขียว

(8) กล่องเก็บอุปกรณ์ของเครื่องลงคะแนน มีน้ำหนักเบาขึ้น และมีคูหาในตัวสามารถวางแล้วกางเป็นคูหาได้เลย เมื่อสิ้นสุดการลงคะแนนสามารถพับคูหาเก็บไว้ในกล่อง กล่องนี้จะมีหูหิ้วในตัวทำให้ง่ายและสะดวกต่อการเคลื่อนย้าย

(9) มีกล่องสำหรับเก็บเครื่องรวมคะแนน และเครื่องลงคะแนนมีปุ่มสำหรับอนุญาตให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเข้าคูหาได้เมื่อคูหาใดพร้อม ซึ่งจากเดิมจะใช้เวลาประมาณ 8-12 วินาที ทำให้ในกรณีที่มีผู้มาใช้สิทธิจำนวนมากต้องรอแถวนาน

2. Overseas กล่าวคือ เป็นการลงคะแนนทางไกลแบบอิเล็กทรอนิกส์ (remote e-voting) โดยใช้ Mobile Phone (ใช้ Application/Software เป็นหลัก) ซึ่งอาศัยระบบการตรวจสอบเช่นเดียวกับ Banking System โดยการลงคะแนนรูปแบบนี้จะมีระบบลงทะเบียนก่อนเพื่อทราบจำนวนผู้ที่ประสงค์จะลงคะแนนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์นี้ ซึ่งระบบลงทะเบียนที่ว่านี้จะอยู่ในความรับผิดชอบโดยหน่วยราชการ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) กระทรวงมหาดไทย กรมการกงสุล ซึ่งร่วมในการจัดตั้งซอฟต์แวร์ขึ้นมาตัวหนึ่งสำหรับระบบลงทะเบียนใช้สิทธิ หลังจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้ลงทะเบียนเรียบร้อยแล้ว ระบบจะทำการส่ง E-mail กลับไปยังผู้ที่ลงทะเบียน จากนั้นก็ให้กดเข้าไปยังที่อยู่เว็บไซต์ที่ระบุมาใน E-mail ระบบก็ทำการส่ง

รหัสนำมาทาง SMS และให้นำรหัสนี้ที่ได้รับไปกรอกเพื่อเข้าสู่ระบบและลงคะแนนใน Application ได้ ถือได้ว่าเป็นระบบที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนได้โดยไม่ต้องเดินทางไปหน่วยเลือกตั้ง สำหรับผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ไม่สามารถเดินทางไปหน่วยเลือกตั้งได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่อาศัยอยู่นอกเขตราชอาณาจักร

สำหรับคำถามหลักเกี่ยวกับการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้สอบถามกลุ่มตัวอย่างได้แก่

- (1) จุดเด่น-จุดด้อยของการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์คืออะไร
- (2) การนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้มีความเหมาะสมกับประเทศไทยมากน้อยเพียงใด
- (3) ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์จะช่วยพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งของไทยได้มากน้อยเพียงใด
- (4) หากประเทศไทยจะนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ควรมีการเตรียมความพร้อมในด้านใดบ้าง
- (5) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์เป็นดังนี้

4.2.1 จุดเด่นของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นจะเข้ามาช่วยปรับปรุงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการเลือกรูปแบบเก่าหลายๆ ประการ ดังต่อไปนี้

(1) การลงคะแนนเลือกตั้งในรูปแบบ Overseas จะช่วยเพิ่มจำนวนคนในการลงคะแนนเสียงให้มากขึ้นเนื่องจากเป็นระบบที่มีความสะดวก ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนได้โดยไม่ต้องเดินทางไปหน่วยเลือกตั้ง

(2) ไม่มีบัตรเสียเนื่องจากการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นระบบที่มีความยืดหยุ่นมากกว่าการใช้บัตรเลือกตั้ง กล่าวคือ เมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งกดลงคะแนนแล้ว หากยังไม่ได้กดยืนยันการลงคะแนน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งยังสามารถเปลี่ยนใจและย้อนกลับไปแก้ไขการลงคะแนนใหม่ได้ในเวลานั้น ซึ่งต่างจากการใช้บัตรเลือกตั้งที่เมื่อกากบาทลงบนบัตรเลือกตั้งแล้วจะไม่สามารถเปลี่ยนใจหรือไม่สามารถแก้ไขใหม่ได้ มิเช่นนั้นบัตรจะถูกนับว่าเป็นบัตรเสีย

(3) การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มีความโปร่งใส มีความน่าเชื่อถือในระดับหนึ่ง ซึ่งได้รับการยอมรับจากต่างชาติมากกว่า และการได้รับการยอมรับในเรื่องความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของการเลือกตั้งนั้นยังส่งผลต่อมิติอื่นๆ ตามมาอีกด้วย เช่น หากพิจารณาในมิติเศรษฐกิจ อาจทำให้การลงทุนจากต่างประเทศไหลเข้ามาสู่ประเทศไทยสูงขึ้น (in flow investment)

(4) ประหยัดงบประมาณในระยะยาว เนื่องจากการเลือกตั้งแบบใช้บัตรเลือกตั้งที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ต้องใช้งบประมาณ 3-4 พันล้านบาทในการจัดการเลือกตั้งแต่ละครั้ง ซึ่งมีทั้งค่าใช้จ่ายด้านบุคลากร ค่าใช้จ่ายในการพิมพ์บัตรเลือกตั้ง ค่าใช้จ่ายในด้านสถานที่เก็บบัตรเลือกตั้ง ค่าใช้จ่ายในการทำลายบัตรเลือกตั้ง และค่าใช้จ่ายอื่นๆ อีกมากมายในแต่ละหน่วยเลือกตั้ง ซึ่งทั่วประเทศมีจำนวนหน่วยเลือกตั้งถึง 94,000 หน่วย อีกทั้งยังมีการเลือกตั้งท้องถิ่นทุกเดือนหลายๆ รอบ ดังนั้นจึงสิ้นเปลืองงบประมาณที่ค่อนข้างสูงและอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหากใช้เครื่องลงคะแนนจะสามารถประหยัดงบประมาณได้ในระยะยาวกล่าวคือเครื่องลงคะแนนสามารถนำมาใช้ในการเลือกตั้งครั้งต่อไปได้ และสามารถนำมาใช้ในการเลือกตั้งได้ทุกรูปแบบ ทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และการลงประชามติ ดังนั้นการใช้เครื่องลงคะแนนจึงมีความคุ้มค่า

(5) ลดปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์จะช่วยลดปริมาณกระดาษที่ถูกนำมาใช้ผลิตบัตรเลือกตั้งเป็นอย่างมาก

(6) สะดวกรวดเร็ว ไร้ผลโหว สามารถที่จะทราบผลได้ทันทีหลังปิดการลงคะแนน ไม่ต้องเสียเวลาในการนับคะแนน รวมถึงไม่มีปัญหาในการโต้แย้งเรื่องคัดค้านการวินิจฉัยบัตรเลือกตั้งเสียของกรรมการประจำหน่วย นอกจากนี้ยังจะช่วยลดปัญหาการทุจริตที่อาจเกิดขึ้นในขั้นตอนการขนย้ายหีบบัตรเลือกตั้งได้อีกด้วย

(7) ประชาชนสะดวกและง่ายในการลงคะแนน การเปลี่ยนจากกากบาทลงบัตรเลือกตั้งมาเป็นการกดลงในเครื่องลงคะแนนจะช่วยให้การลงคะแนนง่าย สะดวก และรวดเร็วยิ่งขึ้น

(8) มีกระบวนการตรวจสอบคะแนนที่สามารถตรวจสอบความถูกต้องระหว่างจำนวนคนที่มาลงคะแนนกับจำนวนคะแนนเสียงที่ได้จากการประมวลผลคะแนนตอนท้ายในแต่ละพื้นที่ (check and balance) เนื่องจากเมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งยืนยันการลงคะแนนผ่านเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์เรียบร้อยแล้วจะมีระบบพิมพ์ (Print) หลักฐานออกมาแล้วให้นำหลักฐานการลงคะแนนที่เครื่องลงคะแนนพิมพ์ออกมานี้ไปหย่อนลงในกล่องที่จัดเตรียมไว้ให้ เพื่อจะนำมาตรวจสอบจำนวนผู้ที่กดลงคะแนนกับจำนวนผลคะแนนว่าตรงกันหรือไม่

(9) มีระบบที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้พิการทางสายตามากยิ่งขึ้น เนื่องจากเครื่องลงคะแนนรุ่นที่ถูกพัฒนาออกมามีอักษรเบรลล์สำหรับผู้พิการทางตาด้วย

4.2.2 ปัญหาของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

แม้การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์จะสามารถแก้ไขปัญหาข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งโดยใช้บัตรเลือกตั้งได้และยังมีจุดเด่นอีกหลายๆ ประการที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเลือกตั้งของประเทศไทยได้ อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ก็เปรียบเสมือนดาบสองคม เนื่องจากการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นยังมีปัญหาที่อาจเกิดขึ้นตามมา หากไม่

มีการกำกับดูแลที่ดีเพียงพอ โดยสามารถสรุปปัญหาที่อาจเกิดขึ้นของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ดังนี้

(1) การเปลี่ยนรูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งจากรูปแบบเดิมไปสู่การลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นจำเป็นต้องต้องใช้งบประมาณในการลงทุนค่อนข้างสูงในระยะแรก ทั้งงบประมาณในการวิจัย พัฒนา และผลิตเครื่องลงคะแนนต้นแบบที่เหมาะสมกับประเทศไทย, งบประมาณในการจัดซื้อจัดจ้างเครื่องลงคะแนน ทั้งนี้ ต้นทุนสำหรับการจัดซื้อจัดจ้างขึ้นอยู่กับ (ก) สเปคของเครื่อง (ข) จำนวนการผลิตในแต่ละครั้ง เป็น pilot project หรือ mass product ถ้าจัดซื้อจัดจ้างพร้อมกันทั้ง 94,000 หน่วย (ทั้งประเทศ) งบประมาณที่จำเป็นต้องใช้ก็จะต่ำลง, งบประมาณในการทดลองใช้, งบประมาณในการฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง, รวมไปถึงงบประมาณในการประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนทั่วไป

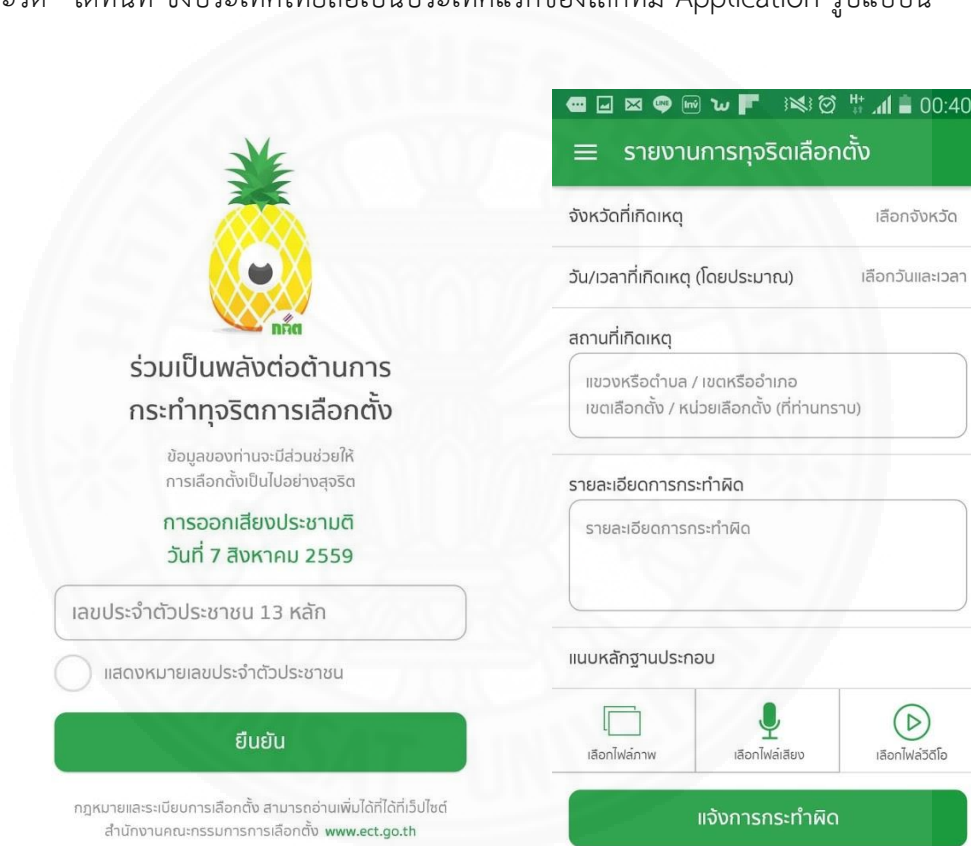
(2) ความยากในการสร้างการยอมรับและความเชื่อมั่นที่มีต่อการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ของผู้สมัครและประชาชนทั่วไป แม้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์จะผ่านการทดสอบและทดลองว่าเป็นไปตามมาตรฐานสากลแล้วก็ตาม เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์จากการกากบาทลงบัตรเลือกตั้ง(ระบบอนาล็อก) มาเป็นการกดเครื่องลงคะแนน(อิเล็กทรอนิกส์) นั้นเป็นเรื่องยาก โดยเฉพาะคนรุ่นเก่าที่ไม่คุ้นชินกับเทคโนโลยี จึงอาจจำเป็นต้องใช้เวลาค่อนข้างมากในการสร้างการยอมรับ ความเชื่อมั่น และความคุ้นชินกับการลงคะแนนรูปแบบใหม่

(3) ปัญหาในเรื่องการจัดเก็บอุปกรณ์ เนื่องจากหากมีการนำเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเลือกตั้งภายในประเทศเป็นวงกว้างจะต้องใช้เครื่องลงคะแนนเป็นจำนวนมาก จึงก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องสถานที่สำหรับจัดเก็บเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ว่าจะจัดเก็บที่ไหน ซึ่งจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายตามมาทั้งค่าใช้จ่ายในการจัดเตรียมสถานที่และค่าใช้จ่ายในการจ้างเจ้าหน้าที่ดูแลควบคุมสถานที่

(4) ในอีกด้านหนึ่ง การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ก็ยังไม่มีความไม่ปลอดภัย ความไม่น่าเชื่อถือ และยังมีความเสี่ยง เนื่องจากการทำให้เป็นระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้น ข้อมูลทุกอย่างเหมือนถูกบรรจุอยู่ในกล่องดำ (Black box) ซึ่งปัญหาก็คือเราไม่รู้ว่าข้างในมันคืออะไร เพราะมันถูกใส่รหัสซ่อนรหัสเข้าไป แม้ในความตั้งใจจริงการใส่รหัสที่สลับซับซ้อนนั้นถูกสร้างมาเพื่อป้องกันหรือเพื่อเพิ่มความปลอดภัย ซึ่งหากหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งหลายควบคุมดูแลระบบเหล่านี้ไม่ดีเพียงพอหรือไม่ได้มาตรฐาน มันก็จะกลับกลายเป็นเอื้อประโยชน์ให้เกิดการบิดเบือนหรือโกงเลือกตั้งขึ้นมาได้เช่นกัน

(5) การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์อาจยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการเลือกรูปแบบเก่าได้ทั้งหมด เช่น ปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียงซึ่งถือเป็นปัญหาที่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลและยากจะแก้ไขได้โดยการพัฒนาระบบการลงคะแนน หากแต่ต้องอาศัยมาตรการหรือ

กฎหมายต่างๆ ในการควบคุมดูแลอย่างเคร่งครัดเพื่อไม่ให้พฤติกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นได้ หรือการดำเนินการดังเช่นที่ในปัจจุบันมีอยู่ในรูปของ Application ชื่อ “ตาสับปะรด” สำหรับติดตามสถานการณ์และปราบปรามการทุจริตในการเลือกตั้ง ซึ่ง Application ตัวนี้ก็เป็นตัวหนึ่งที่จะลดปัญหาการทุจริตโดยอาศัยความร่วมมือกันของประชาชนในการช่วยกันสอดส่องดูแลพฤติกรรมที่ซื้อสิทธิขายเสียงหรือการกระทำอื่นๆ ที่ผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง หากพบเจอกับพฤติกรรมที่ซื้อสิทธิขายเสียงหรือการกระทำอื่นๆ ที่ผิดกฎหมายที่ได้ก็ตาม สามารถรายงานสถานการณ์โดยการส่งต่อข้อความ ภาพ เสียง หรือวีดีโอ ไปยังสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งผ่าน Application “ตาสับปะรด” ได้ทันที ซึ่งประเทศไทยถือเป็นประเทศแรกของโลกที่มี Application รูปแบบนี้

ร่วมเป็นพลังต่อต้านการกระทำทุจริตการเลือกตั้ง

ข้อมูลของท่านจะมีส่วนช่วยให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างสุจริต

การออกเสียงประชามติ
วันที่ 7 สิงหาคม 2559

เลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก

แสดงหมายเลขประจำตัวประชาชน

ยืนยัน

กฎหมายและระเบียบการเลือกตั้ง สามารถอ่านเพิ่มเติมได้ที่เว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง www.ect.go.th

รายงานการทุจริตเลือกตั้ง

จังหวัดที่เกิดเหตุ

วัน/เวลาที่เกิดเหตุ (โดยประมาณ)

สถานที่เกิดเหตุ

รายละเอียดการกระทำผิด

แบบหลักฐานประกอบ

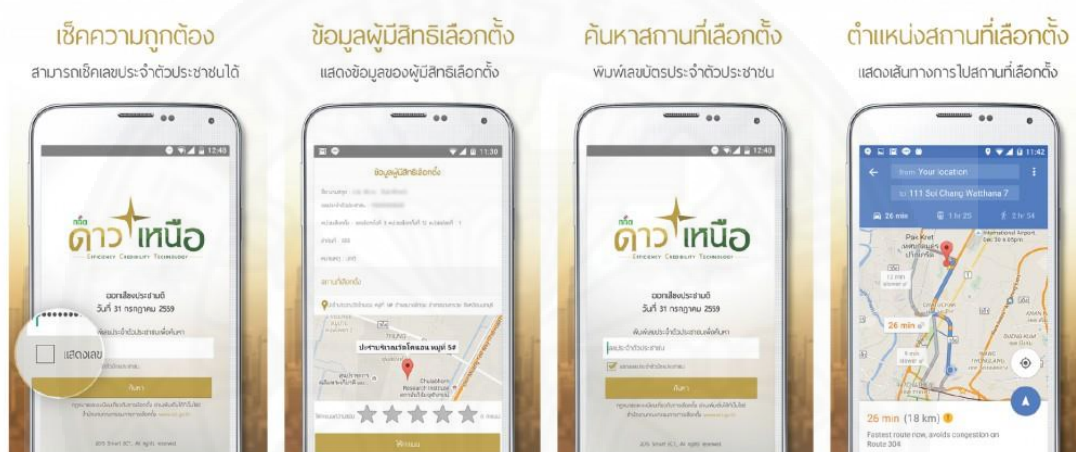
เลือกไฟล์ภาพ เลือกไฟล์เสียง เลือกไฟล์วิดีโอ

แจ้งการกระทำผิด

ภาพที่ 4.7 Application “ตาสับปะรด”⁴

⁴ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, แอปพลิเคชัน ตาสับปะรด, http://www.ect.go.th/th/?page_id=8824 (สืบค้นเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2559).

นอกจาก Application ตา सबปรดแล้ว สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งยังได้พัฒนา Application “ดาวเหนือ” ขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยสามารถกรอกหมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน 13 หลัก ก็จะสามารถทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นหน่วยเลือกตั้ง ที่ตั้งหน่วย ลำดับการใช้สิทธิเลือกตั้ง และแผนที่นำทางไปยังหน่วยเลือกตั้งที่บุคคลนั้นมีสิทธิเลือกตั้ง ทั้งนี้ คณะกรรมการการเลือกตั้งคาดว่า Application ดาวเหนือ จะสามารถช่วยเพิ่มจำนวนผู้ออกมาใช้สิทธิให้มากยิ่งขึ้น เพราะจากการสำรวจพบว่า สาเหตุที่บางคนไม่ออกมาใช้สิทธิ เนื่องจากไม่ทราบว่าตนเองมีสิทธิอยู่ที่หน่วยเลือกตั้งใด เพราะการเลือกตั้งในแต่ละครั้งจะมีการเปลี่ยนแปลงของหน่วยเลือกตั้งอยู่บ้าง

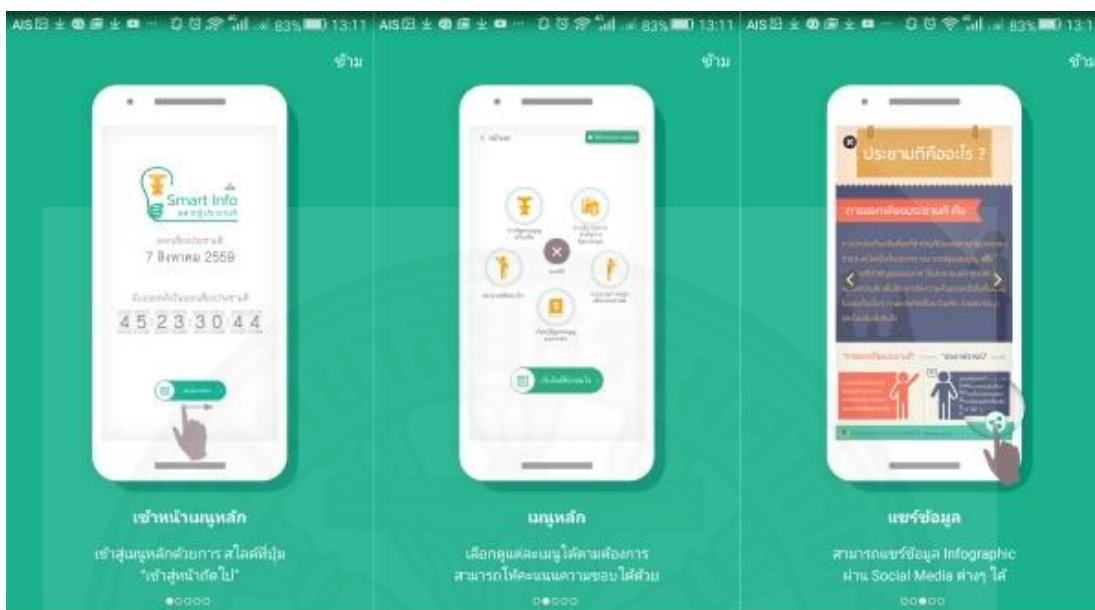

ภาพที่ 4.8 Application “ดาวเหนือ”⁵

ในการรณรงค์ออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559 ในวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2559 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้พัฒนา Application “ฉลาดรู้ประชามติ” ขึ้น ซึ่งเป็น Application ตัวที่สามและถือเป็น Application ล่าสุดที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้พัฒนาขึ้น เพื่อใช้ในการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของร่างรัฐธรรมนูญทั้งฉบับและกระบวนการออกเสียงประชามติ รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการออกเสียงประชามติ ทั้งนี้ หากผู้อ่านเนื้อหาใน Application ได้ครบทั้งหมด จะได้รับประกาศนียบัตรแสดงความชื่นชม และสามารถส่งต่อผ่านสื่อสังคมออนไลน์ให้บุคคลอื่นรับทราบ

⁵สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, เปิดตัว “ดาวเหนือ,” แอปฯ ช่วยหาสถานที่และข้อมูลการเลือกตั้ง, <http://www.aripfan.com/pheonec-northstar-vote/> (สืบค้นเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2559).

ได้อีกด้วย นอกจากนี้ Application ฉลาดรู้ประชามติยังสามารถเชื่อมโยงไปยัง Application ตาสับปรด และ Application ดาวเหนือได้อีกด้วย

ภาพที่ 4.9 Application “ฉลาดรู้ประชามติ”⁶

เนื่องจากการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยยังอยู่ในขั้นตอนการวิจัยพัฒนา และทดสอบการใช้งาน ทั้งนี้ ยังต้องมีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์สามารถเกิดขึ้นได้และมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งผู้เชี่ยวชาญด้านการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ที่อาจเป็นไปได้ โดยแบ่งเป็น 2 แนวทาง ได้แก่

(1) ระบบที่ผลิตขึ้นโดยคนไทยเอง กล่าวคือ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ว่าจ้างบริษัท วิทย์การบินแห่งประเทศไทย จำกัด ให้ออกแบบและพัฒนาเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์รุ่นที่ 1 ได้นำรูปแบบมาจากประเทศอินเดีย จนถึงในปัจจุบัน บริษัท วิทย์การบินแห่งประเทศไทย จำกัด ได้ออกแบบและพัฒนาเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาแล้ว 4 รุ่น โดยเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์รุ่นที่ 4 นี้ จะถูกนำมาใช้งานจริงเป็นครั้งแรกในการลงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559 ฉบับที่มีนายมีชัย ฤชุพันธุ์เป็นประธานคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ในวันอาทิตย์ที่ 7

⁶ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, *เปิดตัวแอปฯ, “Smart Info ฉลาดรู้ประชามติ,”* <http://www.it24hrs.com /2016/smart-info-app-ect/> (สืบค้นเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2559).

สิงหาคม พ.ศ. 2559 สำหรับการใช้งานเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ในวันออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญในวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2559 คณะกรรมการการเลือกตั้งได้กำหนดให้ใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ในพื้นที่กรุงเทพมหานครชั้นใน 5 หน่วยเลือกตั้ง และพื้นที่จังหวัดภูเก็ต 9 หน่วยเลือกตั้งรวมเป็น 14 หน่วยเลือกตั้งโดยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกที่จะใช้การลงคะแนนเสียงแบบเดิมคือการกาบัตร หรือจะใช้การลงคะแนนเสียงแบบใหม่คือ การใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์

(2) ระบบจากต่างประเทศกล่าวคือ การจัดซื้อระบบ (Software) และเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ (Hardware) จากบริษัทในต่างประเทศ เช่น บริษัท ไชต์ล (Scytl) สัญชาติสเปน เป็นต้น

โดยแต่ละแนวทางก็มีข้อดีข้อเสียต่างกันไป ยกตัวอย่างเช่น หากใช้ระบบที่ผลิตคิดค้นขึ้นโดยคนไทยเองอาจถูกแทรกแซงทางการเมืองโดยนักการเมืองได้ง่าย หรือหากใช้ระบบจากต่างประเทศ การแทรกแซงทางการเมืองโดยนักการเมืองดังกล่าวจะทำได้ยากขึ้น แต่ปัญหาก็คืออาจเกิดการแทรกแซงจากต่างประเทศซึ่งจะกลายเป็นประเด็นปัญหาระดับโลก ในบางกรณีที่ผู้นำทางการเมืองมีความเข้มแข็งมาก ผู้นำทางการเมืองนั้นอาจแทรกแซงการใช้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ได้ ดังเช่นที่เกิดขึ้นในการเลือกตั้งประธานาธิบดีในประเทศฟิลิปปินส์ในสมัยนางกลอเรีย มาคาปากัล อาร์โรโย เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป เมื่อเราทราบถึงความเป็นไปได้ของปัญหาของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ดังนั้น เพื่อให้การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เราจึงต้องมีแนวทางในการพัฒนาและการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ดังที่จะกล่าวถึงในบทถัดไป

4.3 อภิปรายผลการศึกษา

การพิจารณาความเหมาะสม/ความพร้อมที่จะนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยนั้น จำเป็นต้องพิจารณาถึงความพร้อมในหลายๆ มิติ พร้อมทั้งจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมในมิติต่างๆ เหล่านี้ไปพร้อมกันด้วย เพื่อที่จะนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ในการนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเตรียมความพร้อมสำหรับนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) การเตรียมความพร้อมของหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง (2) การเตรียมความพร้อมของประชาชน (3) การเตรียมความพร้อมด้านงบประมาณ (4) การเตรียมความพร้อมด้านกฎหมายและ (5) การกำกับดูแลที่ดี ซึ่งจะได้อภิปรายดังต่อไปนี้

4.3.1 การเตรียมความพร้อมของหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้อง

องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้มากที่สุดคือ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (สำนักงาน กกต.) ซึ่งเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ โดยสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งควรแบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ด้านได้แก่ (1) การดำเนินการด้านเครื่องลงคะแนนด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ กล่าวคือ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งควรแต่งตั้งคณะทำงานเข้ามารับผิดชอบในการศึกษา พัฒนาการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งจะต้องประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญในหลายๆ แขนง เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเลือกตั้ง ผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการระบบสารสนเทศ (MIS) เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้คณะทำงานดังกล่าวทำหน้าที่พิจารณาขอบข่ายอย่างครอบคลุมรอบด้าน ก่อนเสนอความเห็นให้คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาตัดสินใจต่อไป โดยในปัจจุบันก็มีคณะกรรมการพัฒนาเทคโนโลยีการเลือกตั้งที่มีรองศาสตราจารย์ ดร.อรรถกฤต ปัจฉิมนันท์ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นประธาน ซึ่งคณะกรรมการชุดดังกล่าวมีหน้าที่ความรับผิดชอบในการศึกษา พัฒนาการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ก่อนเสนอความเห็นให้คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาตัดสินใจ และ (2) การดำเนินการด้านการพัฒนาบุคลากร กล่าวคือ จะต้องดำเนินการพัฒนาบุคลากรในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้มากที่สุดโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ เพื่อให้มาตรฐานในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับเดียวกัน ทั้งนี้ การพัฒนาบุคลากรสามารถดำเนินการได้โดยการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่องให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ก่อนการปฏิบัติงานจริงหรือที่เรียกว่า “Off the Job Training”

4.3.2 การเตรียมความพร้อมของประชาชน

ในท้ายที่สุด การนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้จะต้องนำไปดำเนินการ (Implement) กับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งก่อนที่จะสามารถนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ประชาชนใช้ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้นั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ให้ประชาชนรับทราบเสียก่อน ซึ่งในประเด็นนี้ ดร.ต้องการ แก้วเฉลิมทอง อาจารย์ประจำโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งเป็นหนึ่งในคณะกรรมการพัฒนาเทคโนโลยีการเลือกตั้งได้ให้ความเห็นว่า การสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ให้แก่ประชาชน รวมไปถึงการใช้เครื่องเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์จะไม่ประสบปัญหามากนัก โดยเฉพาะปัญหาในแง่ของการใช้เครื่องเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากในปัจจุบันประชาชนหันมาใช้โทรศัพท์แบบสมาร์ตโฟน (Smart Phone) กันอย่างแพร่หลาย ซึ่งเครื่องเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ที่จะนำมาใช้ในประเทศไทยก็ถือเป็นเครื่องมือ

อิเล็กทรอนิกส์ประเภทหนึ่ง การเรียนรู้การใช้งานของประชาชนน่าจะสามารถเกิดขึ้นได้ไม่ยากนัก รวมไปถึงต้องมีการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ในระบบการศึกษาอีกด้วย กล่าวคือ เป็นหน้าที่หลักของกระทรวงศึกษาธิการที่จะต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ผ่านการศึกษาในระบบ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา ไปจนถึงระดับอุดมศึกษา โดยการสอดแทรกข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ไว้ในเนื้อหาแบบเรียน ตลอดจนการสอดแทรกไว้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต่างๆ การดำเนินการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ผ่านระบบการศึกษานอกจากจะช่วยให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์แล้ว ยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในการใช้งานระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ให้แก่ประชาชนไปในตัวอีกด้วย นอกจากนี้ ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) อาทิ เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) อินสตาแกรม (Instagram) ฯลฯ กันอย่างแพร่หลาย หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (สำนักงาน กกต.) และกระทรวงศึกษาธิการ ควรดำเนินการประชาสัมพันธ์สร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม ซึ่งก็เป็นที่น่ายินดีที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้เริ่มดำเนินการในลักษณะดังกล่าวบ้างแล้ว ดังจะเห็นได้จากการจัดทำ Application “ตา สับประรด” Application “ดาวเหนือ” และ Application “ฉลาดรู้ประชามติ” เป็นต้น

4.3.3 การเตรียมความพร้อมด้านงบประมาณ

การนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยมีต้นทุนทางการเงินหลักๆ ที่สำคัญอยู่ 2 ส่วน ได้แก่ ต้นทุนด้านระบบ (Software) และต้นทุนด้านเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ (Hardware) ซึ่งหากดำเนินการจัดซื้อระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาในคราวเดียว เพื่อใช้ในหน่วยเลือกตั้งที่มีอยู่ประมาณ 94,000 หน่วยเลือกตั้งทั่วประเทศ อาจต้องใช้เงินงบประมาณหลายหมื่นล้านบาท และแน่นอนว่าจะต้องถูกคัดค้านจากหลายๆ ฝ่ายอย่างแน่นอน ทำให้ไม่สามารถดำเนินการเช่นนั้นได้ ด้วยเหตุนี้ จึงควรแบ่งการจัดซื้อออกเป็นครั้งๆ ไป ในแต่ละปีงบประมาณ เช่น แบ่งการจัดซื้อปีงบประมาณละ 10 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนหน่วยเลือกตั้งทั้งหมด ซึ่งจะทำให้สามารถจัดซื้อแล้วเสร็จตามจำนวนได้ใน 10 ปีงบประมาณ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการจัดซื้อระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ไม่กลายเป็นภาระทางการเงินการคลังของประเทศ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นความคุ้มค่าของการจัดซื้อระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยว่าจะมีความคุ้มค่าหรือไม่ ซึ่งจะขออธิบายดังนี้

โดยทั่วไปแล้วการเลือกตั้งเป็นการทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาก็ตาม จะใช้เงินงบประมาณในการจัดการ

เลือกตั้งครั้งละประมาณ 3-4 พันล้านบาท ซึ่งเงินงบประมาณจำนวนดังกล่าวเป็นเงินงบประมาณที่ใช้แล้วหมดไป ทั้งนี้ หากนับสถิติการจัดการเลือกตั้งเป็นการทั่วไปครั้งล่าสุดย้อนหลังไปอีก 10 ปี คือระหว่างปี พ.ศ. 2548-2557 จะพบว่า ประเทศไทยมีการจัดการเลือกตั้งเป็นการทั่วไปหรือการจัดการลงคะแนนที่มีลักษณะเทียบเคียงกันได้กับการเลือกตั้งเป็นการทั่วไป จำนวน 9 ครั้ง (เฉลี่ยแล้วมีการจัดการเลือกตั้งทั่วไปทุกปี) แบ่งเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปจำนวน 5 ครั้ง การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาเป็นการทั่วไปจำนวน 3 ครั้ง และการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญจำนวน 1 ครั้ง ดังนี้

- การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาเป็นการทั่วไปเมื่อวันที่ 30 มีนาคม พ.ศ. 2557
- การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557
- การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554
- การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาเป็นการทั่วไปเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2551
- การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550
- การออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2550
- การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาเป็นการทั่วไปเมื่อวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2549
- การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549
- การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548

จากข้อมูลดังกล่าว สามารถประมาณการเงินงบประมาณที่ใช้ในการจัดการเลือกตั้งย้อนหลัง 10 ปี ได้ราว 27,000-36,000 ล้านบาท ซึ่งหากประเทศไทยยังไม่ปรับระบบการเลือกตั้งจากการเลือกตั้งแบบเดิมคือแบบกากบาทในกระดาษมาเป็นระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ ประเทศไทยก็จะต้องใช้เงินงบประมาณในการจัดการเลือกตั้งที่ใช้แล้วหมดไปในจำนวนไม่น้อยกว่าในอดีต ซึ่งในอนาคตอันใกล้ก็จะมีการจัดการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2559 ในวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2559 ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจึงควรปรับระบบการเลือกตั้งจากการเลือกตั้งแบบเดิมคือการกากบาทในกระดาษมาเป็นระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งเป็นการลงทุนในระบบและเครื่องลงคะแนนเพียงครั้งเดียว (จะมีก็เพียงค่าใช้จ่ายเล็กน้อยเพื่อการซ่อมบำรุงตามกำหนดระยะเวลาเท่านั้น) แต่สามารถนำมาใช้ในการเลือกตั้งได้หลายครั้ง ทั้งการเลือกตั้ง

ทั่วไประดับประเทศ การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น การเลือกตั้งซ่อมทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น หรือการเลือกตั้งอื่นๆ ที่เกิดขึ้นเป็นประจำ ซึ่งจะทำให้ความคุ้มค่าในแง่ของการใช้งบประมาณในการจัดการเลือกตั้ง และยังเป็น การเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการเลือกตั้งอีกด้วย

4.3.4 การเตรียมความพร้อมด้านกฎหมาย

การเตรียมความพร้อมด้านกฎหมายเป็นประเด็นที่มีความสำคัญมากที่สุด กล่าวคือ การจะนำ การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยได้นั้น จะต้อง มีบทบัญญัติของกฎหมายให้อำนาจหรือรับรองไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายสูงสุด คือ รัฐธรรมนูญ โดยรัฐธรรมนูญฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ถือเป็นฉบับที่ 19 นับตั้งแต่ประเทศไทยมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ทั้งนี้ เมื่อพิจารณา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ก็จะพบว่า รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวเป็นรัฐธรรมนูญที่ไม่มีบทบัญญัติ เกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีสาเหตุมาจากรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวเป็น รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวซึ่งบัญญัติขึ้นหลังการรัฐประหารรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่มีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร ส่งผลให้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวถูกบัญญัติไว้อย่างสั้นๆ คือ มีเพียง 48 มาตราเท่านั้น กอปรกับเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่รอการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ด้วยเหตุนี้ รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวจึงไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

แต่หากพิจารณา รัฐธรรมนูญฉบับที่มีการร่างในเวลาต่อมา คือ ร่างรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับเสนอสภาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) ที่มีนายบวรศักดิ์ อุวรรณโณ เป็น ประธานคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ ก็จะพบว่า ร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวเป็นร่าง รัฐธรรมนูญที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์บัญญัติไว้ กล่าวคือ มาตรา 103 วรรคสอง บัญญัติไว้ว่า “การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนน โดยตรงและลับ โดยให้ลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละแบบแยกกันโดยระบบ อิเล็กทรอนิกส์หรือวิธีอื่น”⁷ จะเห็นได้ว่าร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวให้ความสำคัญเกี่ยวกับการ เลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นอย่างยิ่งถึงกับบัญญัติไว้ในร่างรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุด ซึ่งถือได้ว่าร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวเป็นร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกและฉบับเดียวที่มีการบัญญัติ เกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ไว้ อย่างไรก็ตาม ร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวไม่ผ่านความ เห็นชอบจากสภาปฏิรูปแห่งชาติ

⁷มาตรา 103, ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับเสนอสภาปฏิรูปแห่งชาติ.

ร่างรัฐธรรมนูญฉบับต่อมาซึ่งก็คือ ร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่จะมีการลงประชามติในวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2559 ที่มีนายมีชัย ฤชุพันธุ์ เป็นประธานคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ เมื่อพิจารณาเนื้อหาของรัฐธรรมนูญจะพบว่า ร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวเป็นร่างรัฐธรรมนูญที่ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งแตกต่างจากร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับเสนอสภาพปฏิรูปแห่งชาติ ที่มีนายบวรศักดิ์ อุวรรณโณ เป็นประธานคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญอย่างมีนัยสำคัญ

เป็นที่แน่ชัดว่า การบัญญัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ไว้ในรัฐธรรมนูญจะเป็นผลดีต่อการนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยอย่างแน่นอน เนื่องจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญจะกลายเป็นกลไกในการกำกับให้หน่วยงานภาครัฐต้องดำเนินการให้มีการนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม ใช่ว่าการไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์อยู่ในรัฐธรรมนูญจะเป็นผลเสียต่อการนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยเพียงด้านเดียวอย่างที่คนส่วนใหญ่เข้าใจกัน การไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์อยู่ในรัฐธรรมนูญอาจเป็นการเปิดโอกาสให้มีการบัญญัติการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ไว้ในกฎหมายอื่นที่มีศักดิ์ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญ อาทิ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้อง, พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง และพระราชกฤษฎีกาที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น อันจะช่วยให้การนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยเป็นไปอย่างสะดวกมากขึ้น เพราะการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติเป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาหรือสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ส่วนการตราพระราชกฤษฎีกาเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี ซึ่งจะส่งผลดีต่อการนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทย

นอกจากรัฐธรรมนูญแล้ว ยังมีกฎหมายในชั้นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งที่จะต้องถูกปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้การนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบังเกิดประสิทธิผล ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งที่จะต้องถูกพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มีอย่างน้อย ดังนี้

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554

- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ พ.ศ. 2552

- พระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2554

- พระราชบัญญัติว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2542

ทั้งนี้ การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังกล่าวให้มีความสอดคล้องกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่จะมีขึ้นในอนาคต จะช่วยทำให้การนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบังเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

4.3.5 การกำกับดูแลที่ดี

การนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยถือเป็นเรื่องใหม่ ซึ่งการจะนำมาใช้ในการเลือกตั้งจนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกำกับดูแลที่ดี โดยแนวทางในการกำกับดูแลนั้น ควรเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) หรือก็คือหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ซึ่งประกอบด้วยหลักการสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ (1) หลักคุณธรรม คือการดำเนินการอย่างถูกต้องดีงาม (2) หลักนิติธรรม คือการดำเนินการตามกฎหมาย (3) หลักความคุ้มค่า คือ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (4) หลักความรับผิดชอบ คือสามารถตรวจสอบการทำงานได้ (5) หลักความโปร่งใส คือการดำเนินการอย่างตรงไปตรงมา ปราศจากการทุจริตคอร์รัปชัน และ (6) หลักการมีส่วนร่วม คือการรับฟังและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็นได้ ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (สำนักงาน กกต.) ต้องเป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักในการกำกับดูแลการนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทย ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งควรดำเนินการทบทวนระเบียบ ข้อบังคับขององค์กรว่ามีความพร้อม มีความรัดกุมต่อการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มากน้อยเพียงใด หากระเบียบ ข้อบังคับที่มีอยู่ไม่มีความพร้อม หรือหละหลวม สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขโดยด่วน เพื่อให้เกิดการกำกับดูแลที่ดี นอกจากนี้ การกำกับดูแลการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ยังต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ด้วย เช่น การได้ริ้วความร่วมมือจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สตช.) ความร่วมมือจากกระทรวงมหาดไทย (มท.) ความร่วมมือจากกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นต้น ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งอาจขอความร่วมมือจากหน่วยงานดังกล่าวผ่านการเจรจากับหน่วยงานเหล่านั้นโดยตรง หรืออาจร้องขอไปยังคณะรัฐมนตรีให้สั่งการไปยังหน่วยงานเหล่านั้นให้ความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการกำกับดูแลที่ดีนั่นเอง

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ จะเป็นการสรุปผลการศึกษา และการให้ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเลือกตั้ง ข้าราชการประจำ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (สำนักงาน กกต.) เกี่ยวกับความมีประสิทธิภาพของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ การเตรียมความพร้อมสำหรับนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทย และแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ในการกำหนด TOR สำหรับการจัดหาเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาทฤษฎีเปรียบเทียบและวิธีการปฏิบัติของการเลือกตั้งแบบเดิม (กากบาท ใสต์ นับคะแนน) และศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นของการเลือกตั้งแบบเดิม รวมไปถึงศึกษาทฤษฎีเปรียบเทียบและวิธีการปฏิบัติของการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ พร้อมทั้งทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของรูปแบบการเลือกตั้งทั้งสอง เพื่อศึกษาถึงจุดเด่น-จุดด้อยของแต่ละรูปแบบ ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการเลือกตั้งของประเทศไทยต่อไป ผู้วิจัยได้เลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In depth interview) โดยประชากรกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเลือกตั้ง และข้าราชการประจำสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (สำนักงาน กกต.) ทั้งนี้ ก่อนที่จะสรุปผลการศึกษาผู้วิจัยใคร่ขอเสนอข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมาโดยสังเขป ดังนี้

การลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Voting) หมายถึง การนำระบบหรือเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการลงคะแนนเลือกตั้ง ซึ่งการลงคะแนนด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีรูปแบบที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับรูปแบบของเทคโนโลยีที่นำมาใช้ และยังขึ้นอยู่กับภูมิหลังทางวัฒนธรรมของประเทศนั้นๆ ด้วย ซึ่งมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น โดยการลงคะแนนด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

(1) การลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้ง (polling place e-voting) คือ การลงคะแนนที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องทำการลงคะแนนที่หน่วยเลือกตั้งด้วยตนเอง และถูกตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่ผู้

ควบคุมการลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้ง เช่น การลงคะแนนโดยใช้ระบบจอสัมผัสและตรวจนับด้วยเครื่องประมวลผลหรือรวมคะแนนทันทีภายหลังการลงคะแนนของผู้ลงคะแนนแต่ละคน การลงคะแนนโดยใช้คอมพิวเตอร์และตรวจนับด้วยเครื่องรวมคะแนนจากเครือข่ายภายในหน่วยเลือกตั้ง เป็นต้น

(2) การลงคะแนนนอกหน่วยเลือกตั้ง (remote e-voting) คือ การลงคะแนนที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถลงคะแนนเสียงที่ใดก็ได้ นอกหน่วยเลือกตั้ง เช่น การลงคะแนนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การลงคะแนนด้วยโทรศัพท์ เป็นต้น

ในส่วนของการทำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งในประเทศไทยนั้น ผู้ศึกษาพบว่าส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณหรือเชิงสำรวจโดยมุ่งศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกตั้ง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งของประชาชน รวมไปถึงเป็นการมุ่งศึกษาไปที่ตัวระบบเลือกตั้งเสียเป็นส่วนใหญ่ แทบจะไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับการลงคะแนนเลือกตั้งเลย ไม่ว่าจะเป็นในเชิงประสิทธิภาพหรือในเชิงปัญหาของรูปแบบการลงคะแนนเลือกตั้งที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน หรือการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ก็ยังมีงานศึกษาอยู่ค่อนข้างจำกัด ผู้ศึกษาจึงได้พยายามสืบค้นและทบทวนงานวิจัยที่มีประเด็นใกล้เคียงกับที่กำลังศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์การเลือกตั้งที่กำลังศึกษา และเพื่อนำมาปรับประยุกต์ใช้กับงานวิจัยของผู้ศึกษาเอง โดยผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของการศึกษาในครั้งนี้มาจากหลากหลายสาขาวิชาหลากหลายองค์ความรู้ เรียกได้ว่ามีมุมมองที่ใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์ที่แตกต่างกันไป ทั้งจากมุมมองทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ (วิทยาศาสตร์), มุมมองทางด้านกฎหมาย (นิติศาสตร์) รวมไปถึงมุมมองทางด้านรัฐศาสตร์ สำหรับงานวิจัยชิ้นสำคัญที่ควรกล่าวถึงก็คือบทความเรื่อง “เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์: ประสบการณ์ของต่างประเทศเพื่อการประยุกต์ใช้กับประเทศไทย” ของจุมไร ทังพงษ์ (2550) ที่ได้ศึกษารูปแบบของการนำเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเลือกตั้งของประเทศต่างๆ จำนวน 12 ประเทศ ได้แก่ (1) อินเดีย (2) บราซิล (3) เบลเยียม (4) ออสเตรเลีย (5) ฝรั่งเศส (6) ญี่ปุ่น (7) สหรัฐอเมริกา (8) ไอร์แลนด์ (9) เอสโตเนีย (10) สวิตเซอร์แลนด์ (11) แคนาดา และ (12) สหราชอาณาจักร พร้อมทั้งนำประสบการณ์ของประเทศต่างๆ เหล่านี้มาเป็นข้อพิจารณาและการนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับประเทศไทย ซึ่งมีส่วนช่วยให้ผู้ศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ประสบการณ์การนำเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเลือกตั้งของประเทศต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

ในลำดับต่อไป ผู้วิจัยจะได้ชี้ให้เห็นถึงความมีประสิทธิภาพประสิทธิผลของเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์การเอื้อต่อการใช้สิทธิเลือกตั้งของผู้พิการและความร่วมมือระหว่างภาครัฐ-ภาคเอกชนทั้งในไทยและต่างประเทศ (Public Private Partnerships: PPPs) ในการจัดหาเครื่อง

ลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ รวมไปถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ในการกำหนด TOR สำหรับการจัดหาเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์ ดังต่อไปนี้

5.1.1 ความมีประสิทธิภาพของเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์

จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเลือกตั้ง ข้าราชการประจำสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (สำนักงาน กกต.) พบว่า การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นระบบการเลือกตั้งที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการเลือกตั้งแบบเดิมคือการกาบัตร ดังเหตุผลต่อไปนี้

(1) ไม่มีบัตรเสียเนื่องจากการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นระบบที่มีความยืดหยุ่นมากกว่าการใช้บัตรเลือกตั้ง

(2) ช่วยประหยัดงบประมาณในระยะยาว เนื่องจากเครื่องลงคะแนนสามารถนำมาใช้ในการเลือกตั้งครั้งต่อไปได้ และสามารถนำมาใช้ในการเลือกตั้งได้ทุกรูปแบบ ทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และการลงประชามติ ดังนั้นการใช้เครื่องลงคะแนนจึงมีความคุ้มค่า

(3) ช่วยลดปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อม

(4) มีความสะดวก รวดเร็ว รู้ผลไว สามารถที่จะทราบผลได้ทันทีหลังปิดการลงคะแนน ไม่ต้องเสียเวลาในการนับคะแนน

(5) ช่วยให้ประชาชนมีความสะดวกและง่ายในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

(6) มีกระบวนการตรวจสอบคะแนนที่สามารถตรวจสอบความถูกต้องระหว่างจำนวนคนที่มาลงคะแนนกับจำนวนคะแนนเสียงที่ได้จากการประมวลผลคะแนนตอนท้ายในแต่ละพื้นที่ (check and balance)

(7) มีระบบที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้พิการทางสายตา

(8) การลงคะแนนเลือกตั้งในรูปแบบ Overseas จะช่วยเพิ่มจำนวนคนในการลงคะแนนเสียงให้มากขึ้น

ทั้งนี้ การพิจารณาประสิทธิภาพตามแนวคิดของ Gordon et al.(1990) ที่กล่าวว่า ประสิทธิภาพ คือ ความสัมพันธ์ที่ได้สัดส่วนระหว่างคุณภาพและปริมาณของปัจจัยนำเข้า คุณภาพและปริมาณของปัจจัยส่งออกจากการผลิต และการพิจารณาประสิทธิภาพตามแนวคิดของ Campball (1977) ที่กล่าวว่า ประสิทธิภาพ คือ อัตราส่วนที่สะท้อนให้เห็นการเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติงานหนึ่งหน่วยต่อค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปในการปฏิบัติงานหนึ่งหน่วยนั้น ทั้งนี้ การพิจารณาถึงประสิทธิภาพมักพิจารณาใน 2 มิติ ได้แก่ (1) การพิจารณาประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนทางการเงินหรือต้นทุนทางทรัพยากร ซึ่งจะพบว่า การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์จะช่วยประหยัดงบประมาณในระยะยาว (มีประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนทางการเงิน) และช่วยลดปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นระบบการเลือกตั้งที่ไม่มีบัตรเสีย (มีประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนทางทรัพยากร)

นอกจากนี้ หากพิจารณาให้ลึกลงไปในกรณีของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในรูปแบบ Overseas ก็ สามารถกล่าวได้ว่าการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนทางการเงินหรือต้นทุนทางทรัพยากร เนื่องจากการเปิดให้ใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในครั้งหนึ่งๆ จะมี ต้นทุนคงที่ (fixed cost) อยู่แล้วการที่การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในรูปแบบ Overseas ได้ช่วยเพิ่ม จำนวนคนในการลงคะแนนเสียงให้มากขึ้นก็จะทำให้ต้นทุนในการจัดการเลือกตั้งเฉลี่ยต่อหัวลดลง (ต้นทุนในการจัดการเลือกตั้งเท่าเดิม แต่มีคนมาลงคะแนนเสียงมากขึ้น ทำให้ต้นทุนเฉลี่ยต่อหัวลดลง ถือเป็นความมีประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนทางการเงินหรือต้นทุนทางทรัพยากรที่เพิ่มขึ้น) และ (2) การ พิจารณาประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนทางเวลาซึ่งจะพบว่า การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มีความ สะดวก รวดเร็ว รู้ผลไวและมีกระบวนการตรวจสอบคะแนนที่สามารถตรวจสอบความถูกต้องระหว่าง จำนวนคนที่มาลงคะแนนกับจำนวนคะแนนเสียงที่ได้จากการประมวลผลคะแนนตอนท้ายในแต่ละ พื้นที่ได้ (มีประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนทางเวลา)

5.1.2 ความมีประสิทธิภาพของเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์

ประสิทธิผลตามแนวคิดของ Daft (2004) ที่กล่าวว่า ประสิทธิภาพ คือ ระดับที่ องค์การบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ซึ่งในการพิจารณาประสิทธิภาพของเครื่องลงคะแนน อิเล็กทรอนิกส์นั้น จะต้องพิจารณาจากความมุ่งหมายของการจัดให้มีการเลือกตั้ง ซึ่งก็คือ การได้มาซึ่ง ตัวแทนของปวงชนชาวไทยอย่างสุจริต โปร่งใส และเที่ยงธรรม ซึ่งการเลือกตั้งด้วยระบบ อิเล็กทรอนิกส์สามารถตอบโจทย์ดังกล่าวได้ นอกจากนี้ การเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ยังมีความ โปร่งใส มีความน่าเชื่อถือในระดับหนึ่ง ซึ่งได้รับการยอมรับจากต่างชาติมากกว่า และการได้รับการ ยอมรับในเรื่องความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของการเลือกตั้งนั้นยังส่งผลต่อมิติอื่นๆ ตามมา รวมไปถึงการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์จะไม่มีปัญหาในการโต้แย้งเรื่องคัดค้านการวินิจฉัยบัตร ดิบัตรเสียของกรรมการประจำหน่วย และยังจะช่วยลดปัญหาการทุจริตที่อาจเกิดขึ้นในขั้นตอนการขน ย้ายหีบบัตรเลือกตั้งได้อีกด้วย

5.1.3 เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์เอื้อต่อการใช้สิทธิของผู้พิการ

นอกจากเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์จะมีประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนทาง การเงินหรือต้นทุนทางทรัพยากร และมีประสิทธิภาพในแง่ต้นทุนทางด้านเวลา รวมทั้งมีประสิทธิภาพ ในแง่ความมุ่งหมายของการจัดให้มีการเลือกตั้ง ซึ่งก็คือ การได้มาซึ่งตัวแทนของปวงชนชาวไทยอย่าง สุจริต โปร่งใส และเที่ยงธรรมแล้ว เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ยังเอื้อต่อการใช้สิทธิของผู้พิการ โดยเฉพาะผู้พิการทางสายตาอีกด้วย เพราะปฏิเสธไม่ได้ว่าผู้พิการก็ถือเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย เช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นภาระหน้าที่ของผู้จัดการเลือกตั้ง (คณะกรรมการการ เลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง) ในการที่จะสรรหาวิธีการที่สะดวกในการแสดง เจตจำนงของประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า รวมทั้งผู้พิการด้วย ทั้งนี้ เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์

จะเข้ามามีส่วนอย่างสำคัญในการอำนวยความสะดวกในการใช้สิทธิของผู้พิการ กล่าวคือ เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์จะมีระบบอักษรเบรลล์สำหรับผู้พิการทางสายตา ในกรณีที่ผู้พิการทางสายตาไม่รู้อักษรเบรลล์ รวมไปถึงประชาชนทั่วไปที่ไม่รู้หนังสือ เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ก็จะมีระบบเสียงในการอำนวยความสะดวกในการใช้สิทธิของผู้พิการทางสายตาที่ไม่รู้อักษรเบรลล์และประชาชนทั่วไปที่ไม่รู้หนังสือดังกล่าว การนำเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์มาอำนวยความสะดวกต่อการใช้สิทธิของผู้พิการได้เกิดขึ้นแล้วในหลายประเทศ เช่น ในประเทศญี่ปุ่น ประเทศออสเตรเลีย เป็นต้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ไม่เพียงแต่มีประโยชน์ต่อการใช้สิทธิของประชาชนทั่วไป แต่ยังมีประโยชน์ต่อการใช้สิทธิของผู้พิการอีกด้วย ซึ่งถือเป็นความมีประสิทธิภาพอีกประการหนึ่งของเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์

5.1.4 ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ-ภาคเอกชนทั้งในไทยและต่างประเทศ (Public Private Partnerships: PPPs)

หากจะนำการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทยอย่างจริงจัง ควรพิจารณาว่า ภาครัฐไทยจะพัฒนาเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ด้วยตนเองหรือจะจัดซื้อจัดหาเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์จากต่างประเทศ โดยในปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้ว่าจ้างบริษัท วิทยูการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ให้ออกแบบและพัฒนาเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 ซึ่งต้องยอมรับว่าการออกแบบและพัฒนาเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ของบริษัท วิทยูการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ยังมีข้อจำกัดบางประการ ยกตัวอย่างเช่น เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์รุ่นปัจจุบัน (รุ่นที่ 4) สามารถรองรับผู้สมัครได้ 30 คนต่อเขตเลือกตั้งโดยในการเลือกตั้งทั่วไปในบางเขตเลือกตั้งอาจมีผู้สมัครมากกว่า 30 คนต่อเขตเลือกตั้ง ซึ่งจะทำให้เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์รุ่นที่บริษัท วิทยูการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ออกแบบและพัฒนาขึ้นมาไม่ตอบโจทย์การเลือกตั้งดังกล่าว อีกวิธีการหนึ่งคือการจัดซื้อระบบ (Software) และเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ (Hardware) จากบริษัทในต่างประเทศก็สามารถดำเนินการได้ นอกจากนี้วิธีการสองประการข้างต้น ภาครัฐไทยสามารถเลือกวิธีการนอกเหนือจากนี้ได้ นั่นก็คือ การที่ภาครัฐไทยร่วมลงทุนออกแบบและพัฒนาเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์กับภาคเอกชน หรือที่เรียกว่า “Public Private Partnerships: PPPs” ทั้งนี้ ภาครัฐไทยสามารถร่วมลงทุนกับภาคเอกชนในประเทศหรือต่างประเทศก็ได้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม และประโยชน์สาธารณะ (Public Interests) ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าวจะต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์

5.2 ข้อเสนอแนะ: แนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ในการกำหนด TOR สำหรับการจัดหาเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์

จากการสัมภาษณ์นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเลือกตั้ง ข้าราชการประจำสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (สำนักงาน กกต.) ทำให้ผู้วิจัยมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มากพอสมควร ในการนี้ใคร่ขอแนะนำแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ในการกำหนดขอบข่ายการดำเนินงาน (Terms of References: TOR) สำหรับการจัดซื้อ/จัดหาเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อนำมาใช้ในการเลือกตั้งในประเทศไทย มีดังนี้

5.2.1 คุณสมบัติของผู้รับจ้าง

ผู้รับจ้างจัดหาเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์จะต้องมีความเชี่ยวชาญ มีความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ และมีผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการให้บริการเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์ในระยะเวลาย้อนหลังไม่น้อยเกินไป ทั้งนี้ ควร มีผลการดำเนินงานย้อนหลังไม่น้อยกว่า 5 ปี

5.2.2 คุณสมบัติของเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์

เครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์จะต้องมีสมรรถนะขั้นสูงในการระบุตัวตนผู้ออกเสียงเลือกตั้ง มีความสามารถในการป้องกันการแทรกแซงจากผู้ไม่ประสงค์ดี มีระบบการแจ้งเตือนการลงคะแนนที่จะทำให้ผลคะแนนเป็นโมฆะ สามารถแก้ไขการออกเสียงลงคะแนนได้ จนกว่าผู้ออกเสียงจะยืนยันการลงคะแนน สามารถใช้คู่ขนานกับช่องทางการออกเสียงลงคะแนนแบบอื่นได้ (เช่น การใช้บัตรออกเสียงลงคะแนนแบบกระดาษ เป็นต้น) ที่สำคัญคือต้องมีความสามารถในการประมวลผลการเลือกตั้งที่ถูกต้องรวดเร็ว (มีประสิทธิภาพ) รวมทั้งมีระบบในการให้ความช่วยเหลือผู้พิการทางสายตา

5.2.3 การกำกับควบคุม

(1) เครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์จะต้องอยู่ภายใต้การกำกับควบคุมของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (คณะกรรมการ กกต.) หรือเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง

(2) ลิขสิทธิ์ของเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์จะต้องเป็นของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (สำนักงาน กกต.) หรือของรัฐบาลไทย

(3) ผู้รับจ้างจัดหาเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์จะต้องรับประกันเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์ทุกเครื่องภายในระยะเวลาที่เหมาะสม ทั้งนี้ ควรกำหนดระยะเวลาไว้อย่างน้อย 5 ปี

5.2.4 การอำนวยความสะดวก

(1) ผู้รับจ้างจัดหาเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์จะต้องอำนวยความสะดวกให้แก่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (สำนักงาน กกต.) ในการติดตั้ง ใช้งาน ซ่อมบำรุงเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งก่อน ในระหว่าง และหลังการจัดการเลือกตั้ง ทั้งนี้ ตามกรอบระยะเวลาที่ได้ตกลงไว้กับสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

(2) ผู้รับจ้างจัดหาเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์จะต้องอำนวยความสะดวกให้แก่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (สำนักงาน กกต.) ในการให้ความรู้ ฝึกอบรม เกี่ยวกับการใช้งานเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์แก่เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง รวมทั้งกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ทั้งก่อนและหลังการจัดการเลือกตั้ง ทั้งนี้ ตามกรอบระยะเวลาที่ได้ตกลงไว้กับสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

(3) สำหรับกรอบระยะเวลาในการที่ผู้รับจ้างจัดหาเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์จะต้องอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ ให้แก่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (สำนักงาน กกต.) นั้น ควรกำหนดกรอบระยะเวลาไว้อย่างเหมาะสม กล่าวคือ ไม่ควรกำหนดกรอบระยะเวลาไว้สั้นเกินไป เพื่อที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจะได้มีเวลาอย่างเพียงพอในการศึกษาวิธีการใช้งานเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างละเอียด ทั้งนี้ ควรกำหนดกรอบเวลาไว้อย่างน้อย 5 ปี

(4) ผู้รับจ้างจัดหาเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์จะต้องให้การสนับสนุนแก่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งในการนำเสนอการบริหารแผนงานของโครงการ, แผนการบริหารที่มีคุณภาพ และเอกสารอธิบายเกี่ยวกับรายละเอียดทั้งหมดเกี่ยวกับเครื่องออกเสียงอิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนข้อมูลทางเทคนิคของเครื่องออกเสียงอิเล็กทรอนิกส์

(5) ผู้รับจ้างจัดหาเครื่องลงคะแนนออกเสียงแบบอิเล็กทรอนิกส์จะต้องมีทีมงานที่มีความพร้อมในการสนับสนุนการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งตลอดเวลา รวมทั้งต้องมีสำนักงานตั้งอยู่ในประเทศไทยเป็นการถาวรตลอดอายุสัญญา

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

พลอย สืบวิเศษ. “เอกสารประกอบการสอนวิชา รอ.6004 องค์กรสมัยใหม่.” กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2558.

อัสลียา นิยมไทย และคณะ. รายงานการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2548. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง, 2549.

บทความวารสาร

จุไร ทัพวงษ์. “เครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์: ประสบการณ์ของต่างประเทศเพื่อการประยุกต์ใช้กับประเทศไทย.” วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน ปีที่ 14 ฉ. 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม .2550) : 13-15.

วิทยานิพนธ์

จินดา อุษมาน. “ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษาในโครงการหนึ่งอำเภอ หนึ่งโรงเรียนในฝันในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.” วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2549.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรมการกงสุล. “วิธีการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร.” <http://www.consular.go.th/main/th/services/1314/19875> (สืบค้นเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2559).

กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ. “แนวความคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง.” http://www.gpf.or.th/cgi-bin/CMS/SecretaryGeneral/secretary_f_1.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2559).

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. “การเลือกตั้งแบบระบบบัญชีรายชื่อ.” <http://kpi2.kpi.ac.th/wiki/index.php/> (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2559).

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. “เลือกตั้งแบบแบ่งเขตและแบบรวมเขต.” <http://kpi2.kpi.ac.th/wiki/index.php/>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2559).

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. “การเลือกตั้งระบบผสม.” <http://kpi2.kpi.ac.th/wiki/index.php/> (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2559).

ประจักษ์ ก้องกีรติ. *นิทานสอนใจว่าด้วยความโง่ จน เจ็บ ของผู้เลือกตั้งชนบท: มายาคติและอคติของนักรัฐศาสตร์ไทย*. <http://tu101.org/wp-content/uploads/2016/02/1-02.pdf>, 142-143 (สืบค้นเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2559).

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. *หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี*. http://www.ubu.ac.th/web/files_up/09f20111090210071513.docx (สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2559).

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. เปิดตัว “ดาวเหนือ.” แอพฯ ช่วยหาสถานที่และข้อมูลการเลือกตั้ง. <http://www.aripfan.com/pheonec-northstar-vote/> (สืบค้นเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2559).

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. *หนังสือชุดประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง: วิธีประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง*. <http://www.ect.go.th> (สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2559).

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. “คู่มือคณะกรรมการนับคะแนนเลือกตั้ง (กนค.) สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นใหม่.” <http://www.ect.go.th/local1.pdf> (สืบค้นเมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2559).

สำนักวิจัยและพัฒนาการเลือกตั้ง, “ประวัติเครื่องลงคะแนนเลือกตั้ง,” <http://tvm.ect.go.th/about.php#.V1wJMvmLTIV> (สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2559).

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, แอปพลิเคชัน ตาสืบประวัติ, http://www.ect.go.th/th/?page_id=8824 (สืบค้นเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2559).

เอกสารอื่นๆ

มาตรา 103. ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับเสนอสภาพัฒนาการปกครอง

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

ภาคผนวก ก รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

งานวิจัยนี้ได้ทำการสัมภาษณ์กรรมการในคณะกรรมการพัฒนาเทคโนโลยีการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นคณะกรรมการของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จำนวน 4 ท่าน ได้แก่

1. ดร.ต้องการ แก้วเฉลิมทอง ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการเลือกตั้งและอาจารย์ประจำโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
2. นายอภิวัฒน์ เรืองทรัพย์ รักษาการในตำแหน่งรองผู้อำนวยการจังหวัดบึงกาฬ ช่วยปฏิบัติงานสำนักวิจัยและพัฒนาการเลือกตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (อดีตผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาระบบเทคโนโลยีเลือกตั้ง)
3. นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และผู้เชี่ยวชาญด้านการเลือกตั้ง (แหล่งข้อมูลไม่ประสงค์จะออกนาม)
4. ข้าราชการสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (แหล่งข้อมูลไม่ประสงค์จะออกนาม)

ภาคผนวก ข
สรุปการให้สัมภาษณ์

ภาคผนวก ข

สรุปการให้สัมภาษณ์

สรุปการให้สัมภาษณ์ของ ดร.ต้องการ แก้วเฉลิมทอง

ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการเลือกตั้ง

และอาจารย์ประจำโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2559

1. จุดเด่น-จุดด้อยของการลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิมคืออะไร

จุดเด่นของการลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิมคือ ความเข้าถึงได้ง่ายของผู้ที่ไปลงคะแนนเสียง เพราะผู้ลงคะแนนเคยชินกับการลงคะแนนโดยการใช้บัตรเลือกตั้ง ประชาชนทุกเพศ ทุกวัยจึงมีความเข้าใจและสามารถเข้าถึงการลงคะแนนโดยการใช้บัตรเลือกตั้งได้ ส่วนจุดด้อยของการลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิมก็คือ (1) การเกิดบัตรเสีย เพราะมีบางคนที่ไม่คุ้นเคยกับตัวบัตร ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านความรู้ การศึกษาของคนไม่ดีพอ หรือมีความตั้งใจทำบัตรเสีย (2) ความคลาดเคลื่อนในประเด็นบัตรหายจากการเคลื่อนย้ายหีบบัตร

2. จุดเด่น-จุดด้อยของการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์คืออะไร

จุดเด่นของการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มีหลายประการ ได้แก่

- (1) การลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มีความง่าย สะดวก และเข้าถึงได้ง่าย
- (2) หากบริหารจัดการดีๆ การลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์จะสามารถลดงบประมาณได้เป็นจำนวนมาก ถ้าในระยะยาว ภาครัฐมีการควบคุมดูแลและสามารถประหยัดงบประมาณได้ (ต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลที่ดี)
- (3) การลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มีความรวดเร็วในการนับคะแนน
- (4) การลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์สามารถตรวจสอบจำนวนคนที่มาลงคะแนนได้(check and balance) ระหว่างจำนวนคะแนนเสียงกับคนที่ลงคะแนนในพื้นที่ จะไม่มีการลงคะแนนเยอะเกินกว่าที่ควรจะเป็น
- (5) การลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มีความปลอดภัยและมีความน่าเชื่อถือสูง (หน่วยงานหรือองค์กรที่เข้ามาดูแลจะต้องมีการดำเนินงานที่เป็นมาตรฐานในระดับโลก(world class) ไม่เช่นนั้นอาจกลายเป็นจุดด้อยแทน)

สำหรับจุดด้อยของการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ก็คือ ความไม่ปลอดภัย ความไม่น่าเชื่อถือ และมีความเสี่ยง เนื่องจากการทำเป็นอิเล็กทรอนิกส์ข้อมูลทุกอย่างมันเหมือนอยู่ในกล่อง (Black box) ปัญหาคือเราไม่รู้ข้างในมันคืออะไร เพราะมันถูกใส่รหัสซ่อนรหัส

เข้าไป ซึ่งจริงๆ แล้วเพื่อป้องกันระบบ ถ้าคนควบคุมดูแลไม่ดีไม่ได้มาตรฐานมันจะกลายเป็นเอื้อประโยชน์ให้เกิดการบิดเบือนหรือโง่งการเลือกตั้งขึ้นมาได้

3. การนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้มีความเหมาะสมกับประเทศไทยมากน้อยเพียงใด

การนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้มีความเหมาะสมกับประเทศไทยถือว่ามีความเหมาะสม กล่าวคือ ถ้าหน่วยงานหรือองค์กรจัดการเลือกตั้งมีมาตรฐานเพียงพอ ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ก็จะค่อนข้างเหมาะสม แต่พอเป็นในระดับโลก ก็จะมีการแทรกแซงทางการเมืองเกิดขึ้นประเทศอื่นๆ ที่เป็นมหาอำนาจจะสามารถแทรกแซงได้

4. ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์จะช่วยพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งของไทยได้มากน้อยเพียงใด

ระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์จะช่วยในการพัฒนาประสิทธิภาพในการเลือกตั้งได้มาก แต่ทุกอย่างมันต้องเอื้อกันหมด คำถามนี้ไม่สามารถฟันธงได้ว่าดี/ไม่ดี แต่อยู่ที่ที่มา ระบบตอนนี้มีอยู่ 2 ระบบ แต่ยังไม่ฟันธงว่าประเทศไทยจะเลือกแบบไหน

(1)ระบบที่คนไทยพัฒนาเอง-ระบบเก่าที่บริษัท วิทยูการบินแห่งประเทศไทย จำกัด พัฒนาขึ้นมา จุดอ่อนคือ บริษัท วิทยูการบินแห่งประเทศไทย จำกัด ไม่เคยทำระบบนี้มาก่อน ใช้วิธีการศึกษาโดยการไปศึกษาดูงาน ว่า บริษัทในต่างประเทศทำอะไร แล้วพยายามมาดัดแปลง แต่ของจริงมันไม่ง่ายอย่างนั้น มันมีกลไก มีรหัส (code)ในการป้องกันที่ซับซ้อนกว่านั้นเยอะ องค์กรที่ใช้ระบบที่บริษัท วิทยูการบินแห่งประเทศไทย จำกัด พัฒนาขึ้นยังมีประเด็นของนักการเมืองที่คาดว่าจะสามารถลือคจำนวนคะแนนเสียงได้เพราะมันอยู่ในกล่องดำๆ ทำให้ตอนนี้ นักการเมืองยังต่อต้านเพราะเขายังไม่รู้วิธีที่จะสามารถควบคุมได้ ยังไม่รู้ว่า การเลือกตั้งระบบอิเล็กทรอนิกส์จะมาในรูปแบบไหน ตอนนี้มันยังไม่ชัดเจน แต่ถ้าในระบบเก่าเขาสามารถควบคุมเสียงได้ ถ้าระบบการเลือกตั้งเป็นระบบที่คนไทยคิดเองในบริษัท วิทยูการบินแห่งประเทศไทย จำกัด จะถูกแทรกแซงได้ง่ายมากจากนักการเมือง

(2)ถ้าเป็นระบบของต่างประเทศ นักการเมืองจะแทรกแซงได้ยากหน่อย แต่ปัญหาก็คือต่างประเทศอาจจะแทรกแซงเอง มันจะกลายเป็นเกมระดับโลกไป ทุกวันนี้เราพยายามกันไม่ให้ต่างชาติเข้ามายุ่งอะไรกับเรามากทางด้านระบบ ด้านการเมือง ด้านระบบการปกครอง เคยมีแนวคิดที่จะเชิญองค์กรต่างชาติ เขามานั่งเป็นกรรมการด้วยดีไหม เพื่อจะช่วยในการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทย ปรากฏว่าทุกคนต่อต้านหมดเลย โดยเฉพาะนักการเมือง เพราะเขากลัวจะถูกแทรกแซงจากระดับโลก

สรุปก็คือ ตอนนี้ยังไม่ชัดเจนว่าจะใช้ระบบไหน ถ้าใช้ระบบเดียวกันทั้งประเทศ 98,000 หน่วย ต้นทุนจะถูก เพราะเป็นการซื้ออุปกรณ์คราวเดียวแล้วใช้ในระยะเวลา แต่ก็จะมีประเด็นที่เขา (บริษัทต่างประเทศ) จะไม่ยอมให้ลดราคา (cost down)คือตอนนี้วิธีคิดของพวกบริษัท ใช้วิธีคิดที่ปกติแล้ว ประเทศไทยใช้งบในการเลือกตั้งครั้งละเท่าไร (ประมาณ 3-4 พันล้านบาทต่อครั้ง) เขาก็ใช้ตัวนี้

เป็นเกณฑ์ แล้วเขาก็คำนวณไป คือเขาไม่คิดต้นทุนจริงๆ ไม่ได้คิดจากฐานราคา (cost base) หรือฐานกระบวนการ (process base) แต่เขาคิดจากมูลค่าของที่เราใช้อยู่ทุกวันนี้ ปัญหาในปัจจุบันประการหนึ่งคือ ทีมงานที่เข้ามาทำงานของเราดันไม่มีพวกเศรษฐศาสตร์เข้ามา มันก็เลยไม่มีใครมาติดตามตรวจสอบ (follow up) ในเรื่องของความคุ้มค่า

5. หากประเทศไทยจะนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ควรมีการเตรียมความพร้อมในด้านใดบ้าง (เช่น ด้านกฎหมาย ด้านการให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน ด้านการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน ฯลฯ)

(1) แก้ไขรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับที่ร่างขึ้นมาในปัจจุบัน (ฉบับนายมีชัย ฤชุพันธุ์) ไม่มีการเขียนถึงระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าภาครัฐก็ยังไม่ให้ความสำคัญกับระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์แตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับก่อนหน้า (ฉบับนายบวรศักดิ์ อุวรรณโณ) ที่ระบุเกี่ยวกับระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ไว้

(2) ควรมีกฎหมายชั้นพระราชบัญญัติรองรับการเลือกตั้งด้วยระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ไม่เช่นนั้นอาจเกิดปัญหาในเรื่องการตีความและการบังคับใช้

(3) การมีส่วนร่วมของข้าราชการ/คณะกรรมการการเลือกตั้งที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบก็ยังไม่ได้มีความเข้าใจกันทุกคน ก็ยังต้องมีการอบรมกันอยู่

(4) การให้ความรู้แก่ประชาชน โดยบรรจุเข้าไปในหลักสูตรการเรียน เพื่อให้เกิดความคุ้นชิน เชื่อว่าใช้เวลาไม่นาน เพราะในปัจจุบันประชาชนสามารถเข้าถึงอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ได้ง่าย เช่น ชวนมาใช้โทรศัพท์สมาร์ทโฟนก็น่าจะคุ้นชินกับการกดอะไรพวกนี้อยู่แล้ว

6. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

ควรทำความร่วมมือระหว่างภาครัฐ-ภาคเอกชนทั้งในไทยและต่างประเทศ (Public Private Partnerships: PPPs) ในการนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทย

สรุปการให้สัมภาษณ์ของนายอภิวัฒน์ เริงทรัพย์

รักษาการในตำแหน่งรองผู้อำนวยการจังหวัดบึงกาฬ ช่วยปฏิบัติงานสำนักวิจัยและพัฒนาการเลือกตั้ง
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (อดีตผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาระบบเทคโนโลยีเลือกตั้ง)

เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2559

1. จุดเด่น-จุดด้อยของการลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิมคืออะไร

จุดเด่นของการลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิม มีหลายประการ ได้แก่

(1) การลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิมง่าย กล่าวคือ ประชาชนมีความคุ้นชินกับการใช้บัตร
ซึ่งเราใช้บัตรมาตั้งแต่การเลือกตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2576 ตั้งแต่มีการเลือกตั้งครั้งแรก เราใช้บัตรมาโดย
ตลอดทำให้ประชาชนเกิดความคุ้นชิน แต่ก็อาจจะมีเปลี่ยนแปลงรูปแบบบัตรไป อย่างไรก็ตามแล้วแต่
ประชาชนก็เกิดความคุ้นชินกับการกาบัตร

(2) การลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิมลงทุนไม่มากในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง แต่ในระยะ
ยาวอาจจะมีความคุ้มค่าใช้จ่ายมากก็ได้ในการลงทุนพิมพ์บัตร

(3) กรรมการประจำหน่วย ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ไม่ต้องมีการศึกษาทำความเข้าใจการเลือกตั้ง
แบบเดิม แต่ถ้าเปลี่ยนไปใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ก็ต้องมีการศึกษา ต้องมีการทำความเข้าใจ ต้องมีการ
ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการเลือกตั้งรูปแบบใหม่ ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก

สำหรับจุดด้อยของการเลือกตั้งแบบเดิม (ใช้บัตรเลือกตั้ง) มีหลายประการ ได้แก่

(1) การลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิมมีบัตรเสียจำนวนมาก

(2) การลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิมเสียงบประมาณในการจ้างบุคลากร และเสียเวลาใน
การวินิจฉัยบัตรดี/บัตรเสียของกรรมการประจำหน่วย

(3) การลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิมมีปัญหาโต้แย้ง/เรื่องร้องคัดค้านของผู้สมัครหรือผู้มี
สิทธิที่ไม่เห็นด้วยกับการวินิจฉัยบัตรดี/บัตรเสียของกรรมการประจำหน่วย

(4) ในการลงคะแนนเลือกตั้งแบบเดิมการพิมพ์บัตรแต่ละครั้งมันเป็นการทำลาย
สิ่งแวดล้อม (เลือกตั้งส.ส. ใช้บัตรประมาณร้อยล้านฉบับ) สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการพิมพ์บัตรแต่ละ
ครั้งรวมถึงค่าใช้จ่ายในการทำลายบัตรเลือกตั้ง และค่าสถานที่เก็บบัตรเลือกตั้ง

2. จุดเด่น-จุดด้อยของการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์คืออะไร

จุดเด่นของการลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์มีหลายประการ ได้แก่

(1) การลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์ไม่มีบัตรเสีย

(2) การลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์สะดวกรวดเร็ว ไม่เสียเวลาในการนับ
คะแนน ไม่เสียเวลาในการวินิจฉัยบัตร ไม่มีปัญหาในการโต้แย้งเรื่องคัดค้านการวินิจฉัยบัตร

(3) การลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำลายบัตร
เลือกตั้ง

(4) การลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์สามารถนำเครื่องลงคะแนนมาใช้ในการเลือกตั้งครั้งต่อๆ ไปได้ซึ่งจะคุ้มค่างว่าการเลือกตั้งแบบเดิม

(5) การลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์สามารถใช้ได้ในการเลือกตั้งทุกรูปแบบ ทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และการลงประชามติ

(6) การลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์ช่วยให้ประชาชนสะดวกและง่ายต่อการลงคะแนน เดิมที่ต้องมากา เปลี่ยนจากกามาเป็นกด มันก็จะง่ายขึ้น สะดวก รวดเร็วมากขึ้น

(7) การลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์รู้ผลไว เมื่อปิดการลงคะแนนก็สามารถที่จะทราบผลได้ทันที

จุดด้อยของการลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์มีหลายประการ ได้แก่

(1) จุดด้อยที่สำคัญที่สุดของการลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นเรื่องของการประชาสัมพันธ์ กล่าวคือ จะทำอย่างไรให้ประชาชนเกิดการยอมรับ ประชาชนต้องยอมรับเครื่องก่อนว่าเครื่องมันเชื่อถือได้ เชื่อมมันได้ กด 1 แล้วออกมาเป็น 1 การรวมผลคะแนนจากการลงคะแนนตั้งแต่ 08.00-16.00 น. ผลคะแนนมันเป็นไปตามนั้นจริงๆ เขาเรียกว่าความเชื่อมั่น ซึ่งจริงๆ แล้ว เครื่องมันก็ผ่านการทดสอบทดลองมาแล้ว มันเป็นไปตามมาตรฐานสากลที่เขาทดสอบกันอยู่แล้ว แต่ว่าจะทำอย่างไรให้ทั้งผู้สมัครเอง และประชาชนยอมรับ

(2) การประชาสัมพันธ์ให้ผู้มีสิทธิใช้เครื่องลงคะแนนเป็นอย่างไร เราต้องเน้นการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนออกมาทดลองใช้งานเกิดความเคยชินกับเครื่องลงคะแนน เพราะการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์จากการกามาเป็นกดมันเป็นเรื่องยาก การเปลี่ยนระบบอนาล็อกมาเป็นอิเล็กทรอนิกส์ ประชาชนเขารับลำบาก โดยเฉพาะคนรุ่นเก่า ไม่คุ้นชินกับเทคโนโลยี จะต้องใช้เวลาหน่อยในการสร้างให้เขาเกิดความเคยชินกับเทคโนโลยี

(3) ต้องใช้งบประมาณในการสร้างเครื่องลงคะแนน ในระยะแรกต้องใช้งบประมาณมากพอสมควร แต่ว่าในระยะยาวแล้วอาจจะคุ้มค่า เพราะเรานำกลับมาใช้ได้หลายครั้ง (ต้นทุนอยู่ที่ 1 สเปคของเครื่อง 2 จำนวนการผลิตมากน้อยแค่ไหน เป็น pilot project หรือ mass product ถ้าทำพร้อมกันทั้ง 98000 หน่วย (ทั้งประเทศ) มันอาจจะถูกลง แต่งบประมาณภายในประเทศอาจไม่เพียงพอ อาจจะต้องทยอยสร้างไป)

3. การนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้มีความเหมาะสมกับประเทศไทยมากน้อยเพียงใด

ในโลกปัจจุบันไม่ว่าจะทางยุโรป อเมริกา หรือแม้แต่ตะวันออกก็ใช้เทคโนโลยีเกือบทั้งหมด เราเองก็อยู่ในสังคมโลกเราก็ต้องใช้เทคโนโลยีมาพัฒนาประเทศ การเลือกทั้งเป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาประเทศ เราก็ควรที่จะนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเลือกตั้งด้วย เนื่องจากว่าประโยชน์ของการนำเทคโนโลยีมาใช้ มันคุ้มค่าและมันมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการ

ของการเลือกตั้งด้วย แล้วก็มีประโยชน์ในระยะยาวของการบริหารประเทศด้วย ซึ่ง e-voting เป็นที่ยอมรับในสังคมโลกอยู่แล้ว

การจะนำเครื่องลงคะแนนมาใช้กับประเทศไทยนั้นเหมาะสมหรือไม่ หรือประเทศไทยมีความพร้อมแล้วหรือยัง ตรงนี้เป็นประเด็นสำคัญ ขณะนี้ต้องพิจารณาในหลายมิติด้วยกัน ได้แก่

(1) ประเทศไทยมีความพร้อมมากน้อยขนาดไหน ประชาชนมีความพร้อมไหม งบประมาณมีความพร้อมไหม

(2) ความพร้อมของทางสำนักงานกกต. (ขณะนี้เรามีเครื่องรุ่นที่ 4 เรามีความพร้อมที่จะสามารถใช้เครื่องลงคะแนนได้)

(3) ความพร้อมของประชาชน ประเด็นนี้เราที่ต้องประชาสัมพันธ์อย่างเต็มที่ ต้องให้ประชาชนรับรู้ รับทราบเกี่ยวกับเครื่องลงคะแนนให้มาก

(4) งบประมาณ กล่าวคือ ขณะนี้ ในการดำเนินการต่างๆ เราก็ไม่ได้ดำเนินการทีเดียวทั้งหมดทั้งประเทศ คงต้องทยอยๆ ไปเป็นลำดับๆ ไป คงไม่ทำทั้งประเทศ

4. หากประเทศไทยจะนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ควรมีการเตรียมความพร้อมในด้านใดบ้าง (เช่น ด้านกฎหมาย ด้านการให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน ด้านการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน ฯลฯ)

การเตรียมความพร้อมที่สำคัญที่สุดคือ การเตรียมความพร้อมด้านกฎหมาย กล่าวคือกฎหมายต้องเปิดไว้ก่อน ต้องเอื้อประโยชน์ให้เรา ก่อน ในการเลือกตั้งระดับชาติต้องดูก่อนว่าในรัฐธรรมนูญกำหนดเอาไว้อย่างไร ถ้าในรัฐธรรมนูญไม่กำหนดต้องไปดูใน พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญ ถ้าใน พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญไม่กำหนด กกต.ก็สามารถที่จะออกระเบียบขึ้นได้ ณ ขณะนี้ในร่างปัจจุบันที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญที่มีนายมีชัย ฤชุพันธุ์ เป็นประธานอยู่ ร่างรัฐธรรมนูญปัจจุบันไม่ได้กำหนดไว้เลย ไม่เหมือนรัฐธรรมนูญฉบับของนายบวรศักดิ์ อุวรรณโณที่กำหนดให้ใช้เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ไว้ ก็ต้องไปดูกฎหมายแต่ละฉบับในรัฐธรรมนูญด้วย ซึ่งในขณะนี้ไม่ได้กำหนดไว้ก็เป็นข้อดี คือ มันก็ยืดหยุ่นได้ แต่กำหนดไว้ก็เป็นข้อดีเหมือนกัน คือบังคับให้ทำ กรณีไม่กำหนดไว้ก็ต้องไปดูใน พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าเขาเขียนอย่างไร (การเขียน พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญก็ต้องมีตัวแทนจาก กกต.เข้าไปด้วย) ซึ่งเราเองก็พัฒนาเครื่องลงคะแนนมาจนถึงรุ่นที่ 4 แล้ว 10 กว่าปีที่ผ่าน มา เราพัฒนามันมาตลอด เป็นลำดับๆ ซึ่ง กกต.เองก็ตั้งคณะกรรมการพัฒนาเทคโนโลยีขึ้นมา ซึ่งมีนักวิชาการจากบุคคลภายนอกมาเป็นคณะกรรมการในการพัฒนาเทคโนโลยี โดยเฉพาะเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ (electronic voting machine) เพื่อพัฒนาให้เหมาะสมกับประเทศไทย ว่าเครื่องลงคะแนนที่เหมาะสมกับประเทศไทยในอนาคตจะเป็นรูปแบบอย่างไร อาจจะเป็นรุ่นที่ 5 หรืออะไรก็แล้วแต่ คณะกรรมการพัฒนาเทคโนโลยีจะกำหนดรูปแบบให้เหมาะสม

ไกลไปกว่านั้นจะเป็นในเรื่องของ I-voting หรือเรียกกันว่า Internet voting เราก็ต้องไปดูในพ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าเขาเปิดช่องใหม่ ถ้าเขาเปิดช่องไว้ เราก็สามารถจะดำเนินการได้ ถ้าไม่เปิดช่องไว้หรือถ้าเขาไม่เขียนอะไร เราก็สามารถที่จะออกกฎหมายหรือออกประกาศหรือระเบียบเองได้ แต่ถ้าเขาเขียนลึกลงไปไม่ให้ดำเนินการ เราก็ดำเนินการไม่ได้ ส่วนท้องถิ่น เราก็ต้องไปแก้ไข พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญ พ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้แทนท้องถิ่น ขณะนี้เราอยู่ระหว่างการขอแก้ไขกฎหมายอยู่ หลังจากแก้ไขกฎหมายการเลือกตั้งท้องถิ่นเสร็จแล้ว เราก็จะมาออกระเบียบให้มันสอดคล้องกัน ออกคู่มือการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เจ้าพนักงานที่ดำเนินการเลือกตั้ง อันนี้คือกระบวนการที่จะสามารถใช้เครื่องลงคะแนนได้

สำหรับกฎหมายหลักๆ ที่ต้องทบทวนแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ก็คือ การเลือกตั้งระดับชาติ กับ การเลือกตั้งท้องถิ่น ได้แก่

(1) การเลือกตั้งระดับชาติ ได้แก่ รัฐธรรมนูญ, พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญ (ต้องรอ รัฐธรรมนูญพ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญผ่านก่อนแล้วจึงออกระเบียบการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ต่อไป)

(2) การเลือกตั้งท้องถิ่น ได้แก่ พ.ร.บ.ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้แทนท้องถิ่น (อยู่ระหว่างการเสนอแก้ไขกฎหมายที่ กต.ยื่นไป)

**สรุปการให้สัมภาษณ์นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และผู้เชี่ยวชาญด้านการเลือกตั้ง
(แหล่งข้อมูลไม่ประสงค์จะออกนาม)
เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2559**

1. ที่มาและหลักการการเลือกตั้งด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

การเลือกตั้งแบบเดิมไม่เป็นที่ยอมรับในเรื่องความโปร่งใส กล่าวคือ ระบบกากบาทมันสามารถโกงได้ เพราะมันสามารถเปลี่ยนหีบได้ แต่ระบบอิเล็กทรอนิกส์มันไม่สามารถทำได้ พอจบการเลือกตั้งมันจะเข้าไปในระบบเลย มันทำให้มีความน่าเชื่อถือกว่า การเลือกตั้งแบบเดิมไม่เป็นที่ยอมรับในเรื่องความโปร่งใสโดยเฉพาะในต่างประเทศ เพราะว่าประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าระบบอิเล็กทรอนิกส์มีความโปร่งใสในระดับหนึ่ง น่าเชื่อถือมากกว่าระบบการบัตร ที่สำคัญที่สุด คือ เรื่องงบประมาณ การซื้อเครื่องลงคะแนนมาจะสามารถประหยัดเรื่องงบประมาณได้ ปกติเราใช้งบประมาณ 3-4 พันล้าน แล้วก็มีการเลือกตั้งท้องถิ่นทุกเดือนหลายๆ รอบ ซึ่งมันมีทั้งค่าคนคุม/คนดูแล ค่าใช้จ่ายต่างๆ นานา เยอะมากในแต่ละหน่วยเลือกตั้ง (มี 98,000 หน่วย) พิมพ์บัตร ดังนั้นมันเป็นต้นทุนที่สูงแล้วมันต่อเนื่อง ถ้าใช้ระบบลงคะแนนแบบเครื่องลงคะแนนมันจะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายในรูปแบบของการสามารถนำเครื่องมาใช้ได้ในท้องถิ่น ทั้งส่วนกลาง แต่เราก็ไม่ได้ดูแลแค่เครื่องลงคะแนนอย่างเดียว เราดูกระทั่งการลงคะแนนโดยใช้โทรศัพท์มือถือ, ระบบการตรวจสอบแบบธนาคารกล่าวคือ ระบบจะส่ง e-mail มาถึงเรา แล้วเราก็กดคลิก ระบบก็ส่งรหัสมาทาง SMS แล้วเราก็สามารถนำรหัสไปลงคะแนนใน application ได้ ซึ่งคุณอยู่ที่ไหนคุณก็สามารถลงคะแนนได้หมด โดยไม่ต้องไปที่หน่วยเลือกตั้ง ซึ่งประหยัดค่าใช้จ่ายและคนสามารถมาลงเพิ่มมากขึ้น ถ้าถามว่าจะทำแทนกันได้ไหม? ก็ต้องบอกว่า ทำแทนกันได้ แต่มันก็เป็นสิทธิหน้าที่ที่ต้องทำอยู่แล้ว แต่ว่าเราเปลี่ยนกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้ว่าเราต้องการใช้ระบบนี้ขึ้นมา อาจจะติดเรื่องกฎหมาย เรื่อง พ.ร.บ.อิเล็กทรอนิกส์อยู่ แต่เราพยายามแก้ อยู่ คือ เรามองว่ามันประหยัดเงินได้เยอะ เพราะแต่ละครั้งที่เราลงทุนไปกับการลงคะแนนจากต่างประเทศกว่า 70 ล้าน แต่ที่ได้มาคือคนลงน้อยมากประมาณ 20,000 คนทั่วโลก ซึ่งจริงๆ คนที่หนีไปอยู่ต่างประเทศก็สามารถลงได้ กล่าวคือ จะมีระบบลงทะเบียนก่อน ระบบลงทะเบียนเราใช้วิธีการคือเราให้หน่วยราชการทำคือ กกต. กระทรวงมหาดไทย กงสุลให้จัดตั้งซอฟต์แวร์ขึ้นมาตัวหนึ่ง ซึ่งคนสามารถมาลงทะเบียนก่อน รู้ว่าจำนวนลงทะเบียนเท่าไร แล้วถึงมีสิทธิมาลงคะแนนเสียงได้ เรามองว่า oversea จะเป็นการเพิ่มจำนวนคนในการลงคะแนนเสียงให้มากขึ้น แล้วบัตรเสียก็จะมีก็จะช่วยได้เยอะ นอกจากนี้ เรามองว่า oversea กับเครื่องลงคะแนนมันจะมาช่วยในการพัฒนาในเรื่องของระบบการเลือกตั้ง ถ้ามองในมิติเศรษฐกิจ การมีความเชื่อถือในระบบการเลือกตั้งมากขึ้น การลงทุนของต่างประเทศก็จะไหลเข้ามาสูงขึ้น (in flow investment) เพราะมีความโปร่งใสสูงขึ้นมีความน่าเชื่อถือ

2. แนวทางการจัดหาเครื่องลงคะแนนด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

เครื่องลงคะแนนพกพาแล้วจะมีระบบพิมพ์ออกมาเป็นหลักฐาน แล้วคุณเอาอันที่พิมพ์ไปหย่อนลงในกล่องเพื่อจะมาเช็คความมั่นคงกันใหม่ คือทำคู่กัน แต่ว่าเราจะทำแบบนำร่องก่อน ประชามติเราจะใช้เครื่องลงคะแนนที่เราจ้างบริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด พัฒนามาใช้ก่อน ประมาณ 200 ตัว ทำเป็น 5 หน่วย คือทำเป็นทางเลือก(คนเลือกจะกาก็ได้หรือใช้เครื่องก็ได้ เป็น 2 ช่องทางเป็นทางเลือก) เสร็จแล้วเราก็จะค่อยๆ พัฒนา คือซื้อจากต่างประเทศ แต่เราจะดูรัฐธรรมนูญก่อนว่าร่างรัฐธรรมนูญที่ออกมาใหม่มันจะผ่านไหม ถ้ามันผ่าน มันระบุว่าใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพราะฉะนั้นเราสามารถจัดซื้อจัดจ้างได้ต่อจนกระทั่งครบ 98,000 หน่วย แต่ว่านโยบายของ กกต.ตอนนี้คือเราซื้อประมาณ 2,000 ตัว จนกระทั่งถึงปี.ศ. 2563 แต่มีก็อาจเปลี่ยนแปลงได้ ขึ้นอยู่กับฝ่ายการเมือง คือจริงๆ เครื่องมันแพง แต่ว่าที่ดูความมันก็สามารถลดราคาได้ สำหรับโครงการนำร่อง (Pilotproject) ได้ตั้งงบประมาณไว้ 20 ล้านบาท เครื่องลงคะแนน 10 ล้านบาท สำหรับจัดทำ 200 ตัวจริงๆ มีเครื่องตั้งแต่หมื่นกว่าจนถึงหลายแสนขึ้นอยู่กับตัวเลือก (option) ที่เราเลือก

ถ้าเราใช้ทั้งประเทศมันใช้งบเยอะหลายหมื่นล้านบาท แต่ถ้ามันสามารถนำมาใช้กับท้องถิ่นได้ งบประมาณระยะยาวก็จะลดลง เพราะเราสามารถนำมาใช้ต่อเนื่องได้ แต่มันก็มีปัญหาในเรื่องการเก็บอุปกรณ์ จะเก็บไว้ที่ไหน ใครจะคุม มันก็จะมีต้นทุนตามมา อันนี้ก็เป็นปัญหาตามมาเหมือนกัน แต่ในนโยบายของ กกต.ก็อยากให้มีความปลอดภัยมากขึ้น ซึ่งถ้าเรามองจากเงินที่เราจ่ายไป สมมติ 2 หมื่นล้านบาทกับการลงทุนที่เข้ามาจากความโปร่งใสจากต่างประเทศหรือยุโรป สหรัฐอเมริกาอาจช่วยในการสนับสนุนการลงทุนต่างๆ เพราะฉะนั้นต้นทุนที่เกิดขึ้นก็ถือว่าต่ำ มันก็มีโอกาส มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ถ้าทำการประชาสัมพันธ์ดีๆ ทำให้คนรู้จักเครื่องนี้ มีระบบการสอนที่ดี (training) อ.ว่า มันก็มีประสิทธิภาพ เพราะเวลาต้องการรู้คะแนนมันสามารถกดปุ่ม มันยังคะแนนมาเลยว่าใครจะชนะ มันก็รวดเร็วดีแล้วโปร่งใสด้วย อ.ว่าเป็นระบบที่ต่างชาติเชื่อถือมากกว่าระบบกากบาท

หากใช้การเช่ามันก็จะช่วยประหยัดเงินกว่าเพราะว่าระบบเทคโนโลยีมันเปลี่ยนบ่อย แต่อ.ว่ามันไม่เปลี่ยนหรือเพราะว่าที่เปลี่ยนคือระบบการเลือกตั้งมันจะเปลี่ยนระบบแต่ละชนิด แต่มันมีประเด็นคือว่าถ้าเราใช้อุปกรณ์ที่ กกต. มีอยู่แล้วของบริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด มันจะเป็นเครื่องที่ไม่แปรผันตามระบบที่เปลี่ยนแปลง คือถ้าเล่นลูกเล่นมากเท่าไร พรรคการเมืองมากเท่าไร มันจะไม่สนับสนุน แต่ถ้าเป็นหน้าจอสัมผัส (touch screen) เราจะสามารถกำหนดจอ กำหนดขอบเขต มันจะมีรูปภาพอะไรให้เลือกได้เยอะ มันก็สามารถกดได้ง่าย สามารถกลับมาดู กลับมาเปลี่ยนใจได้อีกจนกระทั่งนาทีสุดท้ายว่าคุณจะเลือกใคร แต่ถ้าระบบอิเล็กทรอนิกส์แบบ voting machine ถ้าคุณลงไปแล้วแล้วคุณไม่พอใจก็สามารถย้อนกลับมาใหม่แล้วก็มากาใหม่ได้ในเวลานั้น ถ้ากากบาทคือกาแล้วก็จบ ไม่สามารถเปลี่ยนใจได้ แต่เราสามารถเปลี่ยนใจได้ บัตรเสียก็就不用เกิดขึ้น มันก็

สามารถอธิบายถึงประชาธิปไตยที่ดี งบประมาณที่เสียไปกับอุปกรณ์ที่ได้มา อ.ว่ามันคุ้มนะ กับอีกมิติหนึ่งคือมิติค่าเสียโอกาส คือเราก็ได้โอกาสจากการลงทุน ความน่าเชื่อถือจากต่างประเทศมากขึ้น แล้วมันเป็นอะไรที่เปลี่ยนโฉมใหม่ของประเทศไทยเลยนะ

3. ปัญหาในการนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในประเทศไทย

เรามีปัญหาเรื่อง พ.ร.บ.อิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ มันจะมี พ.ร.บ. 8-9 เรื่องที่สำคัญ เราต้องกลับมาดูว่าเราทำแล้วเราต้องส่งให้สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ตรวจสอบใหม่ว่ามันพร้อมที่จะสามารถทำได้ เพราะว่าเรากลัวเรื่องฟ้องร้อง มันก็จะมีความหมาย พ.ร.บ.อิเล็กทรอนิกส์รองรับอยู่ แต่หน่วยงานรัฐบาลส่วนใหญ่เดี๋ยวนี้ก็ไม่สนใจเรื่อง พ.ร.บ.อิเล็กทรอนิกส์ บางทีทำเลยโดยไม่ขออนุญาตจริงๆ ตามกฎหมายควรจะกลับไปดู พ.ร.บ.ว่าเราทำสอดคล้องกับ พ.ร.บ.ไหม แล้วบางอย่างที่สำคัญ เราต้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตรวจสอบว่ามันตรงตาม พ.ร.บ. แล้วมันจะมีหนังสือกลับมา ซึ่งต้องมาดูว่าระเบียบมันเป็นยังไงตอนนี้ยังคุยยังเสียวๆ กันอยู่เลยว่าจะทำยังไงต่อ วิธีการคือเราก็เลยจะเอาตัวแทนจากสำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาเป็นกรรมการชุดนี้ ซึ่งเราจะแต่งตั้ง เพราะว่าถ้าไม่มีเราก็จะ blank เหมือนกัน ถ้าเกิดเรื่องเครื่องเกิดมีปัญหา

อ.ว่ากฎหมายเป็นอุปสรรคตอนนี้มากที่สุด ถ้าเราเคลียร์เรื่องกฎหมาย เราดูรัฐธรรมนูญ เราก็สามารถร่าง พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญได้ตามที่เราต้องการ เพราะว่ารัฐธรรมนูญเขียนมาเป็นภาพใหญ่ แต่ภาพเล็กเราสามารถปรับเปลี่ยนองค์ประกอบได้ต่างๆ นานา ซึ่งไม่มีปัญหาอะไร แต่เราติดเรื่อง พ.ร.บ.อิเล็กทรอนิกส์เฉยๆ เรื่องกฎหมายอะไรต่างๆ เราเปลี่ยนได้หมด มีปัญหาเรื่องภาพใหญ่คือ พ.ร.บ.อิเล็กทรอนิกส์มากกว่า

สำหรับจุดด้อยของการนำระบบเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ คือ ต้นทุนสูงในระยะสั้น แต่ระยะยาวอาจจะถูกลง แต่ว่ามันมีระบบที่ไม่ต้องจ่ายทีเดียว ค่อยๆ ททย่อยจ่าย มันก็สามารถประหยัดได้ หรือมีระบบเช่าก็ได้ ถ้าเช่ามันก็ถูก ถ้าพูดถึงงบประมาณที่ลงไปกับประโยชน์ที่ได้มา อ.ว่าสูงกว่านะ

ส่วน over sea ไม่น่ามีปัญหา อ.ว่า ถ้าเราแก้ปัญหาเรื่อง พ.ร.บ.อิเล็กทรอนิกส์ อ.ว่าโครงการนี้จะเกิดขึ้นก่อน (over sea)

อีกหนึ่งเรื่องคือ ระบบที่เราทำ เราใช้จอสัมผัส (touch screen)แบบเป็นจอ มันมีปัญหา ก็คือมันสามารถแฮคแต่บริษัทส่วนใหญ่มันก็บอกว่ามันมีโปรแกรมที่สามารถบล็อกได้หมด แต่เราจะใช้บริษัทไทยหรือบริษัทต่างประเทศเป็นสิ่งที่น่าคิด แต่เราต้องการบริษัทที่มีประสบการณ์ ไม่ใช่ทำมาแล้วมันเสี่ยงต่อระบบ เครื่องเสียมาเครื่องหนึ่งนับคะแนนผิดขึ้นมาจะทำยังไง

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายวงศ์วิศ ศุภปฐวีพงศ์
วันเดือนปีเกิด	10 ธันวาคม พ.ศ. 2514
ตำแหน่ง	ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร
ประสบการณ์ทำงาน	พ.ศ. 2559: ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร บริษัท ไฮมีเดีย เทคโนโลยี จำกัด พ.ศ. 2556: กรรมการผู้จัดการ หจก. สิริอารีย์ (2003) อินเทอร์เน็ตเทรด

